

2025. aasta aruanne soolise võrdõiguslikkus e kohta ELis

Õigus- ja
tarbijaküsimused

Euroopa Komisjon

Brüssel, 7. märts 2025
Komisjoni talituste töödokument (2025) 67 final.

Komisjoni talituste töödokument

2025. aasta aruanne soolise võrdõiguslikkuse kohta ELis

Pierre Dieumegardi koostatud dokument [organisatsioonile Europe-Democracy-Espe ranto](#)

Selle "esialgse" dokumendi eesmärkon võimaldada rohkemat linimestel Euroopa Liidus tutvuda Euroopa Liidu koostatud (ja nende maksudest rahastatavate) dokumentidega.

Kui tõlkeid ei ole, jäetakse kodanikud arutelust välja.

Dokument [oli olemas ainult inglise keeles pdf-failina](#). Esialgses failist lõime odt-faili, mille valmistas ette Libre Office'i tarkvara masintõlkeks teistesse keeltesse. Tulemused on nüüd kättesaadavad [kõigis ametlikes keeltes](#).

On soovitatav, et ELi haldusasutused võtaksid üle oluliste dokumentide tõlkimise. Olulised dokumendid ei ole mitte ainult seadused ja määrused, vaid ka oluline teave, mida on vaja teadlike otsuste ühiseks tegemiseks.

Meie ühise tuleviku arutamiseks ja usaldusväärsete tõlgete võimaldamiseks oleks rahvusvaheline esperanto keel oma lihtsuse, korrapärasuse ja täpsuse tõttu väga kasulik.

Võtke meiega ühendust:

[Kontakto \(europokune.eu\)](mailto:Kontakto@europokune.eu)

<https://e-d-e.org/-Kontakti-EDE>.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
VIOLENCE'I JA STEREOTÜÜBIDE VABA.....	6
Soolise vägivalla lõpetamine.....	6
Sooline kübervägivald.....	11
Seksuaalne ahistamine töökohal.....	13
Inimkaubandus.....	14
Soolise vägivalla ohvritetoetamine.....	15
Sooliste stereotüüpide kahtluse alla seadmine.....	17
Võidujooks võrdses majanduses.....	19
Sooliseebavõrdsuse kaotamine tööturul.....	19
Soolisehoolduslõhe kaotamine.....	26
Soolisepalga- ja pensionilõhe vähendamine.....	32
Võrdse osaluse saavutamine eri majandussektorites.....	35
Võrdne juhtimine läbi ühiskonna.....	40
Naised poliitiliste otsuste tegemisel.....	40
Naised majandusotsuste tegemisel.....	46
GENDER MAINSTREAMING (sõdurihoolitus).....	53
Sooline võrdõiguslikkus ELi eri poliitikavaldkondades.....	53
Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine ELi eelarves.....	64
Interseksionaalsus soolise võrdõiguslikkuse poliitika rakendamisel.....	67
Soolise võrdõiguslikkuse ja naiste tööhõive edendamine kogu maailmas.....	70
Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu.....	70
Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine ELi välistegevuses.....	72
ELi ülemaailmsed partnerlused ja mitmepoolsed jõupingutused soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas.....	73
Soolise vägivalla lõpetamine.....	75
Naised, rahu ja julgeolek.....	77
Võrdne osalemine ja majandusliku mõjuvõimu suurendamine.....	79
Järeldus.....	82
Märkused.....	83

Sissejuhatus

2024. aasta oli ELi soolise võrdõiguslikkuse jaoks oluline aasta. Mais võeti vastu esimene naistevastase vägivalda ja perevägivalda vastast võitlust käsitlev direktiiv ning kaks direktiivi võrdõigusasutuste rolli tugevdamise kohta. Esimesega kehtestati muu hulgas mitme kuriteo, eelkõige kübervägivalda määratlused ELi tasandil. Direktiiviga rakendatakse, tugevdatakse ja täiendatakse Istanbuli konventsiooni ratifitseerimist ELi poolt 2023. aastal. Seda on väga vaja: Eurostati, Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti ja Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi korraldatud ja 2024. aasta novembris avaldatud kogu ELi hõlmav uuring soolise vägivalda kohta näitab,¹ et naistevastane vägivald on endiselt laialt levinud: iga kolmas naine on täiskasvanueas kogenud füüsilist vägivalda (sealhulgas ähvardusi) või seksuaalset vägivalda, iga kuues naine on kogenud seksuaalset vägivalda, sealhulgas vägistamist, ning iga viies naine on kogenud perevägivalda, eelkõige füüsilist või seksuaalset vägivalda oma partneri, sugulase või muu leibkonnaliikme poolt.

Eurobaromeeter sooliste stereotüüpide kohta² viidi läbi paralleelselt Eurobaromeetri kiiruuringuga, milles keskenduti konkreetsetele sooliste stereotüüpidele naistevastase vägivalda kontekstis.³ Kuigi mõnes valdkonnas (nt emade täistööajaga töökohtade mõju pereelule ning naiste ja meeste rollidele) on olukord eelmiste aastatega võrreldes veidi paranenud, ei ole see nii üldiselt (nt loomulik pädevus majapidamistööde tegemiseks). Tulemused näitavad ka noorte naiste ja noorte meeste seisukohtade suuremat polariseerumist, kusjuures noored mehed kalduvad stereotüüpsete vaadetega rohkem nõustuma.

Eurobaromeeter sooliste stereotüüpide kohta näitab, et ELi inimesed nõustuvad, et sooline võrdõiguslikkus on ühiskonnale kasulik. Kolm neljandikku vastanutest nõustub, et meeste tuleks kasuks ka naiste ja meeste võrdõiguslikkus. Siiski ollakse stereotüüpsete väidetega endiselt olulisel määral nõus. Umbes neljandik vastanutest arvab, et naistel ei ole meeldiv avalikult tugevat arvamust avaldada.

On ka teisi positiivseid märke. Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi koostatud 2024. aasta soolise võrdõiguslikkuse indeksi kohaselt on soolise võrdõiguslikkuse⁴ punktisumma kogu ELis 71 punkti 100st, mis on 7,9 punkti rohkem kui 2010. aastal, kusjuures viimasel aastal on võrdõiguslikkuse liidu suunas tehtud vähe, kuid positiivseid edusamme. Praeguses tempos kulub soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks seega umbes 60 aastat.

1 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence>

2 Eurobaromeetri eriuuring nr 545 sooliste stereotüüpide kohta hõlmas arusaamu soolisest võrdõiguslikkusest ja üldisi stereotüüpe soorollide ja -tunnuste ning vastuvõetava käitumise kohta; pere- ja tööeluga seotud sooliste stereotüüpide tajumine ning sooliste stereotüüpide tajumine poliitikas ja juhtivatel ametikohtadel. [Kättesaadav veebis.](#)

Tõlkija märkus: Esitatud link ei ole korrektne. Inglisekeelne originaal on kättesaadav aadressil

<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>; masintõlge kõikidesse Euroopa Liidu ametlikes keeltesse on kättesaadav aadressil <https://europokune.eu/article35/2024sp545stergen>

3 Eurobaromeetri kiiruuring nr 544 käsitles soolisi stereotüüpe naistevastase vägivalda kontekstis. [Kättesaadav veebis](#)

4 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024>

Sedaarvesse võttes tehakse 2025. aasta aruandes soolise võrdõiguslikkuse kohta ELis kokkuvõtte peamistest algatustest 2024. aasta märtsist kuni 2025. aasta veebruarini, mille eesmärk on edendada soolist võrdõiguslikkust soolise võrdõiguslikkuse strateegia põhivaldkondades,⁵nimelt:

teha lõpp soolisele vägivallale ja võidelda stereotüüpide vastu;

- edukas sooliselt võrdõiguslikus majanduses;

juhtida võrdselt kõiki ühiskonna valdkondi;

- soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine ja rahastamine; ja

- edendada soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu suurendamist kogu maailmas.

Aruandes keskendutakse ELi institutsioonide ja liikmesriikide põhimeetmetele ja saavutustele selles valdkonnas viimase aasta jooksul. Samuti tuuakse julgustavaid näiteid riiklikest soolise võrdõiguslikkuse algatustest ja ELi rahastatud projektidest, mille eesmärk on sooline võrdõiguslikkus (kastides).

Käesolev aruanne on viies, mis käsitleb ELi soolise võrdõiguslikkuse strateegiat 2020–2025. Selles vaadeldakse peamiselt president von der Leyeni juhitava esimese komisjoni viimast aastat, kuigi see hõlmab ka tema teise ametiaja esimesi kuid, mis algas 1. detsembril 2024 uue volinike kolleegiumiga, kuhu kuulub ka võrdõiguslikkuse volinik Lahbib.

5. märtsil 2025 kavatseb komisjon võtta vastu naiste õiguste tegevuskava, mis on president von der Leyeni poliitiliste suuniste peamine tulemus. Tegevuskavas esitatakse peamised soolise võrdõiguslikkuse põhimõtted eelseisvateks aastateks. See aitab kujundada uue soolise võrdõiguslikkuse strateegia väljatöötamist ja olla suunanäitajaks suurema soolise võrdõiguslikkuse saavutamisel ELis. Tehtud edusamme kajastatakse soolise võrdõiguslikkuse aruande tulevastes väljaannetes. Uues soolise võrdõiguslikkuse strateegias pärast 2025. aastat esitatakse konkreetset tegevused, meetmed ja algatused, mida EL kavatseb järgmise mitme aasta jooksul ellu viia. Nii tegevuskava kui ka strateegia annavad võimaluse jätkata vajalike poliitikamuudatuste tegemist, mis lõpuks võimaldavad tegevuskavas esitatud täieliku soolise võrdõiguslikkuse pikaajalise visiooni teoks teha.

---

5 Vt ka soolise võrdõiguslikkuse strateegia järelevalveportaali, mis pakub hõlpsasti kättesaadavaid andmeid soolise võrdõiguslikkuse strateegia poliitikaeesmärkide saavutamise seisuga, teeb kindlaks tugevad küljed ja võimalused ning jälgib aja jooksul toimuvaid arenguid: <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor> Lisaks vt Teadusuuringute Ühiskeskuse poolt koostöös regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraadiga välja töötatud piirkondlik soolise võrdõiguslikkuse seire hõlmab naiste saavutuste indeksit (FemAI) ja naiste ebasoodsate tingimuste indeksit (FemDI).

VIOLENCE'I JA STEREOTÜÜBIDE VABA

Sooline vägivald on endiselt üks meie ühiskonna suurimaid probleeme. Võikad juhtumid teevad jätkuvalt pealkirju ja neil on kogu Euroopas sügav vastukaja. Need tuletavad teravalt meelde, et sooline vägivald on sügavalt juurdunud soolises ebavõrdsuses ja põlistab seda. Sellel on ohvritele sügav füüsiline, psühholoogiline ja majanduslik mõju, mis takistab nende võimet ühiskonnas täielikult osaleda. Seepärast on soolise vägivalla lõpetamine 2020.–2025. aasta soolise võrdõiguslikkuse strateegia üks tugisammastest. 2024. aastal jätkas komisjon selle küsimuse käsitlemist.

Soolise vägivalla lõpetamine

7. mail 2024 võeti vastu direktiiv, mis käsitleb naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist.⁶ See jõustus 14. juunil 2024 ning liikmesriikidel on selle siseriiklikku õigusesse ja poliitikasse ülevõtmiseks aega 14. juunini 2027. Komisjon teeb liikmesriikidega tihedat koostööd, et tagada õigeaegne ja täielik ülevõtmine. Direktiiv on oluline verstaap: see on esimene terviklik ELi tasandi õigusakt, millega võideldakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastu.

Direktiivil on kaks eesmärki: selle eesmärk on paremini kaitsta naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite õigusi kogu ELis ning vähendada sellise vägivalla levikut pikas perspektiivis. Sellega kriminaliseeritakse naiste suguelundite moonutamine, sundabielud ja kõige levinumad kübervägivalla vormid (intiimse või manipuleeritud materjali nõusolekuta jagamine, küberjälitamine, küberahistamine ning soolise vaenukõne õhutamine küberruumis). Samuti nähakse sellega ette sihipärased meetmed naistevastase vägivalla ja perevägivalla mis tahes vormi ohvrite kaitsmiseks, toetamiseks ja õiguskaitse kättesaadavuse tagamiseks, kui see on riikliku või ELi õiguse alusel kriminaliseeritud. Samuti nõutakse selles, et liikmesriigid võtaksid ennetavaid meetmeid, sealhulgas erimeetmeid vägistamise ennetamiseks ja nõusoleku keskse rolli edendamiseks seksuaalsuhetes.

Direktiiv põhineb Istanbuli konventsioonil, millega rakendatakse ELi õiguses sätteid kriminaalasjades tehtava õigusala koostöö valdkonnas. ELi ühinemine konventsiooniga saatis maailmale jõulise sõnumi, et EL on kindlalt pühendunud naistevastase vägivalla ja perevägivalla lõpetamisele. Komisjon on nimetatud konventsiooni alusel ELi koordineerivaks asutuseks, mis tähendab, et ta vastutab kõigi konventsiooniga hõlmatud vägivalla vormide ennetamise ja nende vastu võitlemise poliitika ja meetmete koordineerimise, rakendamise, järelevalve ja hindamise eest.

2024. aastal astus komisjon mitu olulist sammu, et säilitada ja rakendada konventsioonis sätestatud ambitsioonikaid ja põhjalikke standardeid. 2024. aasta mais ja detsembris osales komisjon Istanbuli konventsiooni osaliste komitee kaks korda aastas toimuvatel koosolekutel. Kohtumistel osales EL soovitude ja järelduste vastuvõtmisel osalisriikidele konventsiooni rakendamise kohta, tuginedes GREVIO aruannetele.⁷ GREVIO on sõltumatute ekspertide organ, kes vastutab konventsiooni rakendamise järelevalve eest konventsiooniosaliste poolt.

2025. aasta jaanuaris algatas GREVIO oma lähteolukorra hindamise menetluse konventsiooni rakendamise kohta ELis. EL peab esitama küsimustiku alusel ametliku aruande konventsiooni sätete jõustamiseks võetud seadusandlike ja muude meetmete kohta.⁸ Sellele järgneb 2026. aasta

6 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1385, mis käsitleb naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist, ELT L 2024/1385, 24.5.24.

7 <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

8 <https://rm.coe.int/questionnaire-on-legislative-and-other-measures-giving-effect-to-the-p/1680b34281>

mais/juunis hindamiskülastus, mille järel esitab NVPVEG aruande meetmete kohta, mida EL on võtnud konventsiooni rakendamiseks. Komisjonil kui liidu koordineerival asutusel, kes vastutab konventsiooni järelevalvemehhanismist tulenevate aruandluskohustuste täitmise eest, on palutud edastada küsimustik institutsioonidele, organitele ja asutustele, koordineerides nende vastuseid ja esitades 28. novembriks 2025 NVPVEG-le ELi aruande konsolideeritud versiooni.

2024. aastal astus Läti naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastases võitluses suure sammu edasi, saades 1. mail 2024 Läti suhtes jõustunud Istanbuli konventsiooni 39. osaliseks.⁹ Lisaks töötas Läti välja esimese naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise riikliku kava aastateks 2024–2029. Kaval on neli tegevussuunda: 1) naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamine; 2) vägivallaohvritele tugimeetmete pakkumine ja täiustamine; 3) süüdlaste vastutuse suurendamine ja rehabilitatsiooniteenuste osutamine vägivaldse käitumise vähendamiseks; (4) kehtestada ühtne ja kooskõlastatud poliitika naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastu võitlemiseks ja selle ennetamiseks.

2024. aastal korraldas komisjon aprillis ja novembris kaks ELi soolise vägivalla ja perevägivalla ennetamise võrgustiku kohtumist. Aprillis toimunud kohtumisel keskenduti teemale „Noorte, eelkõige noorte meeste ja poiste kaasamine: hariduse ja digitaalmeedia roll“. ELi liikmesriikidest pärit osalejad tõid esile oma eriteadmised soolise vägivalla ja perevägivalla ennetamisega seotud probleemide lahendamiseks ning jagasid riiklikke parimaid tavasid hariduse valdkonnas. Aruteludes keskenduti formaal- ja informaalsetele haridusele, digiõppele ja valitud teavituskampaaniatele eri riikidest. Novembrikuisel kohtumisel keskenduti teemale „Non-consensual intimate images (NCII) and cyber hate speech on the basis of gender: ennetamise küsimused pärast naistevastase vägivalla direktiivi jõustumist“. ELi liikmesriigid jagasid riiklikke parimaid tavasid elutähtsate võrguteenustega seotud soopõhise väärkohtlemise ja kübervaenukõne ennetamise valdkonnas. Aruteludes keskenduti ennetusmeetmetele elutähtsate võrguinfrastruktuuride kuritarvitamise ja kübervaenukõne vastu, veebiplatvormide ja meedia kaasamisele ning osalejate soovitatud valitud kampaaniatele.

Veel üks oluline tulemus 2024. aastal oli ELi soolise vägivalla uuringu andmete avaldamine kõigi ELi riikide¹⁰ kohta. Eurostat koordineeris andmete kogumist 18 ELi riigis, kus uuringut viisid läbi riiklikud statistikaasutused. Itaalia jagas peamiste näitajate kohta võrreldavaid andmeid, mis põhinesid tema riiklikul uuringul. Kaheksa ELi riigi puhul koordineerisid andmete kogumist Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA) ja Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut (EIGE) kooskõlas ELi soolise võrdõiguslikkuse uuringu suunistega. Eurostat, FRA ja EIGE avaldasid kogu ELi hõlmavad andmed, sealhulgas ühisväljaande, 25. novembril 2024. Aruandes esitatakse kõigi 27 liikmesriigi andmetel põhineva ELi soolise vägivalla uuringu peamised tulemused.¹¹ Kogu ELis küsitleti oma kogemuste kohta 114 023 naist.¹² Aruandes keskendutakse naistevastase vägivalla eri vormide levimusele ELis. ELi soolise vägivalla uuringuga kogutakse ka konkreetseid andmeid naiste vägivallakogemuste kohta, sealhulgas vägivalla tagajärgede kohta ja kontaktide kohta erinevate teenistustega, kes abistavad ohvreid kui vägivalla üleelanuid. Uuringu peamised tulemused näitavad, et iga kolmas naine ELis on täiskasvanueas kogenud füüsilist või seksuaalset vägivalda või ähvardusi. ELis on iga kuues naine kogenud täiskasvanueas seksuaalset vägivalda. Kui tegemist on koduvägivallaga, ei ole kodu sageli paljude naiste jaoks turvaline koht, sest iga

9 Praeguseks on kõik ELi liikmesriigid Istanbuli konventsioonile alla kirjutanud ja kõik peale viie on selle ratifitseerinud.

10 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence/database>

11 Eurostat, FRA, EIGE (2024), „EU gender-based violence survey – Key results“ (ELi soolise vägivalla uuring – peamised tulemused). „Experience of women in the EU-27“ (Naiste kogemused EL 27s), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg. [Kättesaadav veebis.](#)

12 Uuring hõlmab 18–74aastaseid naisi ELis.

viies on kogenud füüsilist või seksuaalset vägivalda intiimpartneri, sugulase või mõne teise oma leibkonna liikme poolt. Üks peamisi uuringus tuvastatud probleeme on vägivallast teatamata jätmine: kuigi enamik vägivalda kogenud naisi on sellest oma lähedasega rääkinud, on ainult üks viiest võtnud ühendust tervishoiu- või sotsiaalteenuse osutajaga ning vaid üks kaheksast on teatanud vahejuhtumist politseile.¹³

2024. aastal jätkas komisjon sihtotstarbeliste rahaliste vahendite eraldamist projektidele, millest saavad kasu kodanikuühiskonna organisatsioonid ja avaliku sektori asutused, kes rakendavad kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi raames konkreetseid meetmeid, sealhulgas soolise vägivalda ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks.

Kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi 2024. aasta Daphne projektikonkursi raames (soolise vägivalda ja lastevastase vägivalda ennetamise ja selle vastu võitlemise kohta) esitati¹⁴ rekordarv 498 ettepanekut, mis hõlmasid projektikonkursi nelja prioriteeti: i) ulatuslikud ja pikaajalised riikidevahelised meetmed soolise vägivalda vastu võitlemiseks; ii) meetmed soolise vägivalda ohvrite ja üleelanute kaitsmiseks ja toetamiseks; iii) meetmed soolise vägivalda ennetamiseks koduvägivaldas, lähisuhetes ja internetis, sealhulgas vägivallategude toimepanijate suhtes võetavate sihipäraste meetmete kaudu; ning iv) sihipärased meetmed, mis muudavad integreeritud lastekaitseüsteemid praktikas toimivaks. Pärast ettepanekute hindamist valiti välja 30 ettepanekut kogueelarvega 24,5 miljonit eurot.

Konkreetsed algatused on suunatud laste seksuaalse kuritarvitamise vastu, mis on õõvastav kuritegu, mis mõjutab sügavalt laste turvalisust ja heaolu. See toimub nii internetis kui ka väljaspool seda, põhjustades füüsilist, vaimset ja emotsionaalset traumat ning tuues sageli kaasa eluaegseid tagajärgi. Kuigi CSA mõjutab nii tüdrukuid kui ka poisse, on sellel selge sooline mõõde. UNICEFi üleilmsete hinnangute kohaselt kogeb iga viies tüdruk ja iga seitsmes poiss enne oma 18. sünnipäeva mingil kujul seksuaalset¹⁵ vägivalda. Tüdrukud on endiselt internetis toimuva laste seksuaalse väärkohtlemise peamised ohvrid. 2023. aastal näitas 97% internetipõhistest teadetest laste seksuaalset väärkohtlemist kujutava materjali kohta, mida töötles Internet Watch Foundation, ainult tüdrukute seksuaalset väärkohtlemist.¹⁶ Mis puutub õigusrikkujatesse, siis kuigi levimuse kohta on vähe andmeid, näitavad mõned uuringud, et umbes 3 %-l meessoost elanikkonnast võib olla pedofiilne häire¹⁷.

ELi strateegia, mis käsitleb tulemuslikumat võitlust laste seksuaalse väärkohtlemise vastu,¹⁸ on peamine võrdlusraamistik ELi meetmete jaoks selles valdkonnas ajavahemikul 2020–2025. Strateegia hõlmab kaheksat seadusandlikku ja mitteseadusandlikku algatust, mille eesmärk on luua tugev õigusraamistik ja hõlbustada koordineeritud lähenemisviisi paljude laste kaitsmise ja toetamisega seotud osalejate vahel, hõlmates ennetustegevust, ohvrite abistamist ning uurimisi ja süüdistuste esitamist.

Selle raames edenesid 2024. aastal läbirääkimised komisjoni ettepaneku üle võtta vastu määrus laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks. 6. veebruaril 2024 tegi komisjon ka

13 Valik neist näitajatest kuvatakse soolise võrdõiguslikkuse strateegia järelevalve veebisaidil <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/ges-monitor>.

14 <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2024-daphne?keywords=CERV-2024-DAPHNE&programmePart=>

15 <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/sexual-violence/>

16 <https://www.iwf.org.uk/annual-report-2023/trends-and-data/unique-image-analysis/>

17 <https://www.msmanuals.com/professional/psychiatric-disorders/paraphilias-and-paraphilic-disorders/pedophilic-disorder>

18 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/protecting-children-sexual-abuse/what-eu-doing-protect-children-sexual-abuse_en

ettepaneku sõnastada uuesti direktiiv 2011/93/EL, ¹⁹ et tugevdada laste seksuaalset kuritarvitamist ja ärakasutamist käsitlevat kriminaalõigust. Läbivaadatud normidega laiendatakse süütegude määratlusi, kehtestatakse rangemad karistused ning täpsemad nõuded kuritegude ennetamiseks ja ohvrite abistamiseks.

Kooskõlas ELi strateegiaga võimaldab 2. augustil 2021 jõustunud ajutine määrus teenuseosutajatel jätkata vabatahtlikku tegevust internetis toimuva laste seksuaalse väärkohtlemise tuvastamiseks ja sellest teatamiseks ning laste seksuaalset väärkohtlemist kujutava materjali eemaldamiseks. 2024. aasta veebruaris leppisid kaasseadusandjad kokku, et vahe-eeskirju pikendatakse kuni 3. aprillini ²⁰ 2026.

Jätkati tööd laste seksuaalse kuritarvitamise ennetamise võrgustiku (CSAPN) loomiseks, ²¹ mis toob kokku teadlased, eesliinil tegutsevad praktikud ja muud selles valdkonnas töötavad sidusrühmad. CSAPNi eesmärk on aidata ELi liikmesriikidel kehtestada kasutatavad, rangelt hinnatud ja tõhusad ennetusmeetmed ning hõlbustada parimate tavade vahetamist, et aidata vähendada laste seksuaalse väärkohtlemise levikut ELis.

Komisjon jätkas koostööd paljude sidusrühmadega, et ennetada laste seksuaalset kuritarvitamist ja selle vastu võidelda, näiteks toetades internetis toimuva laste seksuaalse kuritarvitamise vastu võitlemise ülemaailmset liitu We Protect Global Alliance Against Child Sexual Abuse Online (WPGA), ²² edendades koostööd internetipõhiste teenuste osutajatega ELi internetifoorumi (EUIF) kaudu ²³ ning jätkates operatiivkoostööd õiguskaitseasutustega Europoli kuritegevusega seotud ohte käsitleva valdkondadevahelise Euroopa platvormi (EMPACT) kaudu. ²⁴

Laste seksuaalse väärkohtlemise vastast tõhusamat võitlust käsitleva ELi strateegia rakendamist toetati mitme Sisejulgeolekufondist ja programmist „Euroopa horisont“ rahastatud projektiga. Projektid hõlmasid mitmesuguseid tegevusi alates õiguskaitsevahendite väljatöötamisest kuni laste ja noorte teadlikkuse suurendamise, ohvrite ja ellujäänute abistamise ning kuritegude toimepanijate ennetamise programmideni.

---

19 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2024%3A60%3AFIN>

20 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/04/29/the-council-gives-the-final-green-light-to-the-prolongation-of-a-child-sexual-abuse-protection-measure/>

21 https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/child-sexual-abuse-prevention-network-csapn_en

22 <https://www.weprotect.org/>

23 https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-union-internet-forum_en

24 <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>

13.–14. juunil 2024 korraldasid Läti ja Portugal Riias ühiselt vastastikuse õppe seminari teemal „Muutustega seotud väljakutsed: koostöö soolise vägivalda ja perevägivalda toimepanijatega“, millest võtsid osa veel 14 liikmesriiki ning komisjoni, EIGE ja koduvägivalda toimepanijatega tehtava koostöö Euroopa võrgustiku esindajad. Selles käsitleti selliseid küsimusi nagu teenuste kättesaadavus ja kavandamine soolise vägivalda ja perevägivalda toimepanijatele, kuidas lisada nendes teenustesse soolise võrdõiguslikkuse aspektid ja kuidas neid hinnata.²⁵

Üks DAPHNE tegevussuuna raames 2021. aastal rahastatud edukatest projektidest on XAJI: Aktiivsete noorte võrdõiguslikkuse võrgustik: noorte ja eeskujuks olevate meeste rolli edendamine naistevastase vägivalda ennetamisel ja soolise võrdõiguslikkuse edendamisel. Seda rakendati 1. juunist 2022 kuni 30. juunini 2024 ning see viis läbi koolitusi, suutlikkuse suurendamist ja teadlikkuse suurendamist noortele, sealhulgas teismelistele poistele (vanuses 12–15 aastat), et ennetada vägivalda ja aidata avastada kuritarvituslikke mustreid ning edendada egalitaarseid ja sooliselt võrdseid hoiakuid ja suhtemudeleid. Projekti raames koolitati Hispaania (Kataloonia) ja Portugali kümnes koolis peaaegu 200 teismelist, kellest 40% olid poisid. Pärast projekti rakendamist võtsid koolid kohustuse pikendada koolitust järgmise õppeaastani (2024/2025) ning teiste koolide koolispetsialistid väljendasid valmisolekut kutsuda XAJI projekti meeskonda osalema koolitusel projektis käsitletavatel teemadel.

Horvaatia muutis oma karistusseadustikku (Horvaatia ametlik väljaanne 36/24),²⁶ et määratleda sooline vägivald kui „naise vastu suunatud vägivald, kuna ta on naine, ja vägivallavormid, mis mõjutavad naisi ebaproportsionaalselt“. Muudatustega kehtestati ka uus kuritegu: „naise raske mõrv“ (feminiitsiid). Selleks et teha kindlaks, kas juhtum kuulub naiste tapmise kuriteo alla, hindavad Horvaatia ametiasutused, kas ohver on oma soo tõttu tahtlikult viga saanud. Samuti on lisatud „naise raske mõrv“ ilma aegumistähtajata kuritegude kataloogi.

25 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/who-we-work-gender-equality/mutual-learning-programme-gender-equality_en

26 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2024_03_36_570.html

2024. aasta Euroopa kaasamise ja mitmekesisuse pealinnade auhinna konkursil võitsid Sloveenia, Hispaania ja Rootsi linnad eriauhinna, mis on pühendatud ametiasutustele, kes võimaldavad naistele kogu nende mitmekesisuses turvalisi linnu, linnu ja piirkondi, käsitledes naistevastast vägivalda. Kuldauhind anti Sloveenia linnale Ljubljanale solidaarsuspüüdluste toetamise eest koostöös kodanikuühiskonnaga, et luua terviklik toetussüsteem naistevastase vägivalda vastu võitlemiseks. Hõbeuhind anti Hispaanias Miranda de Ebro linnas poliitikakujundajatele, haridustöötajatele, sotsiaalteenistustele ja kodanikuühiskonnale koos mõjutatud naiste aktiivse osalemisega, näiteks õiguskaitseasutusi ja sotsiaalteenistusi hõlmava algatuse kaudu, et pakkuda ohvritele turvalist peavarju ja erakorralist majutust. Pronksiauhind anti Växjö omavalitsusele Rootsis strateegilise planeerimise eest rahastamise, toetuse ja teadlikkuse suurendamise valdkonnas ning naistevastase vägivaldaga tegelevale osakonnale.²⁷

Tšehhis²⁸ jõustus 2025. aasta jaanuaris karistusseadustiku muudatus (seadus nr 40/2009 Coll.), millega määratletakse uuesti vägistamise kuritegu ning tugevdakse koduvägivalda ja soolise vägivalda ohvrite õiguskaitset. Uue määratluse kohaselt loetakse vägistamiseks igasugune seksuaalvahekord ilma ohvri nõusolekuta; füüsilise jõu kasutamine ei ole enam vajalik. Olukorrad, kus ohver külmutatakse, tunnistatakse sõnaselgelt vägistamiseks. Seaduseelnõu leidis toetust nii valitsusparteidelt kui ka opositsioonilt.

2023. aasta teisel poolel töötas Bulgaaria töö- ja sotsiaalpoliitika ministeerium piirkonna tasandil naiste ja meeste võrdõiguslikkuse koordinaatorite abiga välja mitmesuguste vägivallavormide ennetamise ja ohvrite toetamise kohalike tavade kogumiku. Kogumik kogub kokku kohaliku poliitika ning rakendatud meetmed ja algatused, mida jagavad 21 piirkonnavalitsust, tuues samal ajal esile väljakujunenud head tavad. Eesmärk on levitada rikkalikke kohalike kogemusi, tugevdada vahetusi ning aidata olemasolevaid poliitikameetmeid ümber mõtestada ja luua uusi.²⁹

Sooline kübervägivald

Sooline kübervägivald mõjutab jätkuvalt liiga paljude naiste ja tütarlaste elu kogu ELis. ELi soolise võrdõiguslikkuse strateegias 2020–2025³⁰ tunnistatakse, et naiste vastu suunatud veebivägivald on muutunud ulatuslikuks ning sellel on konkreetseid ja kahjulikke tagajärjed naiste vaimsele ja psüühilisele tervisele. See on vastuvõetamatu ja takistab naiste osalemist avalikus elus ning ohustab seega ka demokraatiat. Pärast strateegia esitamist on soolise kübervägivalda küsimus muutunud veelgi valdavamaks.

Naistevastase vägivalda ja perevägivalda tõkestamist käsitleva direktiivi vastuvõtmine³¹ on olnud oluline verstapost soolise kübervägivalda vastases võitluses. Selles esitatakse kõige levinumate kübervägivalda vormide ühtsed kriminaalõiguslikud määratlused, nõutakse, et liikmesriigid tagaksid direktiivi alusel kriminaliseeritud teatava veebisisu eemaldamise ja küberkuritegevuse ohvritele

²⁷ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/av/ip_24_2285

²⁸ <https://mzp.gov.cz/web/mzp/tiskove-zpravvy/-/clanek/poslanci-jednomyslnne-schvalili-redefinici-znasilneni-kopirovat->

²⁹ <https://www.mlsp.government.bg/uploads/41/test/2023-sbornik-s-praktiki-nasilie-po-oblasti.pdf>

³⁰ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele, COM(2020) 152 final.

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1385, mis käsitleb naistevastase vägivalda ja perevägivalda tõkestamist, ELT L 2024/1385, 24.5.2024.

spetsialiseeritud tugiteenuste osutamise. Direktiiviga soodustatakse ka iseregulatsiooni alast koostööd platvormide vahel, sealhulgas tegevusjuhendite kehtestamise kaudu.

Lisaks³² on digiteenuste õigusakt oluline ELi määrus, mis käsitleb digiplatvorme ja nendega seotud riske, sealhulgas diskrimineeriva sisu levitamist, nt soolise kübervägivaldse sisu levikut veebiplatvormidel.

Eri liiki sooline kübervägivald,³³ nagu ahistamine internetis, jälitamine, doksimine, intiimsete kujutiste nõusolekuta jagamine ning süvavõltsitud kujutiste kasutamine nende kahjustamiseks ja diskrediteerimiseks, on ebaseaduslikult suunatud naiste vastu, eelkõige nende vastu, kes puutuvad kokku diskrimineerimise eri vormidega, sealhulgas avalikus elus. Digiteenuste õigusakti riskihindamise raamistiku kohaselt on väga suured digiplatvormid ja otsingumootorid kohustatud tuvastama, hindama ja tõhusalt leevendama süsteemseid riske, sealhulgas soopõhise vägivaldse sisu levitamist, mis tulenevad nende teenuste kavandamisest, toimimisest või kasutamisest, samuti võimalikust väärkasutamisest kasutajate poolt. Sellised leevendusmeetmed peaksid olema mõistlikud, proportsionaalsed, tõhusad ja kohandatud konkreetsetele süsteemsetele riskidele, et leevendada füüsilist, seksuaalset, psühholoogilist, sotsiaalset, poliitilist või majanduslikku kahju.

Digiteenuste määruse kohaselt peavad digiplatvormid avaldama läbipaistvusaruanded, mis sisaldavad teavet nende sisu modereerimise tavade kohta. Viidates ELi direktiivile, mis käsitleb naistevastase vägivald ja perevägivald tõkestamist, on rakendusaktis esitatud kategooriad naisi ja tütarlapsi mõjutavatest sisu modereerimise otsustest teatamiseks. Nende hulka kuuluvad küberkiusamine ja hirmutamine, küberahistamine ja küberjälitamine, soopõhine desinformatsioon, ebaseaduslik vägivald ja vihkamisele õhutamine, intiimse sisuga materjalide, sealhulgas süvavõltsingu või sarnase tehnoloogia nõusolekuta jagamine.³⁴ Teenuseosutajad peavad avaldama esimesed ühtlustatud aruanded 2026. aasta alguses. Lisaks volitatakse digiteenuste õigusaktiga teenuseosutajaid andma juurdepääsu andmetele, et uurida süsteemsete riskide avastamist, kindlakstegemist ja mõistmist ELis ning teenuseosutajate võetud riskimaandamismeetmete piisavust, tõhusust ja mõju.

Naiste turvalisuse kaitsmiseks internetis hõlbustab komisjon praegu internetiplatvormide vahelise uue koostööraamistiku väljatöötamist, mis on üks viimaseid soolise võrdõiguslikkuse strateegias 2020–2025 välja kuulutatud tulemusi.

Tehisintellekti käsitleva õigusaktiga³⁵ keelatakse väga kahjulikud süsteemid, mis võivad võimaldada soolist vägivalda. Konkreetselt keelatakse sellega kahjulikud tehisintellekti tavad, mida saab kasutada naiste- ja tütarlastevastase vägivald põlistamiseks või hõlbustamiseks, näiteks manipuleerivad või ekspluateerivad tehisintellektisüsteemid üksikisikute, sealhulgas naiste ja tütarlaste jälgimiseks ja nendega märkimisväärselt kahjulikul viisil manipuleerimiseks. Lisaks kehtestatakse õigusaktiga läbipaistvusnõuded sünteetiliselt loodud sisule, sealhulgas süvavõltsingutele.

32 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus) (EMPs kohaldatav tekst) (ELT L 277, 27.10.2022, lk 1).

33 Hicks, J. (2021), ülemaailmsed tõendid soolise internetivägivald levimuse ja mõju kohta. K4D kasutajate aruanne. Arenguuringute Instituut. [DOI:10.19088/K4D.2021.140](https://doi.org/10.19088/K4D.2021.140).

34 Komisjoni 4. novembri 2024. aasta rakendusmäärus (EL), millega kehtestatakse vormid vahendusteenuste osutajate ja digiplatvormide pakkujate läbipaistvusaruandluse kohustuste kohta vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2022/2065, C(2024) 7005 final ja komisjoni rakendusmääruse (EL) C(2024) 7005 final lisa.

35 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta määrus (EL) 2024/1689, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 300/2008, (EL) nr 167/2013, (EL) nr 168/2013, (EL) 2018/858, (EL) 2018/1139 ja (EL) 2019/2144 ning direktiive 2014/90/EL, (EL) 2016/797 ja (EL) 2020/1828 (tehisintellekti käsitlev õigusakt) (EMPs kohaldatav tekst).

Nelja täiskasvanutele mõeldud sisuplatvormi nimetamisega väga suurte digiplatvormide hulka tegeleb komisjon mitmesuguste soolise mõõtmega ebaseadusliku sisu, tegevuste ja tavadega, nagu laste seksuaalset väärkohtlemist kujutava materjali levitamine, intiimse sisuga või manipuleeritud materjali nõusolekuta jagamine, inimkaubandus ja kaasaegne orjus. 2024. aastal saatis komisjon neist kolmele (Pornhub, Stripchat ja XVideos) digiteenuste määruse alusel teabenõuded, et paluda ettevõtjatel esitada üksikasjalikumad teavet meetmete kohta, mida on võetud, et hoolikalt hinnata ja leevendada riske, mis on seotud alaealiste kaitsega internetis, ebaseadusliku sisu levitamisega ning soolise vägivalla ennetamise ja sellega seotud riskidega. Komisjon nõudis ka üksikasju nende platvormide poolt vastu võetud vanuse tagamise mehhanismide kohta. Lisaks teeb komisjon koostööd digitaalse pornograafia ekspertidega, et kaardistada õigusraamistik täiskasvanutele mõeldud veebisisu reguleerimiseks ELi ja liikmesriikide tasandil. Samuti annavad nad ülevaate pornograafiatööstusest ja loovad tõendite kogumise süsteemi, et teha kindlaks ja analüüsida süsteemseid riske ning nendega seotud leevendusmeetmete tõhusust.

Veebruaris avaldas EIGE aruande, milles tegi ettepaneku mõõtmisraamistiku kohta, mida liikmesriigid saaksid kasutada naiste- ja tütarlastevastase kübervägivalla konkreetsete vormide statistilise levimuse, esinemissageduse ja teatatud juhtumite mõõtmiseks ning kogutud andmete võrreldavaks esitamiseks.³⁶

2024. aastal tõlgiti ja avaldati Eestis kübervägivalla juhend ohvritega töötavatele spetsialistidele. See pakub väärtuslikku tuge ja praktilisi soovitusi ohvrite tõhusaks ja tundlikuks abistamiseks, riskide juhtimiseks ja ohvrite turvatunde taastamiseks. Spetsialistide töö hõlbustamiseks mõeldud juhend pakub konkreetseid juhiseid ja parimaid tavasid. Olulise ressursina aitab see parandada spetsialistide arusaamist kübervägivalla mõjust ja tagab igakülgse toetuse igale mõjutatud isikule.

Seksuaalne ahistamine töökohal

Naistel on õigus elada ja töötada ilma vägivalla ja ahistamiseta. Kuigi seda üldiselt aktsepteeritakse, on vägivald ja ahistamine töömaailmas endiselt laialt levinud. Soolist vägivalda käsitleva ELi uuringu hiljutiste andmete kohaselt on 4,3 % pidevalt töötavatest naistest kogenud seksuaalset ahistamist töökohal viimase 12 kuu jooksul, 12,8 % viimase viie aasta jooksul ja 30,8 % täiskasvanueas. Vaid 37,3 % oli teatanud episoodist riiklikule tugiteenistusele või politseile või tööl töötavatele ametnikele.

Naistevastane vägivald ja ahistamine töökohal pärsib naiste mõjuvõimu suurendamist, piirab nende juurdepääsu tööturule ja põlistab kutsealast soolist segregatsiooni. See tuleneb sageli ebavõrdsest soolise võimu dünaamikast, soolistest stereotüüpidest, patriarhaalsetest väärtustest ning meeste ja naiste ajaloolisest ebavõrdsusest.

Pärast kolm ja pool aastat kestnud läbirääkimisi leppis nõukogu 25. märtsil 2024 kokku kutsuda liikmesriike üles ratifitseerima Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 2019. aasta vägivalla ja ahistamise vastu võitlemise konventsiooni (konventsioon nr 190).³⁷ EL ja selle liikmesriigid osalesid aktiivselt konventsiooni nr 190 vastuvõtmisel 2019. aastal toimunud 108. rahvusvahelisel töökonverentsil. Praeguseks on konventsiooni ratifitseerinud 12 ELi liikmesriiki: Austria, Belgia, Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia, Saksamaa, Soome ja Taani.

36 EIGE (2025), „Võitlus naiste- ja tütarlastevastase kübervägivalla vastu: ELi mõõtmisraamistiku väljatöötamine, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg. [Kättesaadav veebis](#).

37 Nõukogu 25. märtsi 2024. aasta otsus (EL) 2024/2018, millega kutsutakse liikmesriike üles ratifitseerima Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 2019. aasta vägivalla ja ahistamise vastu võitlemise konventsiooni (konventsioon nr 190) (ELT L 2024/1018, 2.4.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2024/1018/oj>)

Sooline ahistamine töökohal on probleem ka teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas (R&I). Selle nähtuse³⁸ vastu võitlemiseks töötas Euroopa teadusruumi foorumi allrühm „Kaasav sooline võrdõiguslikkus“ tihedas koostöös Euroopa Komisjoniga 2024. aastal välja nulltolerantsi käitumisjuhendi soolise vägivalla, sealhulgas seksuaalse ahistamise vastu võitlemiseks ELi teadus- ja innovatsioonisüsteemis.³⁹ Euroopa teadusruumi foorumi allrühma välja töötatud käitumisjuhendi eesmärk on käsitleda soolise vägivalla juhtumeid teadus- ja kõrghariduskeskkonnas, kehtestades ühise lähenemisviisi, määratlused ja põhimõtete loetelu, millest liikmesriigid ning muud sidusrühmad ja üksikisikud juhinduvad, et luua Euroopa teadus- ja innovatsioonikeskkond, mis on vaba igasugusest soolisest vägivallast ning põhineb sellistel väärtustel nagu sooline võrdõiguslikkus ja kaasatus, austus, väarikus ja ohutus. Käitumisjuhendi ja selle põhimõtete toetamiseks avaldas programmi „Euroopa horisont“ projekt GenderSAFE lubaduse⁴⁰ ning kutsus sidusrühmi, praktikuid ja üliõpilasi⁴¹ üles ühinema spetsiaalse praktikakogukonnaga.

Lisaks korraldati 2024. aastal koostöös liikmesriikide ning teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonna sidusrühmadega teadus- ja innovatsioonipäevade raames paneelarutelu „Teel Euroopa teadusruumi poole, mis on vaba soolisest vägivallast teaduses“.⁴²

Inimkaubandus

Inimkaubandus on kuritegu, mis hävitab inimeste elu, võttes neilt väarikuse, vabaduse ja põhiõigused. Sageli on tegemist organiseeritud kuritegelike võrgustike toimepandud vägivallakuriteoga.

Inimkaubanduse vastu võitlemise ELi strateegia (2021–2025) üks peamisi tulemusi 2024. aastal oli ELi inimkaubandusevastase võitluse direktiivi hindamine ja muudetud inimkaubandusevastase võitluse direktiivi vastuvõtmine.⁴³ Muudetud inimkaubandusevastase võitluse direktiiviga tugevdatakse veelgi ennetamist, ohvriabi ja piiriülest koostööd. Selles rõhutatakse sootundlikku lähenemisviisi, millega tagatakse naiste, laste, puuetega inimeste ja muude haavatavate rühmade parem kaitse. Muudetud direktiivis on asendusemaduse, sundabieliude ja ebaseadusliku lapsendamise kasutamine lisatud ärakasutamise vormide hulka. Samuti pannakse selles suuremat rõhku veebimõõtmele, pidades raskendavaks asjaoluks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil toime pandud seksuaalset ärakasutamist. Lisaks muutub inimkaubanduse ohvrite pakutavate teenuste, näiteks prostitutsiooniteenuste teadlik kasutamine kuriteoks, mille eesmärk on vähendada inimkaubandust soodustavat nõudlust. Kogu ELi hõlmav andmete kogumine inimkaubanduse kohta, mis põhineb konkreetsetel näitajatel, muutub kohustuslikuks, pakkudes põhjalikumalt teavet ja suurendades teadmisi selle nähtuse kohta.

Rände valdkonnas⁴⁴ avaldati 2024. aasta mais projektikonkurss, mille 2021.–2027.⁴⁵ aasta Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi (AMIF) eelarve on 6 miljonit eurot. Konkursikutse eesmärk on tugevdada kolmandate riikide kodanikest inimkaubanduse ohvrite abistamist, toetamist

38 <https://unisafe-gbv.eu/project-news/results-from-the-largest-european-survey-on-gender-based-violence-in-academia/>

39 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6ce8aef5-70b3-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en>

40 <https://gendersafe.eu/the-gendersafe-pledge-for-zero-tolerance-to-gender-based-violence/>

41 <https://gendersafe.eu/community-of-practice/>

42 <https://www.youtube.com/watch?v=9-L-evh48GU>

43 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1712, millega muudetakse direktiivi 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset (ELT L 2024/1712, 24.6.2024).

44 AMIF-2024-TF2-AG-THB.

45 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. juuli 2021. aasta määrus (EL) 2021/1147, millega luuakse Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond.

ja integreerimist. Konkursikutses keskendutakse ennetamisele, ohvrite tuvastamisele, inimkaubanduse alase teadlikkuse suurendamisele ning töölase ja seksuaalse ärakasutamise ohvrite, samuti sunniviisilise kuritegevuse ohvrite toetamisele. See hõlmab eriabi ja toetust kolmandate riikide kodanikest inimkaubanduse ohvritele, võttes arvesse nende erivajadusi, nagu vanus, sugu ning nende ärakasutamise vormi(de) füüsilised ja psühholoogilised tagajärjed.

Lisaks rahastati 2023. aasta novembris programmi „Euroopa horisont“ 3. teemavaldkonna „Ühiskonna tsiviiljulgeolek“ raames kolmeaastast projekti VANGUARD, mida EL toetas 4,5 miljoni euroga. Projekti eesmärk on tugevdada inimkaubanduse vastast võitlust, ühendades omavahel kõrgetasemelised tehnoloogilised lahendused, mõistmise, teadlikkuse suurendamise ja koolituse, et lõhkuda inimkaubanduse ahel varases etapis ja tegeleda karistamatuse kultuuriga. Eelkõige annab VANGUARD parema luurepildi inimkaubandusest, keskendudes eelkõige seksuaalse ärakasutamise, töölase ärakasutamise ja sunniviisilise kuritegevuse eesmärgil toimuvale inimkaubandusele.

EMPACTi inimkaubanduse vastast operatiivset tegevuskava ⁴⁶ on tugevdatud, et tegeleda inimkaubanduse ohuga olukorras, kus Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tõttu otsib ELis kaitset enneolematult suur hulk haavatavaid inimesi, peamiselt naisi ja lapsi. Operatiivmeetmete eritähelpanu on säilitatud uues operatiivtegevuskavas aastateks 2024–2025 ja see on nüüd täielikult integreeritud mitmesse meetmesse, näiteks töölase ärakasutamise, lastega kaubitsemise või veebiseire valdkonnas.

Soolise vägivalla ohvritetoetamine

Lisaks naistevastase vägivalla direktiivi vastuvõtmisele 2024. aasta mais, milles sätestatakse soolise vägivalla ohvritele kohandatud toetusmeetmed (vt eespool jagu „Soolise vägivalla lõpetamine“), tehti 2024. aastal edusamme kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamisel: 14. juunil võttis nõukogu teksti suhtes vastu üldise lähenemisviisi ⁴⁷ ja aprillis kiitis parlament heaks oma volitused alustada institutsioonidevahelisi läbirääkimisi. Kolmepoolsed kohtumised algasid 2024. aasta lõpus. Komisjoni poolt 12. juulil 2023 vastu võetud ⁴⁸ ettepaneku eesmärk on veelgi tugevdada kuriteoohvrite õigusi ELis, sealhulgas kõige haavatavamate ohvrite, näiteks naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite õigusi. ⁴⁹ Sellega püütakse lahendada probleeme, mis tuvastati 2022. aasta juunis vastu võetud kuriteoohvrite õiguste direktiivi hindamise käigus. ⁵⁰

Lisaks töötab komisjon ohvrite õigusi käsitleva ELi strateegia (2020–2025) raames välja muid kui seadusandlikke meetmeid, ⁵¹ et parandada soolise vägivalla ja perevägivalla ohvrite õigusi ELis. Sellised meetmed hõlmavad järgmist: i) selliste struktuuride edendamine, mis pakuvad erivajadustega ohvritele, näiteks soolise vägivalla ja perevägivalla ohvritele sihipäraselt ja integreeritud tuge; ning ii) ohvrite õigusi käsitleva ELi kampaania rakendamine, mis hõlmab

46 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en

47 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/13/victims-rights-council-finalises-position-on-strengthened-eu-law/>

48 [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2023/0250\(COD\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/en/procedure-file?reference=2023/0250(COD))

49 Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK.

50 Komisjoni talituste töödokument „Hinnang Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiivile 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK“, SWD/2022/0179 final.

51 Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Ohvrite õigusi käsitlev ELi strateegia (2020–2025)“ (COM(2020) 258 final).

soolisevägivalla tegevussuunda.⁵² Oluline täiendus kampaaniale on raamat "Tüdruk, kes hoidis oma silmad lahti". Sellega suurendatakse teadlikkust sõjakuritegude ohvrite (kes on enamasti naised ja lapsed) õigustest ELi eeskirjade alusel ning julgustatakse ELi inimesi avama oma silmad oma olukorrale. Lisaks rahastatakse programmi „Euroopa horisont“ 3. teemavaldkonna „Ühiskonna tsiviiljulgeolek“ raames kahte projekti – IMPROVE ja ISEDA – kokku 5,7 miljoni euro ulatuses ELi toetusest, mille eesmärk on võidelda naistevastase vägivalla ja perevägivalla vastu alates ennetamisest kuni avastamise ja ohvri toetamiseni, kasutades tehnoloogiliste ja ühiskondlike lähenemisviiside kombinatsiooni.

Saksamaa parlament võttis vastu seaduse,⁵³ millega välditakse rasedate naiste nõustamiskeskuste ja abordikliinikute vahetus läheduses toimuvat nn kõnniteel ahistamist abordivastaste poolt. Seaduse eesmärk on tõhusalt kaitsta rasedaid sellise kasvava ahistamise eest ning tagada, et nad saavad vabalt kasutada nõustamisteenuseid ja neil on juurdepääs aborti tegevatele asutustele. Seadus jõustus 13. novembril 2024.

---

52 <https://victims-rights.campaign.europa.eu/en/country/all/crimes>

53 <https://dip.bundestag.de/vorgang/zweites-gesetz-zur-%C3%A4nderung-des-schwangerschaftskonfliktgesetzes/308701>

2024. aasta juulis avaldas Austria „Vägivallakaitse strateegia koordineerimiseks ja koostööks, keskendudes vägivallast mõjutatud naiste nõustamisele“, mis töötati välja naiste ja võrdõiguslikkuse peadirektoraadi juhtimisel osalusprotsessis, millesse kaasati üle 200 sidusrühma. Strateegia eesmärk on toetada kõiki vägivalla ohvriks langenud naisi ja tütarlapsi varases etapis. Lisaks on vägivalla ennetamise ja kaitse üldises institutsioonilises süsteemis kooskõlas Istanbuli konventsiooniga seatud strateegilised prioriteedid, mis aitavad tugevdada naiste ja tütarlaste õigusi.⁵⁴

Sooliste stereotüüpide kahtluse alla seadmine

2024. aasta alguses lõpetas komisjon sooliste stereotüüpide vastu võitlemise kampaania.⁵⁵ Kampaania #EndGenderStereotypes oli suunatud noortele täiskasvanutele peamiselt sotsiaalmeedias, aga ka mõjutajate ja meediakajastuse kaudu. Kampaanias käsitleti soolisi stereotüüpe eri eluvaldkondades, nagu karjäärivalikud, hoolduskohustuste jagamine ja otsuste tegemine. Kampaaniat autasustati 2023. aasta Forbesi sotsiaalahindadega. Materjalid on kõigis ELi keeltes kättesaadavad kampaania veebisaidil ning sidusrühmad saavad neid alla laadida ja kasutada.

2024. aastal avaldas komisjon kaks Eurobaromeetri uuringut sooliste stereotüüpide kohta: Eurobaromeetri kiiruuring naistevastase vägivallaga seotud soostereotüüpide kohta (november) ja teine uuring, mis käsitleb soostereotüüpe laiemalt (detsember).

25. novembril 2024 avaldas komisjon Eurobaromeetri kiiruuringu tulemused, mis viidi läbi selleks, et paremini mõista eurooplaste suhtumist vägivalda ning vägivaldse või alandava käitumise suhtelisust.⁵⁶ Tulemused näitasid, et enamik eurooplasi ei nõustu naiste objektistamisega ja stereotüüpidega seksuaalvägivalla kohta, kuid ka seda, et mõned stereotüübid püsivad, eriti mõnes liikmesriigis. Näiteks ei nõustu ELis keskmiselt enam kui üheksa vastajat kümnest (93%) väitega, et „mees või poiss-sõber võib seksida oma naise või tüdruksõbraga ilma tema nõusolekuta“, kuid see osakaal ulatub 85%-st Taanis kuni 97%-ni Luksemburgis ja Maltal. Samal ajal kui keskmiselt 92 % vastanutest kogu ELis peab vastuvõetamatuks, et mees annab aeg-ajalt laksu oma naisele/sõbrannale, peavad naised seda vastuvõetamatuks suurema tõenäosusega kui mehed (95 % vs. 89 %) ning see protsent ulatub 87 %-st Soomes 97 %-ni Luksemburgis.⁵⁷

Mis puudutab teadlikkust ja arusaama naistevastasest vägivallast, siis nõustub keskmiselt umbes seitse vastajat kümnest (71%) sellega, et lähisuhtevägivald naiste vastu on nende riigis „väga levinud“ või „üsna levinud“, samas kui ainult kolmandik vastanutest (33%) vastab samale küsimusele meestevastase lähisuhtevägivalla kohta. Jällegi on erinevused riigiti suured, ulatudes 91%-st Rumeenias 44%-ni Taanis ja soo alusel, kusjuures 78% naistest arvab, et nende riigis on naistevastane lähisuhtevägivald tavaline, võrreldes 63% meestega.

Teises Eurobaromeetri eriuuringus⁵⁸ uuriti soolisi stereotüüpe ja seda, mil määral on need ELi kodanike seas endiselt levinud. Küsimused olid seotud soorollide ja vastuvõetava käitumisega;

54 <https://www.coordination-vaw.gv.at/nachrichten/gewaltschutzstrategie-zur-koordinierung-und-vernetzung-mit-fokus-auf-beratung-gewaltbetroffener-frauen-soll-beratungsnetz-sichtbarer-machen.html> ja <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/bundeskanzleramt/nachrichten-der-bundesregierung/2024/07/frauenministerin-susanne-raab-praesentiert-oesterreichweite-gewaltschutzstrategie.html>

55 https://end-gender-stereotypes.campaign.europa.eu/index_en

56 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3252>

57 Leedupuhul on see protsent 55 %, kuid see jäeti keskmise arvutamisel võõrväärtusena välja. Tulemuseks võib olla tõlkeprobleem sõnaga „slapping“, millel ei ole täpset leedukeelset tõlget ja mida võidi tõlgendada kui kergemat füüsilise agressiooni vormi.

58 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>

pere- ja tööeluga seotud soostereotüübid; ning soolised stereotüübid poliitikas ja juhtivatel ametikohtadel. Uuring tugines osaliselt varasematele Eurobaromeetri eriuuringutele soolise võrdõiguslikkuse kohta, mis viidi läbi soolise võrdõiguslikkuse teemal 2009.,⁵⁹ 2014.⁶⁰ ja 2017. aastal.⁶¹

Tulemused näitavad, et mõned soolised stereotüübid on endiselt üsna laialt levinud. Rohkem kui kuus vastanut kümnest nõustub, et naised teevad suurema tõenäosusega otsuseid oma emotsioonide põhjal, ning umbes neli vastanut kümnest nõustub, et mehe kõige olulisem roll on teenida raha (42 %, –1 protsendipunkti alates 2017. aastast) ning et naise kõige olulisem roll on hoolitseda oma kodu ja perekonna eest (38 %, –6 protsendipunkti). Erinevused arusaamades ELi liikmesriikides ulatuvad 64 protsendipunktini.

Enamik töö- ja eraelu otsustega seotud stereotüüpe lükatakse üldiselt tagasi, kuid märkimisväärsel osal neist on endiselt stereotüüpsed seisukohad naiste sotsiaalselt soovitud käitumise kohta. Näiteks vaid veidi üle poole (51 %, +3 protsendipunkti alates 2009. aastast) nõustub, et kui isa palk on ema omast väiksem, peaks laste eest hoolitsemiseks tööst loobuma tema, kui perekond otsustab, et üks vanematest peab seda tegema. Leiud on erinevad ka koduste sootunnuste tajumise osas, kusjuures iga viies vastaja nõustub, et oluliste perekondlike otsuste puhul peaks meestel olema lõplik sõnaõigus, ning arvamused lahknevad küsimuses, kas üldiselt on mehed majapidamistöote tegemiseks loomulikult vähem pädevad kui naised (49 % nõustub ja 49 % ei nõustu).

---

59 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/808>

60 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2048>

61 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2154>

Võidujooks võrdses majanduses

2024. aastal täheldati mõningaid julgustavaid majandussuundumusi soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas. Värskeimad kättesaadavad andmed (2023. aasta kohta) näitasid, et naiste tööhõive ületas ELis esimest korda 70 % piiri. See areng toimus olukorras, kus tööhõive määr ELis kasvas 75,3 %ni. Kuigi naiste puhul oli kasv väiksem kui kahel eelmisel aastal, oli see suurem kui meeste puhul. Selle tulemuseks oli viimase kümnendi väikseim sooline tööhõivelõhe (10,2 protsendipunkti) (–0,5 protsendipunkti 2023. aastal). Selline areng on kooskõlas pikaajalise suundumusega alates 2009. aastast, kuigi riikide vahel on märkimisväärseid erinevusi.

See positiivne suundumus kajastub ka muudes soolise ebavõrdsuse näitajates. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 2024. aasta ülemaailmse soolise ebavõrdsuse aruande kohaselt kajastab tööturul osalemise üldine suurenemine nihet⁶² naiste, eakate ja kõrgelt haritud töötajate suurema osakaalu suunas, mida võimaldavad tööjõu liikuvuse suurenemine, subsideeritud lapsehoiu- ja perepuhkuse poliitika, töökoha säilitamise kavad ja pensionile jäämise edasilükkamine. Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO) juhib siiski tähelepanu ka sellele, et lastehoidu ja muudesse ametlikesse hooldusteenustesse tehtavate avaliku ja erasektori investeeringute puudumine ning pikaajaline ebavõrdne suhtumine hooldustegevusse üldiselt põhjustavad hoolduse majanduslikku ja sotsiaalset kulu peamiselt naistele. See tähendab meie majanduse jaoks suurt kasutamata potentsiaali, nagu on rõhutatud näiteks EIGE hinnangutes, mille kohaselt peaks tööhõive määr olema 2050. aastaks 80 %, kui sooline võrdõiguslikkus oluliselt paraneb.⁶³

Sooliseebavõrdsuse kaotamine tööturul

Kõigis liikmesriikides on meeste tööhõive määr kõrgem kui naiste oma. Üldiselt võib öelda, et mida madalam on naiste tööhõive määr riigis, seda suurem on sooline tööhõivelõhe. 2023. aastal oli meeste tööhõive määr ELis 80,4 %, samas kui naiste puhul oli see 70,2 %, mille tulemusel oli sooline tööhõivelõhe 10,2 protsendipunkti.⁶⁴

Nii naiste kui ka meeste tööhõive määr on viimase kümne aasta jooksul pidevalt ja aeglaselt tõusnud, kuid pandeemia katkestas selle alles 2020. aastal. Alates 2018. aastast on naiste tööhõive kasv olnud siiski veidi suurem ja seetõttu on sellest tulenev sooline tööhõivelõhe vähenenud 11,3 protsendipunktilt 2018. aastal ja 11,0 protsendipunktilt 2020. aastal 10,2 protsendipunktile 2023. aastal.

Sooline tööhõivelõhe on ELi riikides ja piirkondades väga erinev. Osana oma kohustusest edendada kaasavat tööhõivet⁶⁵ on Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas seatud eesmärk saavutada 2030. aastaks ELis üldine tööhõive kasv 78 %ni, sealhulgas püüeldes selle poole, et vähendada soolist tööhõivelõhet võrreldes 2019. aastaga vähemalt poole võrra. 2023. aastal oli 20–64aastaste tööhõive määr ELis 75,3 %, seega näib 2030. aasta eesmärk olevat saavutatav. 2023. aastal vähenes sooline tööhõivelõhe –0,5 protsendipunkti, mis on rohkem kui eelmisel aastal.

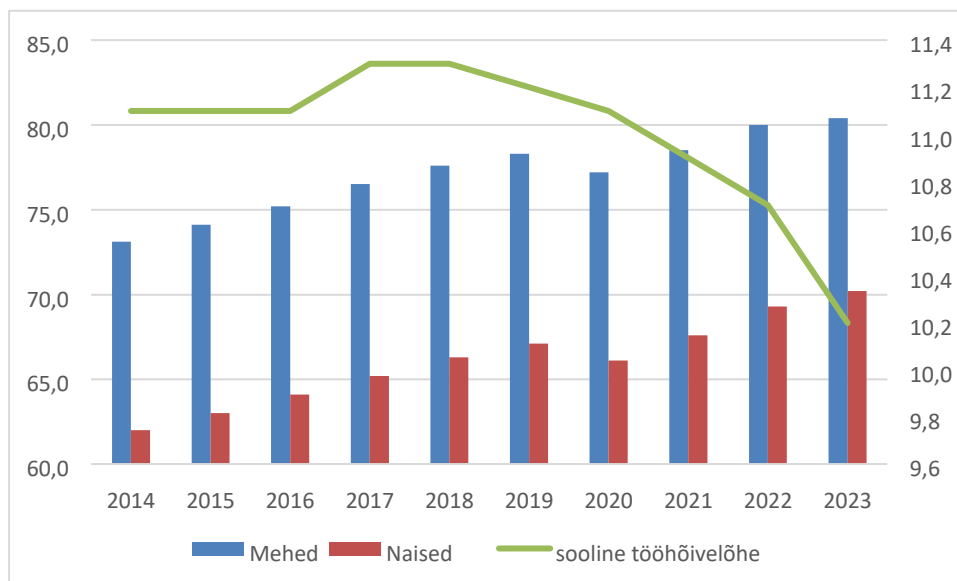
62 ILO, „Global Gender GAP report“ (Ülemaailmse soolise võrdõiguslikkuse tegevuskava aruanne), 2024. [Kättesaadav veebis.](#)

63 EIGE, „Economic Benefits of Gender Equality in the European Union“ (Soolise võrdõiguslikkuse majanduslikud eelised Euroopa Liidus), 2017. [Kättesaadav veebis.](#)

64 Eurostat ([lfsa_organ](#)).

65 Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava“ (COM(2021) 102 final).

Joonis 1. 20–64aastaste tööhõive määr soo ja soolise tööhõivelõhe järgi (parem telg) –2014–2023

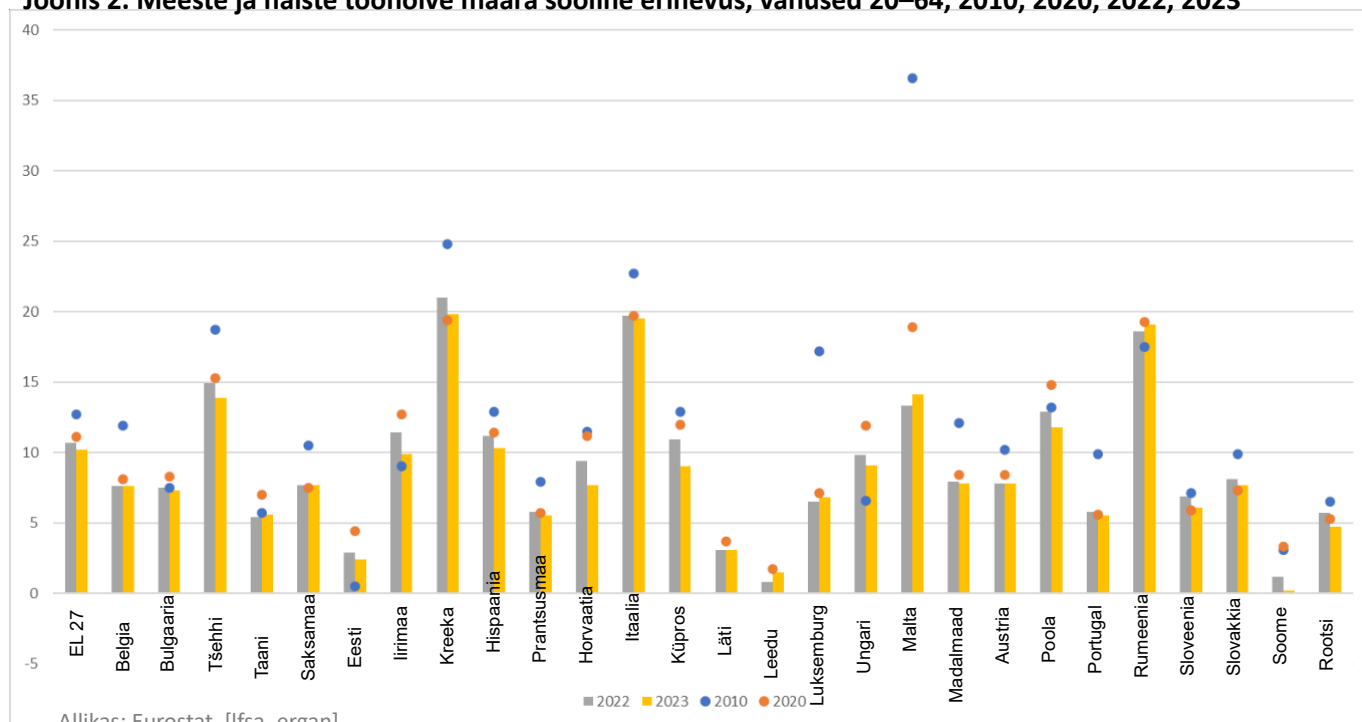

Allikas: Eurostat, [lfsi_emp_a].

Märkus: Sooline erinevus on määratletud kui naiste ja meeste tööhõive määra erinevus protsendipunktides.

2023.aastal oli ainult seitsmes ELi liikmesriigis (Hispaania, Poola, Tšehhi, Malta, Rumeenia, Itaalia ja Kreeka) sooline tööhõivelõhe suurem kui ELis tervikuna. Itaalias, Kreekas ja Rumeenias oli naiste tööhõive määr eriti madal – alla 60 % (vastavalt 56,5 %, 57,6 % ja 59,1 %), võrreldes ligikaudu kolme neljandiku meestega (vastavalt 76,0 %, 77,4 % ja 78,2 %).

Joonis 2. Meeste ja naiste tööhõive määra sooline erinevus, vanused 20–64, 2010, 2020, 2022, 2023

Allikas: Eurostat, [lfsa_ergan].

Soolise tööhõivelõhevähendamise enamus riikides alates 2010. aastast kajastab üldise tööhõive määra suurenemist, kusjuures meeste tööhõive suureneb vähem kui naiste tööhõive. Maltal on

naiste tööhõive kasv eriti märkimisväärne (üle 32 protsendipunkti 13 aasta jooksul), kuigi sooline tööhõivelõhe on endiselt suur. Seda muutust on toetanud poliitikameetmed, mille eesmärk on meelitada rohkem naisi tööturule, näiteks maksusoodustused ja riiklikud kindlustusmaksed laste eest hoolitsemiseks kulunud aastate eest, koolitusprogrammid, tasuta lastehoid ja tasuta koolitransport.

Soolises tööhõivelõhes on ELi piirkondade vahel märkimisväärseid erinevusi ja need püsivad aja jooksul. ELi vähem arenenud piirkondades oli sooline tööhõivelõhe 2022. aastal (16 protsendipunkti) ligikaudu kaks korda suurem kui enam arenenud (8 protsendipunkti) ja üleminekupiirkondades (9 protsendipunkti). Erinevus oli palju suurem lõunapoolsetes liikmesriikides (15 protsendipunkti) kui loode- (7 protsendipunkti) ja idapoolsetes (12 protsendipunkti). See oli üle 20 protsendipunkti kõigis Kreeka, Lõuna-Itaalia ja Rumeenia idapoolsetes piirkondades (joonis 3). Aastatel 2013–2022 suurenes naiste tööhõive määr võrreldes meeste tööhõive määraga enam arenenud ja üleminekupiirkondades ning loodepoolsetes liikmesriikides. Seevastu vähenes see vähem arenenud piirkondades ja lõunapoolsetes riikides, kus tööhõive määr on madalam ning kus puuduvad kvaliteetsed ja taskukohased lastehoiuteenused.⁶⁶

Sooline tööhõivelõhe on vanuserühmade lõikes väga erinev: 15–24aastaste noorte seas on lõhe 2023. aastal endiselt väiksem (4,3 protsendipunkti). Mõnes riigis oli see isegi negatiivne, mis tähendab, et noorte naiste tööhõive määr oli kõrgem kui noorte meeste oma (Iirimaa, Leedu, Taani, Soome ja Eesti). Tuleb siiski märkida, et selle vanuserühma naiste tööhõive määr on riigiti väga erinev, ulatudes 76,2 %-st Madalmaades 13,7 %-ni Rumeenias. 20–24-aastaste inimeste puhul suureneb see 6,3 protsendipunktini ja 55–64-aastaste vanuserühmas 12,1 protsendipunktini, kusjuures riikide vahel on suured erinevused. Seda mõjutab⁶⁷ meeste tööelu keskmise kestuse pikenemine ELis: meeste eeldatava tööelu kestusega 39,0 aastat ja naiste eeldatava tööelu kestusega 34,7 aastat oli sooline lõhe 2023. aastal 4,3 aastat, mis oli peamiselt tingitud sellest, et suurem osa mitteametlikest hoolduskohustustest tõrjus naised tööturult välja enne mehi. Samal ajal on sooline lõhe tegelik pensionieas viimase kümne aasta jooksul märkimisväärselt vähenenud ning tegelik pensioniiga on enamikus riikides aastatel 2014–2023 mõlema soo puhul tõusnud. Üldiselt tõusis naiste tegelik pensioniiga meeste omast rohkem 18 riigis⁶⁸. Neist üheksas riigis tõusis⁶⁹ naiste tegelik pensioniiga rohkem kui meeste oma rohkem kui aasta võrra. Seitsmes riigis on naiste pensioniiga madalam kui meestel.⁷⁰

Need soolised erinevused on lastega inimeste puhul veelgi suuremad, mis kajastab lapsevanemaks olemise ebaoproportsionaalset mõju naiste karjäärile. 2023. aastal oli ELi tasandil lastega 25–54-aastaste naiste tööhõive määr 74,9 %, võrreldes 91,9 %-ga lastega meeste puhul. Sooline tööhõivelõhe ulatus seega lastega inimeste seas 17,0 protsendipunktini, samas kui lasteta inimeste seas oli see 4 protsendipunkti.

66 Vt Euroopa Komisjon: Regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, Durán Laguna, J., D'Apice, P., Grzegorzewska, M., De Franceschi, F. et al., „Ninth report on economic, social and territorial cohesion“ (Üheksas aruanne majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse kohta), Durán Laguna, J. (toimetaja), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024. [Kättesaadav veebis](#).

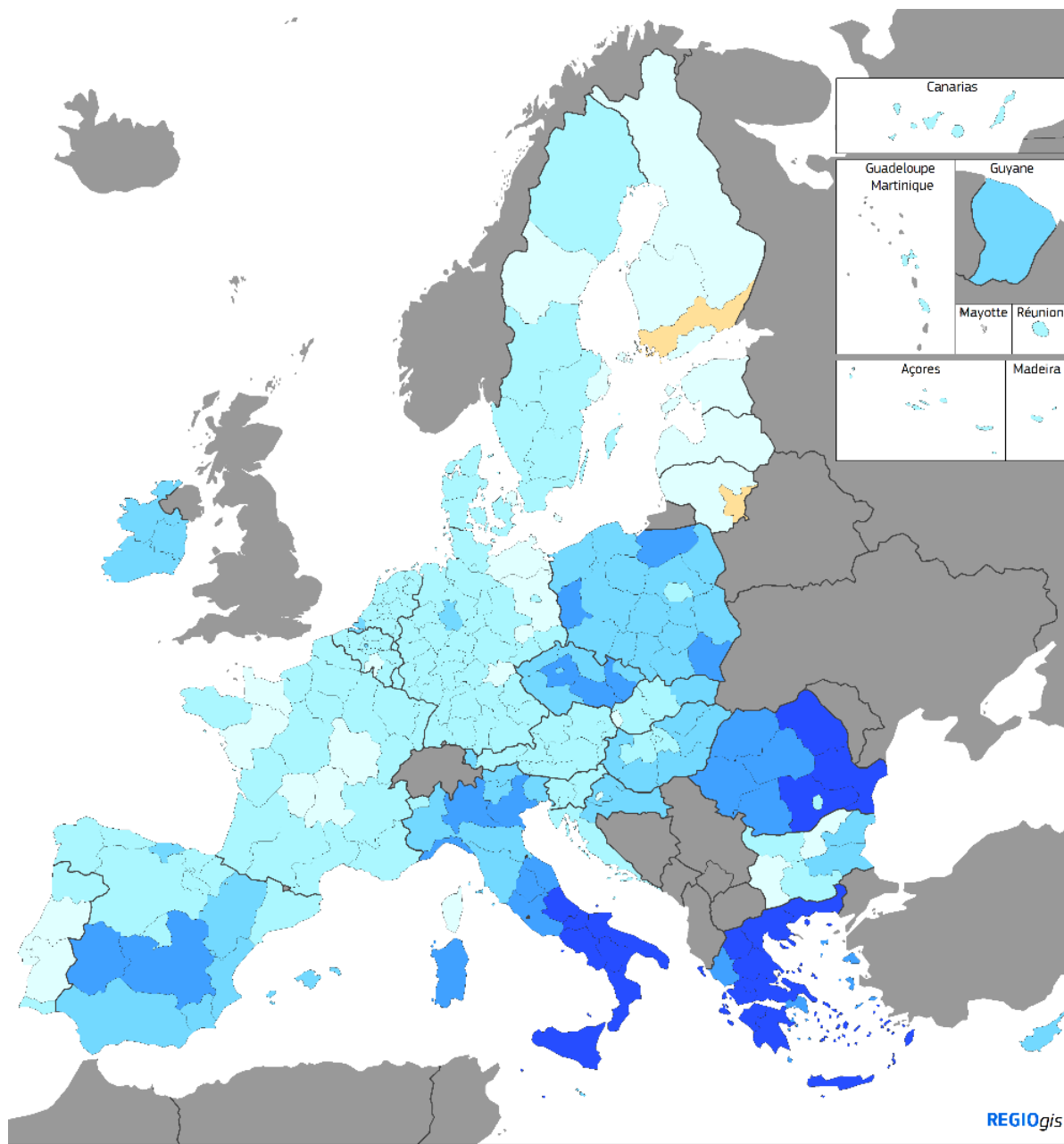
67 Tööelu kestuse näitaja on hinnang selle kohta, mitu aastat peaks praegu 15aastane isik kogu elu jooksul tööturul olema (st töötama või töötü olema). Selle eesmärk on pakkuda tööturu kohta teistsugust vaatenurka, vaadeldes tööjõu kogu elutsükli, mitte konkreetseid elutsükli seisundeid, nagu noorte töötus või varajane tööturult lahkumine.

68 BE, CY, CZ, DK, EE, EL, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, NL, RO, SE, SI, SK.

69 CY, CZ, DK, EL, HR, IE, LT, SI, SK.

70 AT, BG, CZ, HR, PL, RO, SK.

Joonis 3. Soolise tööhõivelõhe piirkondlik erinevus ELis, 2022

Erinevus naiste ja meeste tööhõive määrade vahel (20–64aastased), 2022

Punktide erinevus protsentides (naissoost - meessoost)

- < -20
- -20 - -15
- -15 - -10
- -10 - -5
- -5 - 0
- >= 0
- no data

EL 27 = -10,7

Allikas: Eurostat (lfst_r_lfe2emprr)

0 500 km

Allikas: Regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraadi ülevaade Eurostati andmete põhjal (lfst_r_lfe2emprr)

2025. aasta aruanne soolise võrdõiguslikkuse kohta ELis

Sooline tööhõivelõhe on suurem ka täistööajale⁷¹ taandatud tööhõive puhul, kuna osalise tööajaga töö osakaal on naiste seas palju suurem kui meeste seas (27,9 % võrreldes 7,7 %-ga 2023. aastal). Sooline lõhe osalise tööajaga tööhõives on viimastel aastatel püsinud stabiilsena (20,6 protsendipunkti 2021. aastal ja 20,2 protsendipunkti 2022. aastal). 2023. aastal registreeriti suurim sooline ebavõrdsus osalise tööajaga tööhõives Madalmaades (42,3 protsendipunkti), Austrias (41,8 protsendipunkti), Saksamaal (36,9 protsendipunkti) ja Belgias (27,4 protsendipunkti).

Sisserändajatest naiste puhul on sooline tööhõivelõhe endiselt suur. Kolmandate riikide kodanikest naiste tööhõive määr oli 2023. aastal 20 protsendipunkti madalam kui naiste puhul. Seda erinevust võib võrrelda 5,7 protsendipunkti suuruse erinevusega meessoost kolmandate riikide kodanike puhul. Sisserännanud naiste ülekvalifitseerituse määr oli endiselt kõrge: 2023. aastal töötas 42,9 % kolmanda taseme haridusega kolmandate riikide kodanikest madala või keskmise kvalifikatsiooniga kutsealadel, võrreldes 36,2 % meessoost kolmandate riikide kodanike ja 21,3 % naiskodanikega.

Kui vaadata osalise tööajaga töö esinemissagedust⁷², siis 2023. aastal oli 17,1 % ELi töötavatest inimestest osalise tööajaga. 2023. aastal ületas osalise tööajaga tööhõive kasvumäär (+2,0 %) esimest korda kümne aasta jooksul täistööajaga tööhõive kasvumäära (+0,8 %). Osalise tööajaga töötajate üldine osakaal aga järk-järgult väheneb.

25–64-aastaste osalise tööajaga töötajate esitatud põhjused tööaja korralduse kohta näitavad, millised tegurid seda valikut mõjutasid: kõige asjakohasem on puuetega täiskasvanute või laste eest hoolitsemine naiste puhul (29,5 % osalise tööajaga töötavatest naistest ja 8,2 % osalise tööajaga töötavatest meestest); meeste puhul ei leia ta täistööajaga tööd (18,1 % naiste puhul ja 27,5 % meeste puhul).

Laste olemasolu tähtsus näitab osalise tööajaga töötamise kalduvust 25–54aastaste laste arvu järgi: 2023. aastal töötas ELis osalise tööajaga peaaegu kolmandik (31,8 %) lastega töötavatest naistest võrreldes 5,0 %ga meestest, kusjuures suurim osakaal oli Austrias (69,2 %), Madalmaades (67,9 %) ja Saksamaal (65,4 %). See osakaal on suurem kui lasteta naistel kõigil haridustasemetel. Sarnaselt täistööajaga töötamisega (vt 2023. aasta aruanne) on meeste olukord vastupidine: lastega meessoost osalise tööajaga töötajate osakaal oli väiksem kui lasteta meeste osakaal kõigil haridustasemetel (vt joonis 4). Enamikus riikides kajastub lapsevanemaks olemise mõju seega nii naiste tööhõive määras kui ka osalise tööajaga töötamise osakaalus naiste hulgas – Saksamaal, Austrias ja Itaalias on suur mõju nii tööhõive määrale kui ka töötundide arvule.

See statistika näitab, et enamikus riikides mõjutab laste saamine naiste tööhõive määra ja nende kalduvust töötada meestega võrreldes osalise tööajaga.

Lisaks võivad riiklikud maksusüsteemid pärssida leibkonna teise palgasaaja, peamiselt naiste osalemist tööturul. Näiteks vähendab ühine maksustamine leibkonna teise palgasaaja motivatsiooni töötada või tööaega pikendada (nt minnes osalise tööajaga töötamiselt üle täistööajaga töötamisele). 2023. aastal olid tööturult kõrvalejäämise löksud (kus maksude ja hüvitiste kaotamine pärsib märkimisväärselt leibkonna teise palgasaaja sisenemist tööturule) suurimad Leedus, Sloveenias, Taanis, Luksemburgis, Belgias ja Saksamaal.⁷³

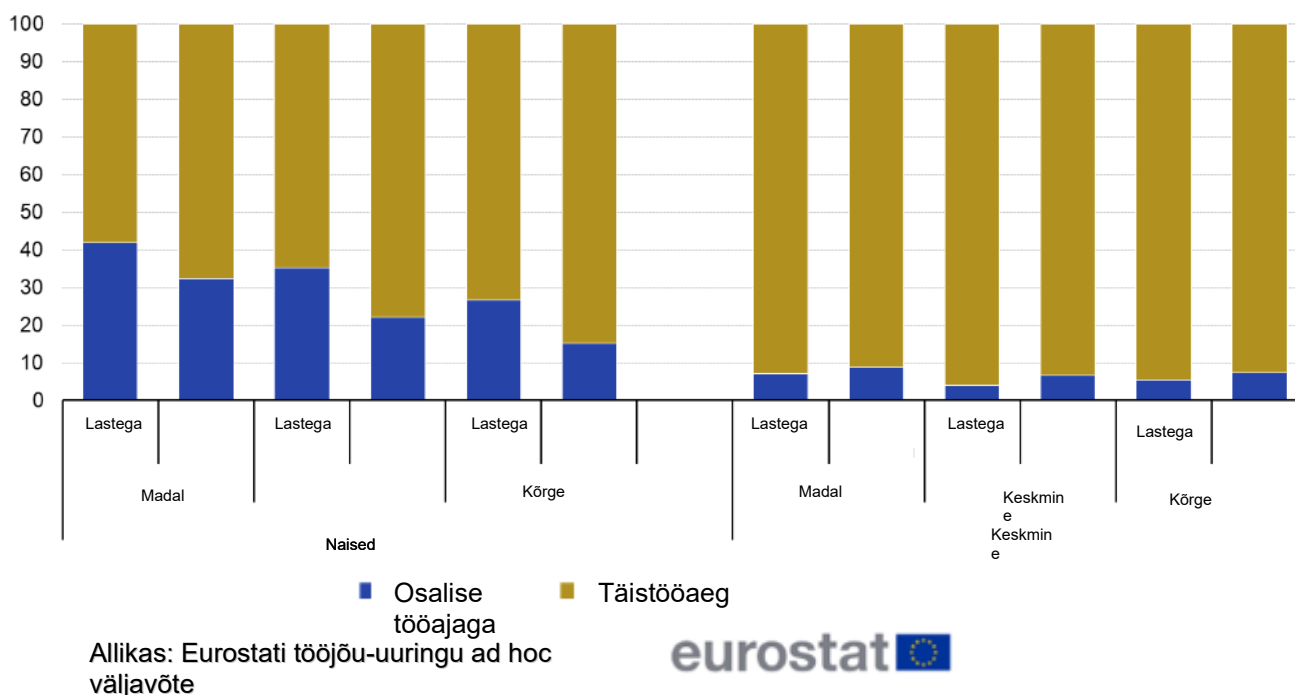
71 Ühine tööhõivearuanne, 2025.

72 <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=612325#Highlights>

73 Euroopa Komisjon: Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat, „Joint Employment Report 2025 – Commission proposal“ (Ühine tööhõivearuanne 2025 – komisjoni ettepanek), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2025. [Kättesaadav veebis.](#)

Osalise tööajaga töötamine soo, haridustaseme ja laste olemasolu järgi ELis, 2023
(vanuserühm 25–54, protsent kõigist töötajatest)

Enamik ELi riike on välja töötanud strateegiad või konkreetsed projektid, et soodustada hoolduskohustuste võrdset jagamist meeste ja naiste vahel, mis omakorda võimaldab naistel osaleda tööhõives meestega võrdsematel alustel, palgatöötajatena või ettevõtjatena. Diskrimineerimise vastu võitlemine ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste tagamine on oskuste pakti üks põhieesmärke. Mitmes pakti partnerluses tegeletakse soolise võrdõiguslikkuse küsimusega ning suurendatakse naiste osalemist tööturul ning täiendus- ja ümberõppe kasutuselevõttu peamistes tööstussektorites. Näiteks võib tuua naiste ja noorte suurema osalemise kosmosega seotud karjääris (ruum geopartnerluste jaoks) ⁷⁴ või naiste nappuse probleemi lahendamise IKT- ja STEM-sektoris (digi- ja mikroelektronikapartnerlused), ⁷⁵ naistele, noortele, sisserändajatele ja ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele täiendus- ja ümberõppe programmide tagamise, mis ületavad nende rühmade töäjõu osakaalu 20 % võrra (turism), ⁷⁶ või naiste juhtivate ametikohtade iga-aastase 5 % kasvu saavutamise (tekstiiltooted). ⁷⁷

Paindliku töökorralduse olemasolu võib soodustada hoolduskohustustega naiste suuremat osalemist, kuna see võimaldab neil paremini ühitada era- ja tööelu. Pandeemia ajal rakendati väga erinevaid tööpaindlikkuse meetmeid, et vältida massilist töötust. Paljud tööandjad on need tavad vähemalt teataval määral säilitanud. Hiljutised uuringud ⁷⁸ tõid siiski esile, et kaugtöö, paindliku töötaja, puhkuse ja karjääri katkestamise poliitika võib olla vastuolus soolise võrdõiguslikkusega palkades ja karjääriarengus, sest naised kipuvad neid sagedamini kasutama. Kui sellist töökorraldust ei kavandata ja ei integreerita nõuetekohaselt töökoha kultuuri, võivad sellel olla negatiivsed

74 <https://www.space4geo.eu/>

75 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/microelectronics_en

76 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/tourism_en

77 https://pact-for-skills.ec.europa.eu/about/industrial-ecosystems-and-partnerships/textiles_en

78 Euroopa Komisjon: Õigus- ja tarbijaküsimuste peadirektoraat ning Chung, H., „Flexible working arrangements and gender equality in Europe“ (Paindlik töökorraldus ja sooline võrdõiguslikkus Euroopas), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024. [Kättesaadav veebis.](#)

tagajärjed karjäärile. Kodutöö ebavõrdne sooline jaotus meeste ja naiste vahel on üks soolise osalise tööajaga töötamise põhjuseid. Lisaks, kui osalise tööajaga töötamist nähakse suuresti emade korraldusena, võib see suurendada ka erapoolikust osalise tööajaga töötajate suhtes – nimelt ei ole nad väidetavalt nii pühendunud, motiveeritud ja tootlikud kui teised töötajad, hoolimata tõenditest, mis näitavad vastupidist. Seda raskendab veelgi asjaolu, et isad töötavad pigem kauem ja vastavad seega paremini töötajate ideaalstandardile.⁷⁹ Seetõttu on oluline edendada perepuhkuste ja paindliku töökorralduse paremat kasutamist meeste poolt ning hoolduskohustuste võrdsemat jagamist kodus mõlema soo vahel.

Selleks et võimaldada lapsevanematel ja hoolduskohustustega inimestel oma töö- ja pereelu paremini tasakaalustada ning soodustada hoolduskohustuste paremat jagamist, kehtestati töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiiviga tasustatud isapuhkus, tugevdatud vanemapuhkus, hoolduspuhkus ning laiendati hooldajatele õigust taotleda paindlikku töökorraldust. Töötajad, kes taotlevad või võtavad perepuhkust, ja FWA on diskrimineerimise eest õiguslikult kaitstud mitme meetmega. Enamiku direktiivi sätete siseriiklikku õigusesse ülevõtmise tähtaeg oli 2. august 2022, kuid liikmesriikidele anti veel kaks aastat (kuni 2. augustini 2024), et võtta üle lapsehoolduspuhkuse kahe viimase nädala eest hüvitise maksmine. 2024. aasta jaanuaris kaebas komisjon kolm liikmesriiki Euroopa Liidu Kohtusse, kuna nad ei olnud teatanud töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiivi täielikust ülevõtmisest.

2024. aastal käivitasid Slovakkia riiklik inimõiguste keskus ja valitsusväline organisatsioon Možnosť voľby veebipõhise teadlikkuse suurendamise kampaania soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks. Kampaania keskendus ühiste väärtuste edendamisele ja sooliste stereotüüpide vastu võitlemisele. Kampaania ajal postitasid tuntud mõjutajad Instagrami lühivideoid temaviitega #spolunamtoide. Kampaania on osa projektist „Soolise võrdõiguslikkuse ning töö- ja eraelu tasakaalu edendamine Slovakkias“.

Komisjon uurib praegu ülevõetud õigusakte, et tagada eeskirjade nõuetekohane ülevõtmine. 7. märtsil 2024 avaldas Euroopa võrdõiguslikkuse õigusvõrgustik teise aruande töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiivi ülevõtmise kohta ELi liikmesriikides. Selle aruande kohaselt „on jätmetekke vähendamise direktiivi ülevõtmine üldiselt rahuldav vaid ühes liikmesriigis, jättes 26 riigile olulised rakendamislüngad. Uuringud näitavad, et peamised probleemid on seotud vanemapuhkuse ja/või hüvitisega, FWAga ja õiguskaitsega diskrimineerimise vastu. Isapuhkuse ja hüvitise, vääramatu jõuga seotud puhkuse ja direktiivi isikulise kohaldamisala puhul on lüngad väiksemad. Hoolduspuhkuse suhtes on olukord kusagil vahepeal.“⁸⁰

Soolisehoolduslõhe kaotamine

Üks peamisi põhjusi, miks naiste ja meeste tööhõivemudelid on erinevad, on tasustamata hoolduskohustuste, eelkõige tasustamata hoolduse ja laste eest hoolitsemise sooline jaotus.

79 Williams, J., „Unbending gender: Miks pere- ja töökonfliktid ning mida nendega ette võtta? Oxfordi Ülikooli Kirjastus, 1999.

80 Euroopa Komisjon: Õigus- ja tarbijaküsimuste peadirektoraat, Burri, S., De la Corte-Rodríguez, M., Böök, B. ja van Hoof, F., „The transposition of the Work-Life Balance Directive in EU Member States“ (Töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiivi ülevõtmine ELi liikmesriikides), Burri, S. (toimetaja), Böök, B. (toimetaja) ja van Hoof, F. (toimetaja), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024. [Kättesaadav veebis](#).

EIGE kogutud uued andmed ⁸¹ kinnitavad, et suurem osa lastehoiukohustustest lasub naistel. Üle poole alla 12-aastaste lastega naistest hoolitseb oma laste eest vähemalt viis tundi päevas, võrreldes vähem kui ühega kolmest mehest (56% vs. 26%). See tähendab, et ligikaudu 50 % naistest ja vaid 6 % meestest vastutavad peamiselt oma laste isikliku ja füüsilise hoolduse eest. Tõepoolest on nähtavaid erinevusi ka tegevustes, mida mehed oma lastele pakuvad: 38% meestest veedab vaba aja veetmiseks 1–3 tundi päevas, võrreldes 29% naistega.

Seetõttu ei ole üllatav, nagu eelmises osas rõhutatud, et lapsehoolduskohustustega naised on palgatööga vähem seotud kui mehed, töötavad sagedamini osalise tööajaga ning kannatavad karjäärivõimaluste, palkade ja pensionide vähenemise pikaajaliste tagajärgede tõttu. Eelkõige on suurem osa kodus viibivatest vanematest naised (11 % naistest võrreldes ainult 1 % meestega).

Vastavalt Barcelona eesmärkide näitajatele, st Euroopa Ülemkogu poolt algselt 2002. aastal kehtestatud ja 2022. aastal läbi vaadatud eesmärkidele, mis käsitlevad alla kohustusliku kooliealiste laste osalemist alushariduses ja lapsehoiust, oli laste osalemine alushariduses ja lapsehoiust 2023. aastal 37,5 % alla kolmeaastaste laste puhul (vahemikus 2,3 % Slovakkias ja 74,7 % Taanis) ⁸² ning 2022. aastal 93,1 % kolmeaastaste laste ja kohustusliku algkooliealiste laste puhul. ⁸³

Leibkonna sissetulekute tase mängib osalemise mustrites olulist rolli. Madalaima sotsiaal-majandusliku taustaga (madalaima kvintiiliga) lapsed osalevad alushariduses ja lapsehoiust tavaliselt vähem kui nende jõukamad eakaaslased kõrgeimas kvintiilis. See võib olla seotud mitme põhjusega, sealhulgas asjaoluga, et vanemad saavad endale lubada pikemaid lapsehoiutunde või et vanemad kasutavad neid pikemaid tunde täistööhõiveks (mis omakorda soodustab suuremat sissetulekut) ⁸⁴.

Piirkondlikud ja territoriaalsed erinevused kvaliteetsele ja kaasavale alusharidusele ja lapsehoiule juurdepääsul püsivad. Üheksanda ühtekuuluvusaruande kohaselt oli 2021. aastal alushariduses ja lapsehoiust osalemine kolmeaastasest kuni algkoolieani keskmiselt palju väiksem ka vähem arenenud piirkondades (87,0 %) kui üleminekupiirkondades (94,9 %) või enam arenenud piirkondades (93,2 %). Kuigi enamik Prantsusmaa, Belgia, Taani, Iirimaa, Rootsi ja Hispaania piirkondi on täitnud 95 % eesmärgi, jääb osalemine kõigis Kreeka ja Horvaatia, Rumeenia ja Bulgaaria piirkondades alla 80 %. Rumeenia ja Bulgaaria piirkondades on osalemismäär isegi vähenenud.

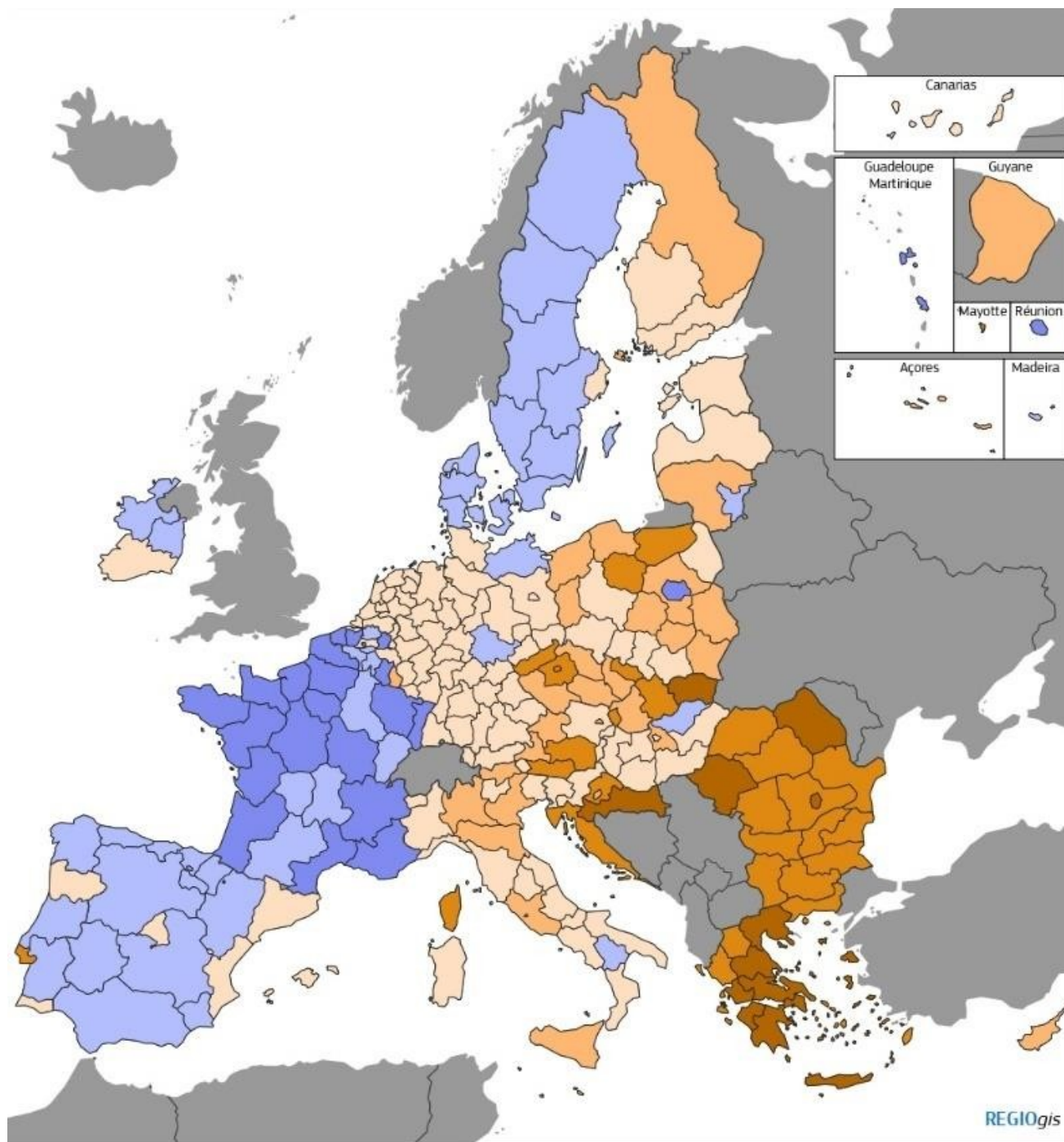
---

81 Vt <https://eige.europa.eu/about/projects/survey-gender-gaps-unpaid-care-individual-and-social-activities-care-1st-wave>.

82 Vt [ilc_caindform25](#).

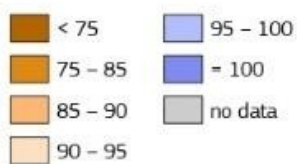
83 Alla 3-aastaste laste osalemise võrdlusnäitaja on sama, mis 2002. aasta Barcelona eesmärkide puhul. Kolmeaastaste ja kohustusliku algkooliealiste laste võrdlusnäitaja on nüüd sama, mida kasutati Euroopa haridusruumi eesmärgi puhul. See põhineb UNESCO OECD Eurostati (UOE) ühise andmekogumise haldusandmetel ja selles võetakse arvesse teenuste nõudeid, et kvalifitseeruda ISCED 02 kategooriasse. Seetõttu ei ole see otseselt võrreldav sarnase näitajaga, mis on arvatud sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika uuringuandmete põhjal. Lisaks on UOE andmed kättesaadavad pikema viitajaga kui EU-SILC andmed.

84 Vt [ilc_caindform25](#).

Kaart 2.9 Osalemismäärad alushariduses, 2021

% lastest alates kolmandast eluaastast kuni kohustusliku alghariduse alguseni

EL 27 = 92,5

VHH määra eesmärgis osalemine: 96% aastaks 2030.

EL 2019, DE NUTS 1, NL NUTS 0.

Allikas: Eurostat [educ_uae_enra22] ja regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraadi hinnangud

0 500 km

© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus alushariduse ja lapsehoiu kohta: Barcelona 2030. aasta eesmärkides⁸⁵ kutsutakse liikmesriike üles julgustama ebasoodsatest oludest pärit laste osalemist ning konkreetsemalt kaotama vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate laste ja vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus mitteolevate laste osalemise vaheline lõhe. Lisaks juhendatakse liikmesriike nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitusel, millega luuakse Euroopa lastegarantii, et tagada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele lastele tõhus ja tasuta juurdepääs kvaliteetsele alusharidusele ja lapsehoiule. Siiski osalevad vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad lapsed alushariduses ja lapsehoiuses endiselt vähem: 2023. aastal ei osalenud alushariduses ja lapsehoiuses 74,8 % vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatest lastest, samas kui vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus mitteolevatest lastest osales alushariduses ja lapsehoiuses⁸⁶ 59,0 %. Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad lapsed saavad aga osalemisest rohkem kasu⁸⁷ nii oma heaolu ja haridustulemuste kui ka võimaliku lisisissetuleku poolest, mida nende vanemad, eelkõige emad, võivad tööturul osalemise kaudu saada.⁸⁸

Kolmeaastaste ja kohustusliku algkooliealiste laste osalusmäär on palju kõrgem, kusjuures enamik liikmesriike saavutab 90 % eesmärgi või läheneb sellele.⁸⁹ Vaid kahes riigis, Rumeenias ja Slovakkias, on see endiselt alla 80 %. Murettekitav on asjaolu, et ka Rumeenias on viimase viie aasta jooksul toimunud langustrend.

---

85 Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus alushariduse ja lapsehoiu kohta: Barcelona eesmärgid 2030. aastaks, ELT C 484, 20.12.2022, lk 1.

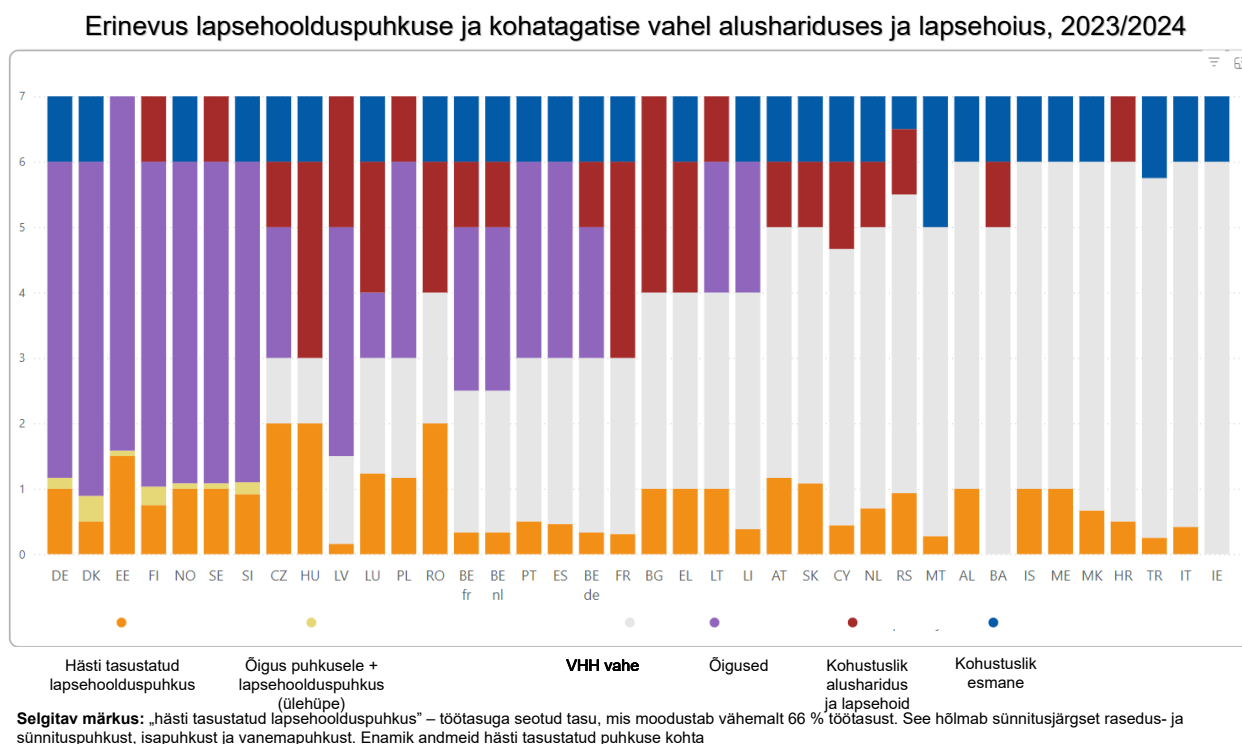
86 Vt [ilc_caindform25](#).

87 Narazani, E., Christl, M., & Figari, F. (2024). Rohkem lastehoidu vaestele? Mõju eelarvele ja naiste tööjõupakkumisele Itaalias, Austrias ja Ungaris. Rakendusökonoomika kirjad, 1–6. [Kättesaadav veebis](#).

88 VHH süsteemide kohta lisateabe saamiseks vt Euroopa Hariduse ja Kultuuri Rakendusamet: Eurydice, Key data on early childhood education and care in Europe 2025 – Eurydice report (Põhiandmed alushariduse ja lapsehoiu kohta Euroopas 2025 – Eurydice aruanne), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2025. [Kättesaadav veebis](#). Aruande kolmas väljaanne sisaldab rahvusvahelisi võrdlusi, milles analüüsitakse alushariduse ja lapsehoiu süsteeme 27 liikmesriigis ja 10 partnerriigis, samuti riiklike teabelehti, milles kirjeldatakse iga riigi alushariduse ja lapsehoiu süsteemi peamisi aspekte.

89 Kreeka alushariduses ja lapsehoiuses osalemise määr 2021. aastal ei ole teada, kuid 2020. aastal oli 3aastaste alushariduses ja lapsehoiuses osalemise määr 33,9 %. Nagu on märgitud joonealuses märkuses 50, põhineb alushariduses ja lapsehoiuses osalemise eesmärk kolmeaastaste ja koolikohustusega laste puhul UOE andmetel, st mitte sissetulekuid ja elamistingimusi käsitleva ELi statistika andmetel.

Joonis 6. „Lastehoiulõhe“

Allikas: Alusharidus ja lapsehoiud. Märkus: lapsehoolduslõhet võib määratleda kui ajavahemikku, mille jooksul tuleb lapse eest hoolitseda ja mis ei ole kaetud lapsehoolduspuhkusega ega tagatud kohaga alushariduses ja lapsehoiuis. Kahe kuuli vaheline ruum võrdub ühe aastaga.

Liikmesriigid, kus alushariduses ja lapsehoiuis osalemise määr on kõrgem, annavad sageli õiguse alusharidusele ja lapsehoiule või muudavad osalemise kohustuslikuks.⁹⁰ Erinevused vanuses, mil lastel on alushariduses ja lapsehoiuis tagatud koht,⁹¹ on ELis väga erinevad. Kui lapsehoolduspuhkus ei kesta piisavalt kaua, on peredel raskusi lapsehoiulõhega, st ajavahemikuga, mille jooksul nad peavad ise lapsehoiu eest hoolitsema ja võivad olla sunnitud oma tasustatud töö katkestama või seda vähendama. Kuigi mitmes haridussüsteemis pakutakse riiklikult toetatavat alusharidust ja lapsehoiuid alates umbes kolme- või nelja-aastasest east (olenemata sellest, kas see on seaduslik õigus või mitte), on paljudes liikmesriikides lapsehoolduspuhkuse õiguse ja alushariduses ja lapsehoiuis tagatud koha vahel endiselt märkimisväärne ühe- kuni kuueaastane vahe.

Hooldustöö sooline mõju on pikaajalise hoolduse puhul suhteliselt tasakaalustatum ning võttes arvesse demograafilisi suundumusi, nagu eakate inimeste osakaalu suurenemine ja laste üldise arvu vähenemine, jätkub see tõenäoliselt ka tulevikus. Hinnanguliselt 52 miljonit inimest ELis pakub mitteametlikku pikaajalist hooldust ja mitteametlikud pikaajalise hoolduse hooldajad moodustavad peaaegu 80 % pikaajalistest hooldajatest. Märkimisväärne osa hooldajatest (42 % naistest ja 38 % meestest) pakub iga päev pikaajalist hooldust. Kuid jällegi kannavad naised suurt osa pikaajalise hoolduse ülesannetest. Näiteks kannab ligikaudu 41 % naistest esmavastutust kõige nõudlikuma isikliku ja emotsionaalse hoolduse eest, samas kui meeste puhul on see näitaja vaid 16 %.

⁹⁰ Praegu on alushariduses ja lapsehoiuis osalemine alates 3. eluaastast kohustuslik ainult Ungaris ja Prantsusmaal.

⁹¹ Taani, Saksamaa, Eesti, Läti, Sloveenia, Soome ja Rootsi tagavad koha alushariduses ja lapsehoiuis juba varasest east (6–18 kuud); Belgia, Tšehhi, Hispaania, Prantsusmaa, Luksemburgi, Ungari, Poola ja Portugali kolm kogukonda tagavad koha riiklikult toetatavas alushariduses ja lapsehoiuis alates kolmandast eluaastast või veidi varem. Üksikasjalikum teave on esitatud Eurydice'i 2023. aasta aruandes.

ELis pakuvad naised meestest suurema tõenäosusega mitteametlikku pikaajalist hooldust (19,1 % võrreldes 14,8 %-ga), eriti 45–64aastaste vanuserühmas. Lisaks kalduvad naised pühendama rohkem aega mitteametlikule hooldusele. Seda erinevust võib osaliselt seletada asjaoluga, et meessoost mitteametlikud hooldajad otsivad ja saavad tõenäolisemalt tuge ametlikest pikaajalise hoolduse teenustest (73%) kui naissoost hooldajad (61%). Nagu teatati 2022. aasta Euroopa hooldusstrateegias,⁹² käivitas komisjon 2023. aastal muu hulgas strateegilise partnerluse Maailma Terviseorganisatsiooniga. Partnerluse üks eesmärke on valmistada mitteametlike hooldajate toetamiseks ette töövahend, mis on praegu ettevalmistamisel ja peaks valmima 2025. aasta suvel.

2024. aastal jätkus oskuste pakti raames uue ulatusliku pikaajalise hoolduse partnerluse rakendamine. 2023. aasta aprillis käivitatud algatuse eesmärk on koolitada 2030. aastaks igal aastal vähemalt 60 % pikaajalise hoolduse tööjõust (3,8 miljonit töötajat). Lisaks lõi komisjon uue valdkondliku sotsiaalteenuste sotsiaaldialoogi komitee, et arutada töötingimusi ja palku sektoris, millel on oluline roll tööjõupuuduse vähendamisel hooldussektoris. Komisjon jätkab ka kooskõlas oma 2023. aasta teatisega sotsiaaldialoogi tugevdamise kohta ELis, et edendada sotsiaaldialoogi ELi tasandil, toetades sektoriülese sotsiaaldialoogi komitee ja valdkondliku sotsiaaldialoogi komiteede tegevust. Praegu lisavad umbes pooled 44 valdkondlikust sotsiaaldialoogi komiteest oma tööprogrammi konkreetsed soolise võrdõiguslikkuse meetmed.

2024. aasta aruandes Euroopa tööhõive ja sotsiaalarengu kohta⁹³ hinnatakse tööturutulemuste ja nendega seotud hoiakute lähenemist aja jooksul soolise aspekti kaudu. See näitab, et naiste osalemine tasustamata hoolduses on alates 2007. aastast mõnevõrra vähenenud (–6 protsendipunkti). See vähenemine oli siiski vähemalt osaliselt tingitud ametlike lapsehoiuteenuste suuremast kättesaadavusest, mitte meeste suuremast kaasatusest hoolduskohustustesse. Samal ajal vähenes aga iga päev majapidamistöid tegevate naiste osakaal 16 protsendipunkti, samas kui meeste osakaal suurenes 10 protsendipunkti. 2022. aastal tegeles ELis iga neljas mees iga päev tasustamata hooldusega ja ligikaudu iga kolmas mees majapidamistöödega. Naiste osakaal oli vastavalt 34 % ja 63 %.

Sooline ebavõrdsus tasustamata hooldus- ja majapidamistöodes on liikmesriigiti väga erinev. Mitmes riigis on iga päev tasustamata hoolduses osalevate naiste osakaal vähemalt 15 protsendipunkti suurem kui meestel, samas kui teistes riikides on erinevus väike. Kuigi riikidevaheliste erinevuste suurus on alates 2007. aastast jäänud samaks, osutavad mõned tõendid sellele, et suuremate erinevustega riigid jõuavad järele väiksemate erinevustega riikidele. Sooline erinevus majapidamistöodes on riigiti 12–44 protsendipunkti. Erinevus on alates 2016. aastast ühtlustunud, kuid murettekitavalt ei osalenud selles protsessis suurimate erinevustega riigid.

Need erinevused võivad tuleneda soolistest stereotüüpidest naiste ja meeste rolli kohta töömaailmas. Dokumendis „Gender attitudes towards work across EU Member States“ (Sooline suhtumine töösse ELi liikmesriikides), mis avaldati 2024. aasta septembris,⁹⁴ analüüsitakse üksikasjalikult soolist suhtumist töösse kogu ELis.⁹⁵ Samuti arutatakse, kuidas sellised hoiakud võivad mõjutada soolist ebavõrdsust tööturul ja leibkondades. Dokumendist selgub, et enamik inimesi ELis toetab soolist võrdõiguslikkust tööturul ja leibkondades. Kolmandal on vastakad hoiakud, mis hoiavad

---

92 Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele Euroopa hooldusstrateegia kohta, COM(2022) 440 final.

93 <https://op.europa.eu/webpub/empl/esde-2024/>

94 https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/employment-and-social-developments-europe-egalitarian-traditional-or-neither-gender-attitudes_en

95 Töehõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat, egalitaarne, traditsiooniline või mitte kumbki? „Gender attitudes towards work across EU Member States“ (Sooline suhtumine töösse ELi liikmesriikides), 2024. [Kättesaadav veebis.](#)

egalitaarseid uskumusi ainult mõnes valdkonnas. Umbes kümnendik vastanutest on seisukohal, et traditsioonilisi soorolle toetatakse, näiteks et naised peaksid seadma oma perekondlikud kohustused oma karjäärist ettepoole või et oluliste perekondlike otsuste tegemisel peaks lõplik sõnaõigus olema meestel. Koondpilt ei tohiks varjata märkimisväärseid geograafilisi erinevusi – kuigi egalitaarsed hoiakud on mõnes liikmesriigis laialt levinud (eriti ELi põhjapoolsetes riikides), on need teistes palju vähem levinud.

Pärast kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste 2024. aasta projektikonkurssi soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas valiti saadud 196 projektist rahastamiseks välja 25 projekti. Enamik neist (17) keskendub soolise hoolduslõhe algpõhjustega tegelemisele, edendades soolist ümberkujundavat lähenemisviisi ja võideldes sooliste stereotüüpide vastu. Eelkõige tehakse projektidega järgmist: i) edendada ettevõtetes peresõbralikke tavasid, julgustades nii naisi kui ka mehi kasutama töö- ja eraelu tasakaalustamise direktiivist tulenevaid uusi õigusi (näiteks perepuhkus), ii) ennetada naiste mis tahes ebasoodsat kohtlemist ja diskrimineerimist raseduse ajal ja pärast seda ning kaitsta selle eest, sealhulgas perepuhkuse ja paindliku töökorralduse kasutamisel; ning iii) suurendada teadlikkust hooldustöö väärtusest.

Ülejäänud kaheksa väljavalitud projektiga, mille esitasid riiklikud ametiasutused, toetatakse tasustamise läbipaistvuse direktiivi, eelkõige selle artikli 4 (töökohtade sootundlike hindamis- ja klassifitseerimissüsteemide jaoks suuniste, vahendite ja teadlikkuse suurendamise väljatöötamine) rakendamist. Enamik projekte algab 2025. aasta alguses ja kestab kaks aastat.

Hiljutine Eurobaromeetri uuring sooliste stereotüüpide kohta näib seda hüpoteesi kinnitavat. Suhtumine soolisesse võrdõiguslikkusesse on positiivselt muutunud: kolm neljandikku vastanutest nõustus, et naiste ja meeste võrdõiguslikkusest saavad kasu ka mehed, kuid soolised stereotüübid püsivad: umbes neli inimest kümnest ELis nõustub, et mehe kõige olulisem roll on teenida raha (42 %, –1 protsendipunkti alates 2017. aastast) ning et naise kõige olulisem roll on hoolitseda oma kodu ja perekonna eest (38 %, –6 protsendipunkti); pooled nõustuvad, et mehed on majapidamistöde tegemiseks loomulikult vähem pädevad kui naised (49 %).

Soolisepalga- ja pensionilõhe vähendamine

Kuigi sooline palgalõhe on viimase kümne aasta jooksul vähenenud, on see enamikus riikides endiselt üle 10 %. 2023. aastal on EL 27 korrigeerimata sooline palgalõhe,⁹⁶ mis põhineb peamiselt esialgsetel andmetel, ELi keskmisena 12,0 %⁹⁷ (võrreldes 16,0 %-ga 2013. aastal) ning on endiselt üle 15 % Eestis, Austrias, Tšehhis, Saksamaal, Slovakkias, Ungaris, Lätis ja Soomes. Olukord on liikmesriigiti väga erinev, ulatudes –0,9%-st Luksemburgis kuni 19%-ni Lätis (joonis 7).

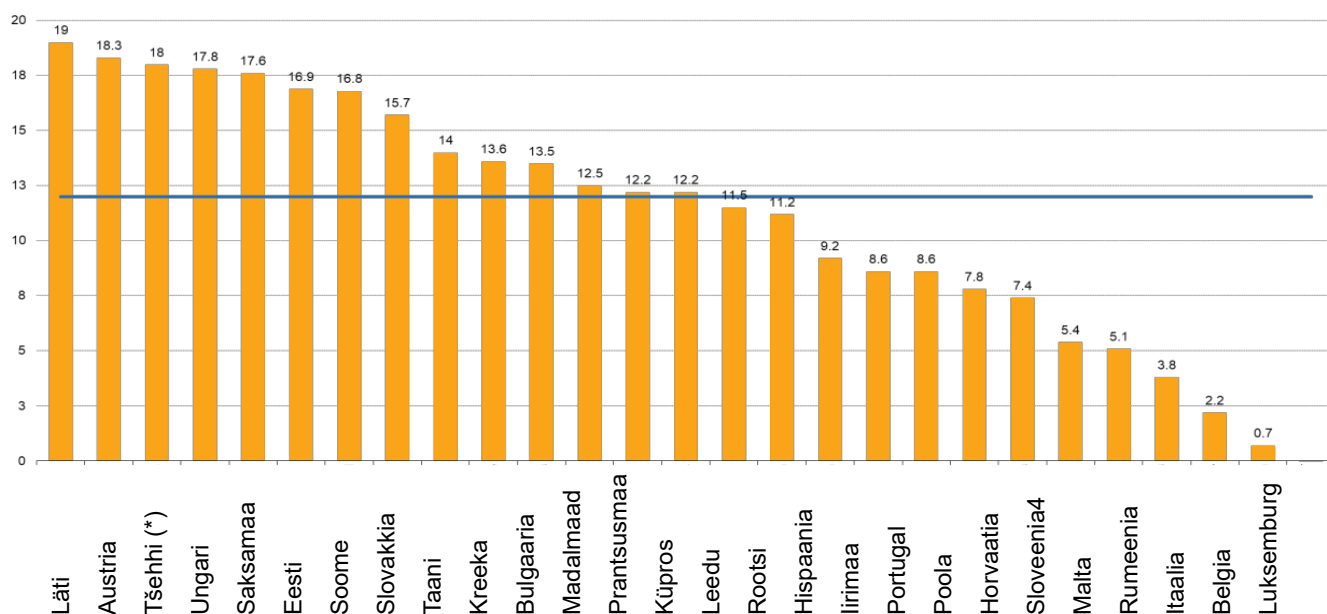
96 Korrigeerimata soolist palgalõhet määratletakse kui erinevust meessoost palgatöötajate ja naissoost palgatöötajate keskmise brutotunnitatu vahel protsendina meessoost palgatöötajate keskmisest brutotunnitast. Hõlmatud on kõik töötajad, kes töötavad 10 või enama töötajaga ettevõtetes, ilma vanuseliste ja töötundide piiranguteta.

97 Palgalõhe arvutatakse andmete põhjal, mida kogutakse iga nelja aasta tagant töötasu struktuuri uuringu (SES) kaudu. Kahe andmekogumise vahele jäävatel aastatel hinnatakse soolist palgalõhet ja seejärel võrreldakse seda pärast uue andmeväljaande avaldamist.

Oluline on meelde tuletada, et mõnikord võib väga väike või isegi negatiivne sooline palgalõhe, st

Joonis 7. Korrigeerimata sooline palgalõhe, 2023

Allikas: Eurostat (veebipõhine andmekood: sdg_05_20) või

Märkus: NACE Rev. 2 B–S (–0). 27 riigi andmed on esialgsed. (*) Tšehhi puhul on määratlus erinev; (**) Rumeenia puhul aegrea katkemine

olukord, kus naiste keskmine brutotunnitasu on meeste omast suurem, olla seotud kallutatusega enesevalikul, kui naiste tööhõive määr on meeste omast märkimisväärselt madalam. Teisisõnu, mõnes liikmesriigis osalevad tööturul peamiselt suhteliselt kõrgema haridustasemega ja seega kõrgema palgaga naised. Samuti on oluline meelde tuletada, et sooline palgalõhe ei mõõda soolist palgadiskrimineerimist. Korrigeerimata kujul mõõdab see lihtsalt meeste ja naiste kogutöötasu keskmise erinevust, hõlmates ka valdkondlikust ja kutsealasest segregatsioonist tulenevaid erinevusi, st asjaolu, et naised töötavad peamiselt madalamalt tasustatud sektorites ja on (paremini tasustatud) juhtivatel ametikohtadel alaesindatud. Hiljutised uuringud on samuti näidanud, et segregatsioon võib üha enam sõltuda ettevõtetesse, ametitesse ja töökohtadesse sorteerimisest, st et naised kalduvad keskenduma näiteks madalamapalgalistele ettevõtetele, sest nad pakuvad paremat töö- ja eraelu tasakaalu.⁹⁸

Igal aastal tuletab komisjon meelde, kui oluline on kaotada sooline palgalõhe, tähistades võrdse palga päeva – päeva, mil sümboolselt lõpetatakse naiste keskmise palga maksimine. 2024. aastal oli võrdse palga päev sama mis 2023. aastal – 15. novembril –, sest sooline palgalõhe ei olnud muutunud.⁹⁹

2024. aasta juunis käivitas Austria soolise palgalõhe vähendamise meetmena võrdse tasustamise võrgu¹⁰⁰ (Equal Pay Netz). Seda kaasrahastavad Austria föderaalne töö- ja majandusministeerium ning EL (Euroopa Sotsiaalfond++). Projekti eesmärk on luua kogu Austrias neli võrdse palgaga piirkondade katseprojekti: kaks turismisektoris ja kaks tööstussektoris. Igas piirkonnas on kavandatud mitmesuguseid tegevusi, et analüüsida, käsitleda ja arutada soolist palgalõhet

98 Vt <https://www.nature.com/articles/s41562-022-01470-z.pdf>.

99 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/equal-pay-day_en#what-is-the-european-equal-pay-day

100 <https://www.equalpaynetz.at/>

põhjustavaid tegureid piirkondlike sidusrühmade ja (rahvusvaheliste) ekspertidega. Lisaks piirkondlikele võrgustikele ja suutlikkuse suurendamisele saavutatakse teadmiste loomine ja jagamine aktiivsete avalike suhete kaudu.

2024. aastal korraldas komisjon kaks tasustamise läbipaistvuse direktiivi rakendamise seminari,¹⁰¹ et aidata liikmesriikidel direktiiv üle võtta. 2023. aasta mais vastu võetud direktiivi eesmärk on tugevdada meeste ja naiste võrdse tasustamise põhimõtet tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu. Euroopa Komisjon eraldas kodanike,¹⁰² võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi raames ligikaudu 4 miljonit eurot liikmesriikide elluviidavatele projektidele, et arendada: i) vahendid ja meetodid Euroopa töandjatele direktiivi rakendamise käigus tuvastatud põhjendamatute sooliste palgaerinevuste korrigeerimiseks ning ii) meetodid võrdväärse töö hindamiseks. 2024. aastal anti toetust kaheksale projektile.

2024. aastal võttis Eesti kasutusele digivahendi „Pay Mirror“, mis pakub statistikat soolise palgalõhe kohta organisatsioonides, kasutades haldusandmeid, sealhulgas tegelikke palku (sh boonused), töötamiskuupäevi, töökoormust ja ametikohta. Statistikaamet arvutab näitajate kogumi iga töandja taotlusel, kellel on vähemalt kolm mees- ja kolm naistöötajat, ning näitajad on kättesaadavad ainult töandjale. Kuna Eesti haldusandmetes ei eristata põhipalka lisatasudest, kajastab Palgapeegel töökoormusega kohandatud tegelikku töötasu, välja arvatud töölt puudumised töövõimetuse või lapsepuhkuse tõttu (riiklikult hüvitatav). Vahendi näitajad hõlmavad soolist palgalõhet, mis põhineb keskmisel palgal ja mediaanpalgal, naiste ja meeste keskmist ja mediaanpalka, soolist palgalõhet ametialade kaupa ja ebaregulaarse palgalõhet.¹⁰³

2024. aasta mais võeti vastu kaks ELi direktiivi võrdõigusasutuste rolli tugevdamiseks.¹⁰⁴ Ühes neist direktiividest on sätestatud siduvad nõuded võrdõiguslikkust edendavatele asutustele, kes tegelevad naiste ja meeste võrdse kohtlemise ja võrdsete võimalustega tööhõive ja elukutse valdkonnas. Selles nõutakse, et liikmesriigid tagaksid võrdõigusasutuste sõltumatus ja piisavad vahendid ja volitused nende volituste täitmiseks.¹⁰⁵ Ülevõtmisprotsessi toetamiseks moodustas komisjon ELi võrdõiguslikkust käsitlevate õigusaktide rakendamise eksperdirühma, mis koosneb liikmesriikide esindajatest ja Equineti (võrdõigusasutuste Euroopa katusorganisatsioon) esindajatest ning mille vaatlejateks on Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet ja Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut. Rühm koostas mitu suunisdokumenti ja lõi viki-veebiruumi direktiividega seotud teabe vahetamiseks. Samuti aitab rühm komisjonil varakult ette valmistada rakendusakti, millega kehtestatakse ühine näitajate loetelu.

101 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. mai 2023. aasta direktiiv (EL) 2023/970, millega tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu tugevdatakse meeste ja naiste võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte kohaldamist (ELT L 132, 17.5.2023, lk 21).

102 https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/cerv/wp-call/2024/call-fiche_cerv-2024-ge_en.pdf

103 <https://www.mkm.ee/too-ja-vordsed-voimalused/vordsed-voimalused-ja-sooline-vordoiguslikkus/palgapeegel>

104 Nõukogu 7. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1499, mis käsitleb võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavaid nõudeid isikute võrdse kohtlemise valdkonnas sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust, isikute võrdset kohtlemist tööhõive ja elukutse valdkonnas sõltumata nende usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, naiste ja meeste võrdset kohtlemist sotsiaalkindlustuse ning kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumise küsimustes (ELT L 2024/1499, 29.5.2024), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1500, mis käsitleb võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavaid nõudeid naiste ja meeste võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste valdkonnas tööhõive ja elukutse küsimustes ning millega muudetakse direktiivi 2006/54/EÜ ja direktiivi 2010/41/EL (ELT L 2024/1500, 29.5.2024).

105 Komisjon jälgib oma iga-aastase õigusriigi olukorda käsitleva aruande raames ka võrdõiguslikkust edendavate asutuste sõltumatus ja toimimisega seotud arenguid.

Pärast pensionile jäämist väljendub sooline palgalõhe sissetulekute erinevuses vanemas eas. Sooline pensionilõhe on vähenemas 33,9 %-lt 2010. aastal 27,6 %-le 2020. aastal, muu hulgas seetõttu, et naiste pension nihkub arvutusest välja. Sellest hoolimata oli sooline pensionilõhe 2023. aastal endiselt 25,4 %.¹⁰⁶ Teisisõnu said 65–79-aastased naised 2023. aastal brutopensioni, mis oli keskmiselt neljandiku võrra väiksem kui sama vanuserühma meestel. Erinevuse ulatus on liikmesriigiti väga erinev, ulatudes 43,9 %-st Maltal, 39,9 %-st Madalmaades ja 36,4 %-st Luksemburgis 4 %-ni Sloveenias, 4,6 %-ni Taanis ja 5,8 %-ni Eestis. Lisaks tööhõivele ja palgaerinevustele on ka karjäärikatkestused oluline tegur, mis suurendab soolist pensionilõhet. Lisaks võib väiksem finantskirjaoskus takistada naiste pensionile jäämise kavandamist, mis nõuab finantshariduse ja pensionide läbipaistvuse meetmete võtmist. Samal ajal suurenes sooline pensionilõhe vaesuse ohus olevate üle 65aastaste pensionäride seas 3,1 protsendipunktilt 2010. aastal 3,6 protsendipunkti 2015. aastal ja 3,7 protsendipunkti 2023. aastal.¹⁰⁷

Pensionide piisavuse aruande koostavad iga kolme aasta järel sotsiaalkaitsekomitee ja Euroopa Komisjon. Aruande viimane väljaanne, mis avaldati 2024. aasta juunis, sisaldab temaatilist peatükki ebavõrdsuse kohta vanemas eas ning selles pööratakse erilist tähelepanu soolisele mõõtmele, sealhulgas soolisele pensionilõhele ja soolisele pensionilõhele.¹⁰⁸ See näitab, et seoses asjaoluga, et vanaduspension moodustab keskmiselt neli viiendikku vanaduspensionäride kogusissetulekust, on vanemaealised naised kõigis liikmesriikides jätkuvalt suuremas vaesusriskis kui vanemaealised mehed. Vanemas eas vallalisena elamine toob naiste jaoks kaasa suurema vaesusriski kui meeste jaoks. 2023. aastal oli ELis rohkem kui üks viiest 75-aastasest ja vanemast naisest vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus.

Alates 2006. aastast on Soome valitsus koos kesksete tööturuorganisatsioonidega rakendanud võrdse tasustamise programme, et vähendada soolist palgalõhet. Viimase programmi eesmärk on vähendada palgalõhet 2024.–2027. aastal vähemalt 14,5 %-ni. Meetmed keskenduvad palgasüsteemidele ja palgateadlikkusele, võrdõiguslikkuse kavandamisele töökohtadel, soolise tööjaotuse kaotamisele ning töö- ja pereelu ühitamisele. Tegevuskeskkonna muutuste tõttu hõlmab programm erasektori ametiühingute vahelisi arutelusid nende võimaliku osalemise üle võrdse tasustamise programmides.¹⁰⁹

2024. aasta juulis avaldas komisjon uuringu, millega toetatakse hoolduskrediidi seiret tööandjapensioni skeemides. Uuringus vaadeldakse, kuidas käsitletakse (laste ja pikaajalise hoolduse) hooldusperioode täielikult rahastatavates tööandjapensioniskeemides ja kas pakutakse hoolduskrediiti.¹¹⁰

Võrdse osaluse saavutamine eri majandussektorites

Valdkondlik segregatsioon on üks soolise palgalõhe põhjuseid. Naised on tavaliselt ülesindatud keskmise madalama palgaga sektorites, sageli seetõttu, et nende sektorite töökohti alahinnatakse ja peetakse naiste tööks, nagu hooldus ja haridus. Nagu on rõhutatud ka Euroopa hooldustrategias,

¹⁰⁶ [Sooline pensionilõhe vanuserühmade kaupa \[ilc_pnp13_custom_8619195\]](#).

¹⁰⁷ Eurostat, [Suhtelise vaesuse määr vaesuspiiri ja kõige sagedasema tegevuse järgi eelmisel aastal \[ilc_li04_custom_15156745\]](#).

¹⁰⁸ 2023. aasta juunis võttis tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu vastu nõukogu järeldused pensionide piisavuse kohta sotsiaalkaitsekomiteele ja komisjonile, et arendada edasi analüüsi soolise ebavõrdsuse kohta vanemas eas ning töötada välja usaldusväärsed ja ajakohased näitajad soolise ebavõrdsuse jälgimiseks pensionihüvitistes ja pensionikattes. [Vt ilc_pnp14](#).

¹⁰⁹ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165735> ja <https://stm.fi/en/gender-equality/equal-pay>.

¹¹⁰ Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektooraat, „Study supporting the monitoring of care credits in occupational pension schemes“, 2024. [Kättesaadav veebis](#).

on need ka sektorid, kus tööjõupuudus on üha suurem ja tõenäoliselt suureneb elanikkonna vananemisega, eriti maapiirkondades. Madal palk võib olla seotud ka sooliste stereotüüpidega, mis võrdsustavad hoolduseks vajalikud pehmed oskused, nagu suhtlemine, empaatia või koostöö, oskustega, mis tulevad naistele loomulikult ja mida ei tunnustata nõuetekohaselt nende töö majanduslikus väärtuses.

Tööturu sooline segregatsioon suurendab tööjõupuudust, vähendades tööjõupakkumise jaotamise tõhusust. Tööjõupuudus on ilmne kutsealadel ja sektorites, kus enamik töötajaid on mehed (nt loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna kutsealad, kus mehed moodustavad 80 % töötajatest), ning teatavatel töökohtadel, kus enamik töötajaid on naised (nt tervishoiuvaldkonna kutsealad, kus naised moodustavad 80 % töötajatest). Püsiv sooline segregatsioon vähendab uute vabade töökohtade täitmiseks kättesaadavate inimeste hulka, süvendades raskusi töötajate leidmisel, eriti kasvava nõudluse ajal. Soolise segregatsiooni vähendamisele suunatud meetmed pakuvad olulisi võimalusi tagamaks, et naiste suurem osalemine tööturul leevendab tööjõupuudust. Praegu on vähetõenäoline, et naised jõuaksid raskesti täidetavatele vabadele töökohtadele ametikohtadel, kus domineerivad mehed. Samal ajal ei too peaaegu eranditult naiste tööle tuginemine kaasa piisavat tööjõupakkumist, et rahuldada nõudlust konkreetsete teenuste järele, nagu õendusabi, isiklik hooldus või koristamine. Töötingimuste ja töötasu parandamine nendel töökohtadel mängib tõenäoliselt olulist rolli täiendavate töötajate ligimeelitamisel.

19. oktoobri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka,¹¹¹ jõustus 15. novembril 2024. Selles nõutakse, et kõik liikmesriigid looksid raamistiku, et tagada seadusjärgse miinimumpalga piisavus, edendada kollektiivlääbirääkimisi palgakujunduse üle ja parandada töötajate tegelikku juurdepääsu miinimumpalga kaitsele ELis.¹¹² Üks palgade piisavuse mõjusid on soolise palgalõhe vähendamine. Tegelikult mainitakse direktiivi artikli 5 lõikes 1 soolise palgalõhe vähendamist kui piisava seadusjärgse miinimumpalga kehtestamise ja ajakohastamise menetluste kehtestamise põhieesmärki.

Komisjon esitas mitu valdkondlikku algatust, et toetada võrdset osalemist tööturul. Eelkõige IKT sektoris on tõsine ja püsiv sooline ebavõrdsus, mis mõjutab digilahenduste kavandamist ja kasutuselevõttu. 2023. aastal oli ELis 80,6 % IKT-spetsialistidest mehed.¹¹³ Seetõttu on IKT-spetsialistide nappuse probleemi lahendamiseks ning kaasava ja konkurentsivõimelise digitaalse Euroopa ülesehitamiseks väga oluline ergutada rohkem naisi IKT-spetsialistikks hakkama. ELi tasandil on digikümneni poliitikaprogrammis 2030 seatud ambitsioonikas eesmärk enam kui kahekordistada IKT-spetsialistide arvu 9 miljonilt 20 miljonile, edendades samal ajal naiste juurdepääsu sellele valdkonnale ja suurendades IKT eriala lõpetanute arvu.

Märkimisväärne on ka naiste alaesindatus immateriaalse väärtuse sektorites, näiteks disaini valdkonnas. EUIPO hiljutises uuringus „Naised disainis“ rõhutatakse püsivat soolist ebavõrdsust ELi disainitööstuses, kus ainult 24 % disaineritest on naised.¹¹⁴ See näitab ka märkimisväärset palgaerinevust: naissoost disainerid teenivad 12,8 % vähem kui nende meessoost kolleegid. Alaesindatus laieneb ka ühenduse registreeritud disainilahendustele, mille puhul oli 2022. aastal ELis asuvate omanike esitatud taotlustest vaid 21 % puhul tegemist vähemalt ühe naisautoriga.

111 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus (ELT L 275, 25.10.2022, lk 33).

112 Taani vaidlustas direktiivi Euroopa Liidu Kohtus. Euroopa Liidu Kohtu kohtuasi C-19/23. 14. jaanuaril 2025 soovitas kohtujurist tunnistada direktiiv tervikuna kehtetuks, kuna see ületab ELi pädevust selles valdkonnas. Euroopa Kohtu otsus ise ei ole veel jõustunud.

113 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=ICT_specialists_in_employment

114 <https://www.euipo.europa.eu/en/news/women-designers-underrepresented-and-paid-less-in-the-eu-study-reveals>

Ülemaailmselt näitab WIPO statistika, et naised moodustasid 2022. aastal tööstusdisainilahenduste rakendustes loetletud disaineritest ainult 21 %. ¹¹⁵Kuigi see arv on alates 2001. aastast kahekordistunud, prognoosib WIPO, et praeguse tempo juures ei saavutata soolist tasakaalu enne 2099. aastat. Sarnane sooline tasakaalustamatus esineb ka patendivaldkonnas. Euroopa Patendiameti (EPO) 2022. aasta uuringus leiti, et kuigi aja jooksul on tehtud mõningaid edusamme, on Euroopas vähem kui üks seitsmest leiutajast naised. Geograafiliste tähiste ¹¹⁶ valdkonnas rõhutatakse uuringutes naiste osalemist teatavate mittepõllumajanduslike geograafiliste tähiste tootmisetapis, eelkõige sellistes sektorites nagu pits, tikandid, seinavaibad, klaas, keraamika ja villatooted, kusjuures mõnes tootes töötab üle 81 % naistest. Füüsiliselt nõudlikumates sektorites, nagu kivi- ja marmoritootmine, tulirelvad, noad, on naised ¹¹⁷ siiski alaesindatud, moodustades vaid ligikaudu 20 % tööjõust, ¹¹⁸ mis näitab, et soolise võrdõiguslikkuse parandamiseks on ruumi eri mittepõllumajanduslikes geograafiliste tähiste sektorites. Lisaks seisavad naised intellektuaalomandi kutsealadel silmitsi märkimisväärsete probleemidega. Euroopa Parlamendi 2017. aasta uuringus leiti, et täielik sooline võrdõiguslikkus õiguselukutses on endiselt raskesti saavutatav. ¹¹⁹Erinevused on eriti ilmsed karjääri edenemisel, kus juhtivatel ametikohtadel on palju vähem naisi kui õigusbüroode, kohtusüsteemi ja muude õigusvaldkonna harude algtaseme ametikohtadel. Seepärast on komisjon toetanud EUIPO 2030. aasta strateegiakavas konkreetseid soolise võrdõiguslikkusega seotud eesmärke. ¹²⁰ EUIPO teeb tööd mitte ainult soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks oma tegevuses, vaid ka soolise tasakaalustamatuse põhjustega intellektuaalomandis ning sihtprogrammide väljatöötamiseks, et suurendada alaesindatud rühmade osalemist Euroopa intellektuaalomandi süsteemis.

Programm „Digitaalne Euroopa“ hõlmab nüüd erikoordineerimis- ja toetusmeedet WIDCON, ¹²¹ mille eesmärk on luua eksperdivõrgustik ja sidusrühmade kogukond, et teha kindlaks head tavad ja edendada naiste osalemist IKTs kogu ELis. Selleks et aidata liikmesriikidel digikümnendi eesmärgi suunas liikuda, on meetmel mitu tulemust: i) aruanne, milles tehakse kindlaks peamised takistused, mis ei lase tütarlastel ja naistel IKT valdkonnas õppida või töötada, ning esitatakse võimalikud meetmed naiste arvu suurendamiseks IKT valdkonnas; ii) ülevaade asjakohastest riiklikest ja piirkondlikest strateegiatest ja meetmetest; ning iii) foorum, kus antakse aru edusammudest ning arutatakse edukaid ja paljutöötavaid algatusi naiste osakaalu suurendamiseks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas.

Programmi „Digitaalne Euroopa“ raames jätkatakse rahastamist ELi programmeerimisinädalal, mis on 2013. aastal käivitatud rohujuures algatus. ELi programmeerimisinädala eesmärk on levitada arvutuslikku mõtlemist ja kodeerimist võimalikult paljudele inimestele ning edendada digioskuste arendamist juba varasest east alates, eelkõige tüdrukute puhul, et julgustada neid jätkama õpinguid loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonnas ning alustama karjääri IKT valdkonnas, kuna naised võtavad vastu vaid kolmandiku loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ¹²² ja matemaatika valdkonna lõpetanutest ning iga viies naine on IKT-spetsialist. ¹²³

115 https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2023/article_0004.html

116 <https://www.epo.org/en/news-events/news/fewer-1-7-inventors-europe-are-women>

117 <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/14897>

118 Idem.

119 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596804/IPOL_STU\(2017\)596804_ET.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596804/IPOL_STU(2017)596804_ET.pdf)

120 https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euiipo/strategic_plan/strategic-plan-2030_en.pdf

121 <https://bdva.eu/news/widcon-women-in-digital-project-kick-off/>

122 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240308-2>

123 Hõivatud IKT-spetsialistid soo järgi [isoc_sks_itps]

Muud asjakohased komisjoni algatused on järgmised: Euroopa Innovatsiooninõukogu naiste juhtpositsiooni programm, ettevalmistav meede soolise investeerimislõhena seotud üritusteks kogu ELis, kava „Women TechEU“ (vt ka 3. peatükk)¹²⁴ ning foorum „Women and Girls in STEM Forum“ (vt täpsemalt 4. peatükk).

Digiõppe tegevuskava raames jätkas komisjon projekti Girls Go Circular,¹²⁵ tasuta veebipõhise õppeprogrammi ja ESTEAM Fests toetamist. 2024.¹²⁶ aastal. Girls Go Circular koolitas 15 000 14–19-aastase tüdruku digi- ja ettevõtluspädevusi kogu Euroopas. ESTEAM Fests keskendus osalejate usalduse suurendamisele, parandades samal ajal nende digi- ja ettevõtluspädevusi. Neid pikendati veel üheks aastaks (2025), et anda rohkem aega ESTEAMi lõpliku juhendi väljatöötamiseks ja käivitamiseks ning kahe täiendava tüdrukutepeo korraldamiseks. Alates 2022. aastast on 22 ESTEAMi pidu jõudnud 1898 naise ja tüdrukuni 13 riigis. Internetis on kohale jõudnud 2 149 tüdrukut ja naist 38 riigist.

2024. aasta aruandes soolise ebavõrdsuse kohta loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna hariduses¹²⁷ koondatakse praegused teadustulemused, poliitikaanalüüsid ja parimad tavad seoses soolise ebavõrdsusega loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna hariduses. Aruandes rõhutatakse soolise ebavõrdsuse mitmetahulisust loodusteaduste, tehnoloogia, inseneriteaduste ja matemaatika valdkonna hariduses ja karjääris ning nõutakse mitmetasandilist lähenemisviisi, mis hõlmab haridusreformi, poliitilisi sekkumisi, ühiskonna hoiakute muutumist ja sihipäraseid toetusmehhanisme selle lõhe tõhusaks ületamiseks. Soolise ebavõrdsuse vähendamine STEM-valdkonnas ei ole mitte ainult haridusliku võrdsuse küsimus, vaid ka kriitilise tähtsusega majanduslik ja ühiskondlik probleem, võttes arvesse STEM-valdkondade kasvavat tähtsust tänapäeva maailmas navigeerimisel, innovatsiooni edendamisel ja üleilmsete probleemide lahendamisel.

Marie Skłodowska-Curie meetmed, mis on ELi juhtprogramm teadlaste koolitamiseks, oskuste arendamiseks, liikuvuseks ja karjääri kujundamiseks nende karjääri kõigis etappides, edendasid jätkuvalt võrdõiguslikkust uurimiserühmades soosõbraliku ja kaasava lähenemisviisi kaudu, milles pööratakse tähelepanu soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisele kõigil tasanditel, ning sisaldasid jätkuvalt töö- ja eraelu tasakaalustamist käsitlevaid sätteid, et ergutada naiste suuremat osalemist teadusuuringutes ja innovatsioonis. Marie Skłodowska-Curie meetmes pöörati jätkuvalt suurt tähelepanu naissoost eeskujude edendamisele, sealhulgas silmapaistvatele Marie Skłodowska-Curie meetme järelevalvajatele, koordinaatoritele ja stipendiaatidele, kes innustavad tütarlapsi ja naisi kogu maailmas teaduses osalema. 2024. aastal pöörati Marie Skłodowska-Curie meetme raames korraldatud üritustel „Euroopa teadlaste ööd“, „Teadlased koolides“ ja „Teadus on imeline!“ suurt tähelepanu selliste naissoost eeskujude edendamisele, mis innustavad tütarlapsi osalema teaduses ja teadusuuringutes. 2024. aastal võitis Marie Skłodowska-Curie meetme vilistlane prof Rana Sanyal 2024. aasta Euroopa naisnovaatorite auhinna.

Euroopa haridusruumi raames sisaldab 2024. aasta novembris¹²⁸ vastu võetud nõukogu soovitus atraktiivsete ja kestlike karjäärivõimaluste kohta kõrghariduses andmeid ja soovitusi mitmekesisuse, kaasatuse ja soolise võrdõiguslikkuse edendamise kohta akadeemilises karjääris.

124 https://eisma.ec.europa.eu/programmes/european-innovation-ecosystems/women-techeu_en

125 <https://eit-girlsgocircular.eu/>

126 https://eisma.ec.europa.eu/esteam-fests-and-communities-girls-and-women_en

127 <https://education.ec.europa.eu/eu/news/new-report-addresses-the-gender-gap-in-stem-education-across-educational-levels>

128 Nõukogu 25. novembri 2024. aasta soovitus atraktiivsete ja kestlike karjäärivõimaluste kohta kõrghariduses, C/2024/7282.

Programmi „Erasmus+“ 2024. aasta projektikonkursiga Euroopa poliitikaeksperimentide tegemiseks toetatakse projekte, millega töötatakse muu hulgas kampaaniate, mentorlusprogrammide, karjäärinõustamise ja eeskujude kaudu välja viise, kuidas ületada takistused, mis ei lase tütarlastel ja naistel osaleda kutsehariduses ja -koolituses ning teha karjääri keskkonnahoidliku/nullnetotehnoloogia sektoris.¹²⁹

Komisjon koordineeris ja juhtis ELi ja USA kaubandus- ja tehnoloogianõukogu koostöö¹³⁰ raames majanduskasvu talendi rakkerühma.¹³¹ Rakkerühm tegutses platvormina, mille kaudu jagada poliitikameetmeid, vahendeid ja andmeid oskuste arendamise kohta mõlemas piirkonnas, et edendada kujunemisjärgus ja olemasolevate tehnoloogiate jaoks vajalike talentide ja oskuste arendamist. Üks neljast töösuunast keskendus naiste, noorte ja muude alaesindatud rühmade tehnoloogiavaldkonna töökohtadele meelitamisele.¹³² Rakkerühm lõpetas oma töö 4. aprillil 2024.

Sotsiaaldialoogile pühendatud eelarveridade konkursikutsed sisaldavad üldtingimust, et nende alusel rahastatavates tegevustes tuleks pöörata piisavat tähelepanu soolisele võrdõiguslikkusele ja vältida diskrimineerimist. 2024. aastal kuulutati välja kaks projektikonkurssi: üks sotsiaaldialoogi toetamise kohta ning teine töötajate organisatsioonide teavitamis- ja koolitusmeetmete kohta. Tänu nendele iga-aastastele projektikonkurssidele rahastab komisjon mitmesuguseid soolisele võrdõiguslikkusele pühendatud projekte. Mõned neist on sektoripõhised (kaubandus, sotsiaalpartnerite kokkuleppe rakendamine naiste kohta raudtee-, hooldus- ja postisektoris). Teistel on sektoriülene mõõde ning need võimaldavad tavaliselt riiklikel ja ELi tasandi sotsiaalpartneritel jagada poliitilisi soovitusi ja häid tavasid võrdõiguslikkuse asjakohaste mõõtmete kohta, nagu sooline palgalõhe ja palkade läbipaistvus. Mõnel projektil on tugev sooline mõju, kuna need keskenduvad sotsiaalpartnerite suutlikkusele sektorites, kus on palju naistöötajaid (nt hooldus, õendus).

Lisaks korraldati koostöös Euroopa Komisjoniga kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi toel Euroopa Õigusakadeemia kaudu kuus seminari kohtunike ja õiguspraktikute koolitamiseks ELi soolise võrdõiguslikkuse alaste õigusaktide teemal. 2024. aastal koolitati nende seminaride käigus rohkem kui 300 akadeemikut, kohtunikku ja õigusala töötajat. Seminarid toimusid ka muudes keeltes kui inglise keel (kõige sagedamini asjaomaste riikide keeltes). Seminarid toimusid Prahas, Kopenhaagenis, Sofias, Lissabonis, Pariisis ja Trieris. Nende eesmärk oli anda osalejatele põhjalikud teadmised ELi soolise võrdõiguslikkuse alaste õigusaktide olulistest aspektidest ja nende tõlgendamisest Euroopa Liidu Kohtu poolt. Need hõlmasid seminare praktiliste juhtumite arutamiseks töörühmades, et osalejad saaksid paremini tutvuda ELi võrdõiguslikkuse õiguse kohaldamise praktiliste aspektidega.

---

129 https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/erasmus/wp-call/2024/call-fiche_erasmus-edu-2024-pol-exp_en.pdf

130 https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/working-together/eu-us-talent-growth-task-force_en

131 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-us-trade-and-technology-council_en

132 Töösuuna tegevusaruanne ja OECD selleteemaline analüütiline dokument, sealhulgas küsitluse ja vastastikuse õppimise seminari käigus kogutud soovitusid ja parimad tavad, on kättesaadavad [siin](#).

Võrdne juhtimine läbi ühiskonna

2024. aastal tehti mõningaid edusamme naiste juhtpositsiooni edendamisel, kuid see on endiselt piiratud ja ei ole veel kestlik. See toimub hoolimata naiste üha suurenevast soolisest ebavõrdsusest kolmanda taseme hariduse omandamisel, mis on nüüd 10,9 protsendipunkti võrra suurem kui meestel.¹³³

Nagu näitavad 2024. aasta EIGE indeksi andmed, on naiste osakaal otsuste tegemisel paranenud, kuid soolise võrdõiguslikkuse saavutamine otsuste tegemisel on endiselt kaugel eesmärgist. Naiste osalemine kõigis avaliku elu sektorites, eelkõige poliitikas, ajakirjanduses ja kodanikuühiskonnas, seisab silmitsi tugevama vägivalga ja vihaga, eelkõige internetis.

Naised poliitiliste otsuste tegemisel

Eurobaromeetri 2024. aasta uuring näitab, et enamik eurooplasi ei nõustu juhtivatel ametikohtadel töötavate naiste ja meeste hoiakute ja võimetega seotud stereotüüpidega. Näiteks nõustuvad nad (55%), et ajutised meetmed (nt kvoodid) on vajalikud selleks, et ületada praegune naiste alaesindatus poliitikas, ning arvavad, et naiste suurem osakaal poliitikas toob kaasa paremad poliitilised otsused. Siiski on rohkem kui ühel viiendikul endiselt stereotüüpsed seisukohad, näiteks et naised ei ole piisavalt ambitsioonikad, et saada organisatsioonis kõrgemaid ametikohti,¹³⁴ ning et mehed on paremad juhid kui naised. Samuti esineb vanuseline polariseerumine, mis on suurem nooremate inimeste puhul: 15–24-aastaste naiste ja meeste kokkuleppemäärade erinevus on 1/3 võrra suurem kui vanemate vanuserühmade puhul.¹³⁵ Väite „naised on liiga emotsionaalsed, et olla head juhid“ puhul on lõhe noorte naiste ja meeste vahelises kokkuleppes kaks korda suurem kui vanemate naiste ja meeste vahel.¹³⁶ See näitab, et 15–24-aastaste naiste ja meeste seisukohad on vastandlikumad kui vanemate vanuserühmade omad.

Pärast 2024. aasta juunis toimunud valimisi asusid 2024. aasta juulis Euroopa Parlamendi uude koosseisu tööle 277 naist (38,5 %) ja 441 meest (61,3 %).¹³⁷ Esimest korda pärast Euroopa Parlamendi otsevalimiste kehtestamist 1979. aastal vähenes Euroopa Parlamendi naisliikmete osakaal võrreldes olukorraga vahetult enne 2024. aasta aprillis toimunud valimisi (39,7 %) ja võrreldes olukorraga vahetult pärast 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimisi¹³⁸ (40,7 %). Positiivse poole pealt valisid vastvalitud parlamendiliikmed tagasi kaks naist: Metsola parlamendi presidendiks ja von der Leyen Euroopa Komisjoni presidendiks.¹³⁹

Võttes arvesse 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimisi ning muid riikliku ja kohaliku tasandi valimisi, arutasid liikmesriigid naiste osalemist poliitikas Euroopa valimiskoostöö võrgustiku raames. Eelkõige teatasid liikmesriigid kandideerivate naiste osalemisest. Samuti andsid nad komisjoni 2023. aasta kaasavaid ja vastupidavaid valimisprotsesse käsitleva soovitus

133 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_statistics#Highlights

134 21 riigis on enam kui pooled nõus, et naiste suurem osakaal poliitikas toob kaasa paremad poliitilised otsused, kusjuures kõige rohkem naisi on Portugalis (83 %), Kreekas (79 %) ja Itaalias (78 %).

135 15–24aastaste vanuserühmas on erinevus 18 protsendipunkti võrreldes 11–12 protsendipunktiga üle 25aastaste vanuserühmas.

136 15–24aastaste vanuserühmas on erinevus 13 protsendipunkti võrreldes 6–9 protsendipunktiga üle 25aastaste vanuserühmas; vt <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974>.

137 <https://results.elections.europa.eu/et/mep-gender-balance/2024-2029/>. Ühe isiku puhul oli märgitud sugu „muu“.

138 Naiste esindatus vähenes 39,4 %-le pärast seda, kui Ühendkuningriigi parlamendiliikmed 2020. aasta märtsis parlamendist lahkusid.

139 <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/data-talks/despite-hopes-progress-european-parliament-elections-led-decline-womens-representation>

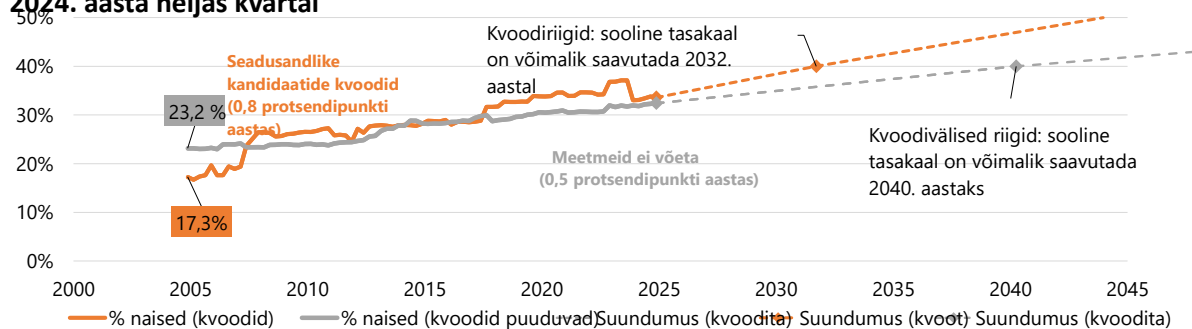

järeelmeetmena tagasisidet meetmete kohta, mis on võetud soolise võrdõiguslikkuse toetamiseks valimistel osalemisel ja neile juurdepääsul.¹⁴⁰ Arutelud hõlmasid ka roma elanikkonna ja eelkõige roma naiste osalemist poliitikas ning kandidaatide turvalisust.

Seni on 11 liikmesriiki võtnud vastu seadusandlikud sookvoodid, mida kohaldatakse riiklike valimiste kandidaatide nimekirjade suhtes.¹⁴¹ Üheteistkümnest riigist kümnes kehtisid ka Euroopa Parlamendi valimiste suhtes kohaldatavad seadusandlikud kvoodid. Enamik neist kvootidest kehtestas kandidaatide nimekirjas igale soole miinimumkvoodi (35–59 %). Mõned seadused sisaldavad erisätteid, nagu „tõmbelukuga nimekirjad“, kus mehed ja naised peavad olema vaheldumisi või järjestatud igal kindlal arvul ametikohtadel. Maltal on soo korrigeerimise mehhanism, mis eraldab alaesindatud soole automaatselt kuni 12 lisakohta, kui kummastki soost valitakse vähem kui 40 %.

2024. aastal näitavad EIGE andmed (vt joonis 1), et naiste osalemine riikide parlamentides suureneb kvootidega liikmesriikides veidi kiiremini kui kvootideta liikmesriikides. Kui see suundumus jätkub, võivad kvootidega liikmesriigid saavutada 2032. aastaks soolise tasakaalu ja kvootideta liikmesriigid 2040. aastaks.

Joonis 1. Naiste osakaal ELi liikmesriikide parlamentide ühekojalistes/madalamates kodades koos seadusandlike kvootide või meetmetega või ilma nendeta, 2004. aasta neljas kvartal ja 2024. aasta neljas kvartal

Allikas: EIGE soolise statistika andmebaasi andmetel põhinevad arvutused: Riikide parlamendid

Märkused: Andmed ei hõlma Horvaatiat aastatel 2004–2006, see riik lisati andmete kogumisse 2007. aastal. Kui õigusaktid vastu võeti, lisati riigid järk-järgult kvoodirühma. Malta kuulub kvoodirühma. Rumeenia kuulub kvoodivälisesse rühma.

2024. aasta novembriandmed näitavad jällegi, et ainult kuues liikmesriigis moodustavad naised üle 40 % parlamendiliikmetest (üksik-/alamkoda), kusjuures Rootsis on see näitaja 45,6 %, Soomes 45,5 %, Taanis 44,7 %, Hispaanias 44,6 % ning nii Belgias kui ka Madalmaades 40,7 %.¹⁴² Skaala teises otsas on naised, kes moodustavad vähem kui 25 % viie liikmesriigi parlamendiliikmetest. Kahanevas järjekorras on need Iirimaa, Slovakkia, Rumeenia, Ungari ja Küpros.

ELi keskmine naisliikmete osakaal parlamendi ühekojalistes/alamates kodades on praegu 33,1 % (joonis 2).¹⁴³ See on väga väike kasv võrreldes 2023. aastaga (33 %), kuid näitab teist aastat järjest kasvusuundumust pärast langust 33,2 %-lt 32,4 %-le 2022. aastal. Edusammud riiklikul tasandil on

140 Komisjoni 12. detsembri 2023. aasta soovitus (EL) 2023/2829 kaasavate ja vastupidavate valimisprotsesside kohta liidus ning Euroopa Parlamendi valimiste euroopalikumaks muutmise ja tõhusa läbiviimise kohta (ELT L 2023/2829, 20.12.2023).

141 Belgia, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Horvaatia, Itaalia, Luksemburg, Poola, Poola ja Sloveenia.

142 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Andmeid ajakohastati viimati 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? Riikide parlamendid: Presidendid ja liikmed.](#)

viimastel aastatel aeglustunud. See näitab, et on vaja teha rohkem tööd, et rohkem naisi poliitikasse kaasata.

Sloveenias rakendas töö-, perekonna-, sotsiaal- ja võrdsete võimaluste ministeerium koos Maribori ülikooli, Celje täiskasvanuhariduse ülikooli ja poliitilise juhtimise instituudiga EWA projekti, mida kaasrahastati ELi kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmist aastatel 2022–2024. EWA projekti eesmärk oli suurendada noorte naiste osalemist poliitikas, muutes soolistel stereotüüpidel põhinevaid uskumusi naiste kohta poliitikas ja kodanikuosaluses. Projekti tegevuste eesmärk oli suurendada naiste mõjuvõimu nii individuaalselt kui ka süsteemselt, luues naistele paremaid võimalusi aktiivseks osalemiseks poliitikas ja kodanikuühiskonnas.¹⁴⁴

2024. aastal Küprose soolise võrdõiguslikkuse volinik koostöös haridusministeeriumiga

Sport ja noored korraldasid naislõpetanutele kirjaliku esseevõistluse pealkirjaga „Kui ma oleksin minister, siis mida ma muudaksin“. Meede oli suunatud naissoost kraadiõppuritele, julgustades neid valima probleemi ja kirjutama essee selle kohta, mis võiks kõigis tegevusvaldkondades paremini toimida. Võistluse võitjad varjutasid päevaks nii nais- kui ka meesministreid. Noortel tüdrukutel oli võimalus arutada ministritega, osaleda kohtumistel ministritega, aga ka ergutada arutelu poliitikakujundajate ja noorte tüdrukute vahel. Seda võistlust korratakse igal aastal ja selle eesmärk on motiveerida noori naisi poliitikas osalema.

Belgia tellis uuringu seksismi kohta poliitikas eelmise aasta valimiste perioodil. Uuringu eesmärk oli mõista, kas, kuidas ja miks on kandidaadid seksismi ohvrid, mõista selle tagajärgi ja soovitada viise seksistliku käitumise vastu võitlemiseks valimiskampaaniate ajal. Valimiskampaania ajal enne 2024. aasta juunis toimunud Belgia valimisi analüüsiti peaaegu 44 000 vastust kandidaatide sotsiaalmeedia postitustele ning viidi läbi 25 põhjalikku intervjuud. Uuringus jõuti järeldusele, et naissoost kandidaadid on sagedamini seksismi ja vaenulikkuse sihtmärgiks üldisemalt ning et seksism võtab palju vorme ja esineb paljudes erinevates kohtades, nii internetis kui ka väljaspool seda. Sellel on tõsine mõju naiste vaimsele heaolule ja poliitilistele ambitsioonidele, mis ohustab demokraatiat.¹⁴⁵

Hispaanias¹⁴⁶ kiideti 2024. aasta augustis heaks alusseadus 2/2024 naiste ja meeste võrdse esindatuse ning tasakaalustatud esindatuse kohta. Selle eesmärk on minna kaugemale klaaslae lõhkumisel poliitiliste ja majanduslike otsuste tegemisel, kehtestades kohustuslikud tõmbelukuga nimekirjad ja nõudes sõnaselgelt tasakaalustatud esindatust (kumbki sugu ei tohi moodustada rohkem kui 60 % või vähem kui 40 %) põhiseaduslikes organites või põhiseadusliku tähtsusega organites ning ministrite ja asepresidentide ning kõrgeimal vastutustasandil olevate inimeste ametisse nimetamisel üldises riigihalduses ja muudes asjaomastes organites.

143 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Andmeid ajakohastati viimati 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? Riikide parlamendid: esimehed ja liikmed.](#)

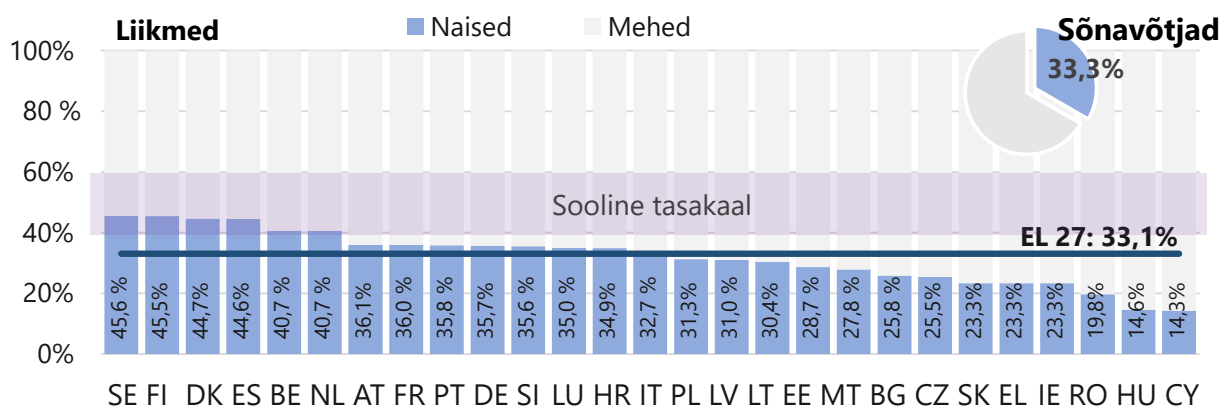
144 <https://ewa.si/en/>

145 <https://igvm-iefh.belgium.be/fr/actualite/>

[le sexisme et l'hostilité durant la campagne électorale impactent surtout les candidates](#)

146 <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2024-15936>

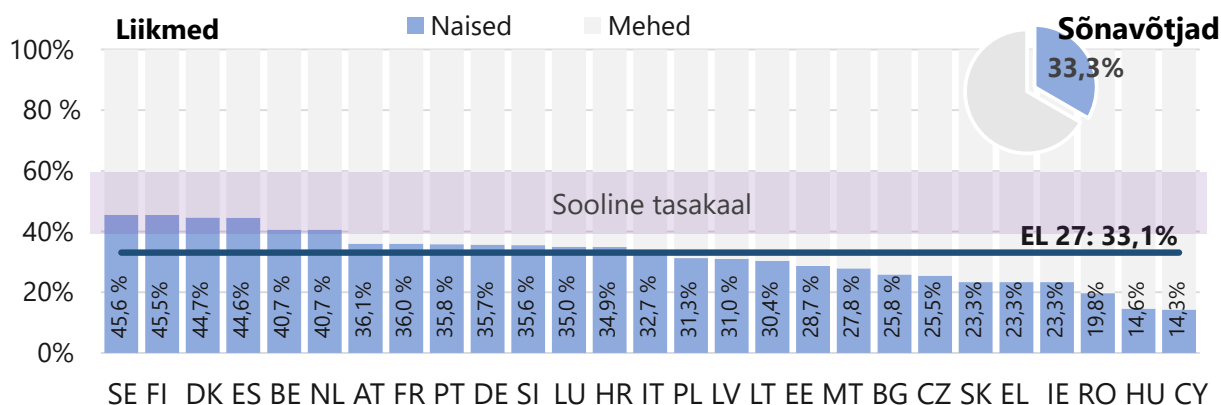
Joonis 2. Naiste ja meeste osakaal ELi riikide parlamentide üksik- ja alamkodades, november 2024

Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas

ELi keskmine naissoost kõrgemate ministrite osakaal vähenes 33,4 %-lt 2023. aastal 32,8 %-le 2024. aastal ehk 0,6 protsendipunkti. Sellest hoolimata olid üheksas liikmesriigis (Belgia, Saksamaa, Eesti, Hispaania, Prantsusmaa, Läti, Leedu, Madalmaad, Soome ja Rootsi) vähemalt 40 % kõrgematest ministritest naised. See on üks liikmesriik rohkem kui eelmisel aastal. Spektri teises otsas teatas Soome, et seal on enamik naisi (57,9 %), samas kui Ungaris ei ole praegu ühtegi naissoost kõrgemat ministrit.

Joonis 2. Naiste ja meeste osakaal ELi riikide parlamentide üksik- ja alamkodades, november 2024

Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas

Naiste esindatus valitsuses on oluline, kuid sama oluline on uurida naiste konkreetseid portfelle. EIGE analüüs näitab, et kuigi naised täidavad peaaegu kolmandikku kõrgemate ministrite ametikohtadest, moodustavad nad vaid väiksema osa ministritest, kelle portfellid kuuluvad põhifunktsioonide alla, st välis- ja sise-, kaitse- või justiitsministrid (25,9 %),¹⁴⁷ majandus- (24,3¹⁴⁸

147 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. Näitaja: [naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? riikide valitsused: ministrid ametistaja ja valitsuse ülesannete järgi ?? põhifunktsioonid](#).

148 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. Näitaja: [naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? riikide valitsused: ministrid ametiaja ja valitsuse ülesannete järgi ?? Majanduslikud funktsioonid](#).

%) ja taristuministrid ¹⁴⁹ (32,5 %), ning oluliselt suurema osa ministritest, kelle portfellid hõlmavad sotsiaal- või kultuuriministrit (48 %). ¹⁵⁰ See on pikaajaline muster, mis viitab ministrite portfelli jaotusele, mis kajastab kuidagi soolisi stereotüüpe.

Kui vaadata naiste juhtivaid ametikohti riiklikes süsteemides, siis 27 liikmesriigi parlamendist ainult üheksas – üks vähem kui 2023. aastal – oli parlamendis kõnelejaks naine. ¹⁵¹ 2024. aasta detsembri seisuga oli ELis neli (2023. aastal kuus) naissoost valitsusjuhti ja 21st naispresidendist kolm (2023. aastal kolm). ¹⁵²

Väheneb mitte ainult naiste arv juhtivatel ametikohtadel riiklikes süsteemides. Kui vaadata, kuidas jaguneb vastutus erakondade vahel, võib näha sama suundumust. Ainult 25,8 %-l (2023. aastal 26,8 %) ELi erakondadest ¹⁵³ on naisjuhid, samas kui 33,5 % (2023. aastal 36,9 %) erakondade asejuhtidest on naised. ¹⁵⁴

Piirkondlikul tasandil näeme teistsugust suundumust. Viimased andmed 2024. aasta novembrist näitavad, et naiste arv piirkondlikes volikogudes ja kohalikes volikogudes on küll veidi suurenenud. Nende arvele langes 36,3 % (2023. aastal 35,7 %) piirkondlike kogude ¹⁵⁵ liikmetest kogu ELis ja 34,8 % (2023. aastal 34,5%) kohalike/omavalitsuste volikogude liikmetest (joonis 4). ¹⁵⁶

Vaid neljas liikmesriigis 19st (2023. aastal neli), millel on omavalitsusvolitustega piirkondlik tasand, moodustab iga sugu vähemalt 40 % nii kohalike/munitsipaal- kui ka piirkondlike volikogude liikmetest.

---

149 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? riikide valitsused: ministrid ametikoha ja valitsuse funktsioonide järgi ?? infrastruktuuri funktsioonid.](#)

150 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? riikide valitsused: ministrid valitsemisaja ja -ülesannete järgi ?? sotsiaal-kultuurilised funktsioonid.](#)

151 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? Riikide parlamendid: presidendid ja liikmed ?? täiskogu spiiker.](#)

152 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? riikide valitsused: presidendid ja peaministrid ?? valitsusjuht ja näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? riikide valitsused: presidendid ja peaministrid ?? president.](#)

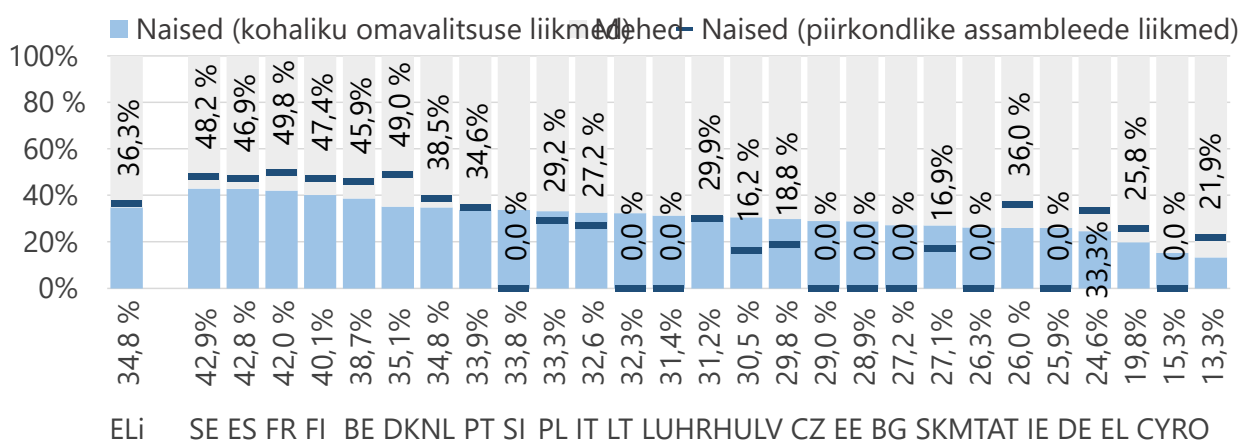
153 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta juulis. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? Suuremad erakonnad: erakonna juht.](#)

154 Allikas: EIGE statistika andmebaas. [Viimati ajakohastatud 2024. aasta juulis. Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? Suuremad erakonnad: Asejuhid.](#)

155 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? Piirkondlikud assambleed: liikmed.](#)

156 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? poliitikas ?? kohalikes/kohalikes volikogudes: liikmed.](#)

Joonis 4. Naisliikmete osakaal ELi liikmesriikide piirkondlikes volikogudes ja kohalikes volikogudes, 2024

Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas

Märkus: Bulgaarias, Eestis, Iirimaa, Küprosel, Leedus, Luksemburgis, Maltal ega Sloveenias ei ole omavalitsusõigusega piirkondi. Portugali piirkondlike assambleede andmed hõlmavad ainult Asoore ja Madeirat.

Edusammud jätkusid ka kohtuvõimu valdkonnas: ülemkohtute liikmete osakaal suurenes 43,5%-lt 45,1%-le (2014. aastal 37,2%) ja kohtu esimehe osakaal 37-40,7%-le (2014. aastal 29,6 %).

Kui Euroopa Komisjoni tasandil alustas eelmine komisjon tööd 13 naisega 27st, siis uues volinike kolleegiumis on sooline tasakaal ainult 11 naisega 27st (40,7 %). See arv kujutab endast märkimisväärset edasiminekut võrreldes olukorraga pärast seda, kui liikmesriigid esitasid esimesed kandidaadid. Lisaks otsustas president von der Leyen muuta osakaalu kuue juhtiva asepresidendi tasandil, nimetades ametisse neli naist ja kaks meest.

Juhtkonna tasandil on komisjon teinud märkimisväärseid edusamme soolise tasakaalu saavutamisel. Von der Leyeni esimese komisjoni ametiajal suurenes naiste osakaal kõrgema juhtkonna ametikohtadel 37 %-lt 48 %-le ja keskastme juhtide ametikohtadel 42 %-lt 49 %-le, ulatudes kokku 49 %-ni.¹⁵⁷ Naiste esindatuse enneolematu kasv juhtkonna tasandil nõudis kõigi komisjoni talituste ühiseid jõupingutusi. See saavutati naistöötajatele suunatud talentide arendamise programmide ja peadirektoraatidele seatud konkreetsete eesmärkide kaudu, tagades samal ajal, et kõik ametissenimetamised põhinesid saavutustel.

Komisjon jätkas juhtkonna ametissenimetamiste tähelepanelikku jälgimist, et tagada soolise tasakaalu säilimine. Komisjon on töötanud välja algatusi talendivõrgustiku loomiseks ja meetmeid sooliselt tasakaalustatud ametisse nimetamise toetamiseks.

Komisjoni naiste talendi arendamise programm, mis koosneb kohandatud koolitusest, juhendamisest, toetusest ja ettevalmistusest keskastme juhtidele, on samuti osutunud edukaks soolise tasakaalu hõlbustamisel juhtkonnas. Selle programmi kuuendas voorus, mis kestab 2025. aasta veebruarini, osaleb ligikaudu 96 naissoost kolleegi. Esimeses viies voorus osales kokku 545 naist, kellest 200 (37 % osalejatest) nimetati hiljem üksuse juhataja ametikohale.

¹⁵⁷ Andmed 1. jaanuari 2025. aasta seisuga.

Lisaks on loodud kohandatud juhendamispõhised programmiid nii keskastme juhtidele, kes soovivad saada kõrgema astme juhtideks, kui ka väljakujunenud kõrgema astme juhtidele, kes soovivad areneda oma praeguses positsioonis või valmistuda suuremateks kohustusteks. Seni on neis programmides osalenud või osalevad 185 naist (151 keskastme juhti ja 34 kõrgemat juhti).

Komisjon jõudis 2025. aasta jaanuaris rakendusametite naissoost keskastme juhtide osakaaluni 51 %. Kõrgematest juhtidest on praegu rakendusametite kuuest direktorist neli naised.

Edusamme on tehtud ka sooteadliku juhtimise edendamisel ELi välistegevuses. Kooskõlas ELi soolise võrdõiguslikkuse tegevuskavaga välissuhetes (GAP III) on EL käivitanud Rootsi Folke Bernadotte'i Akadeemia (FBA) toetusel sooteadliku juhtimise programmi. 2024. aasta detsembri seisuga on 80 % Euroopa välisestisuse peakorteril kõrgema astme juhtidest saanud koolituse vähemalt ühes kahest moodulist ning loodud on 73 soolise võrdõiguslikkuse teabekeskuse võrgustik, mis hõlmab peaaegu kõiki Euroopa välisestisuse osakondi, ning nad pakuvad igakuiseid koolitusi soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise ja parimate tavade vahetamise kohta.

2023. aasta mais vastu võetud ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) tsiviiltegevuse kokkuleppes võeti samuti kohustus tõhustada missioonidel sooteadlikku juhtimist ja seati eesmärk, et 40 % rahvusvahelistest töötajatest oleksid naised. Kõik ÜJKP tsiviilmissioonid peaksid hõlmama spetsiaalseid soolise võrdõiguslikkuse nõustajaid ja soolise võrdõiguslikkuse teabekeskuste võrgustikke. Alates 2024. aasta algusest hõlmab ÜJKP missioonide juhtide sissejuhatav koolitus sooteadliku juhtimise komponente.

Naised majandusotsuste tegemisel

Majandusvaldkonnas on naised kogu ELis äriühingute otsuseid tegevates organites endiselt alaesindatud. Selle probleemi lahendamiseks võttis EL vastu direktiivi soolise tasakaalu parandamise kohta äriühingute juhtorganites,¹⁵⁸ milles nõutakse, et suured ELi börsil noteeritud äriühingud saavutaksid 30. juuniks 2026 tegevjuhtkonda mittekoolitavate juhtorgani liikmete seas igast soost vähemalt 40 % osakaalu või kõigi juhtorgani liikmete seas 33 %. Ettevõtjad, kes eesmärgi ei täida, on kohustatud rakendama menetlusnõudeid, millega tagatakse valikuprotsessi läbipaistvus, ning andma aru meetmetest, mis on võetud või kavandatud sooliselt tasakaalustatud esindatuse saavutamiseks nende juhtorganites. Neid nõudeid tuleb jõustada karistustega.

Direktiiv tuli üle võtta 28. detsembriks 2024. Seni ei ole 17 liikmesriiki teatanud siseriiklikest meetmetest, millega õigusaktid täielikult üle võetakse. 2025. aasta veebruaris teatas komisjon ametlikult nendele liikmesriikidele, et nad ei järgi ELi õigust.

EIGE viimased andmed näitavad naiste arvu suurenemist suurimate börsil noteeritud äriühingute juhtorganites, mis on uus rekord. 2024. aastal oli 34,7 % ELi börsil noteeritud äriühingute juhatuse liikmetest naised (2023. aastal 33,8 %).¹⁵⁹ Kõigist liikmesriikidest 12 saavutasid eesmärgi, mille kohaselt peaks kõigi juhatuse liikmete hulgas olema vähemalt 33 % naisi.¹⁶⁰

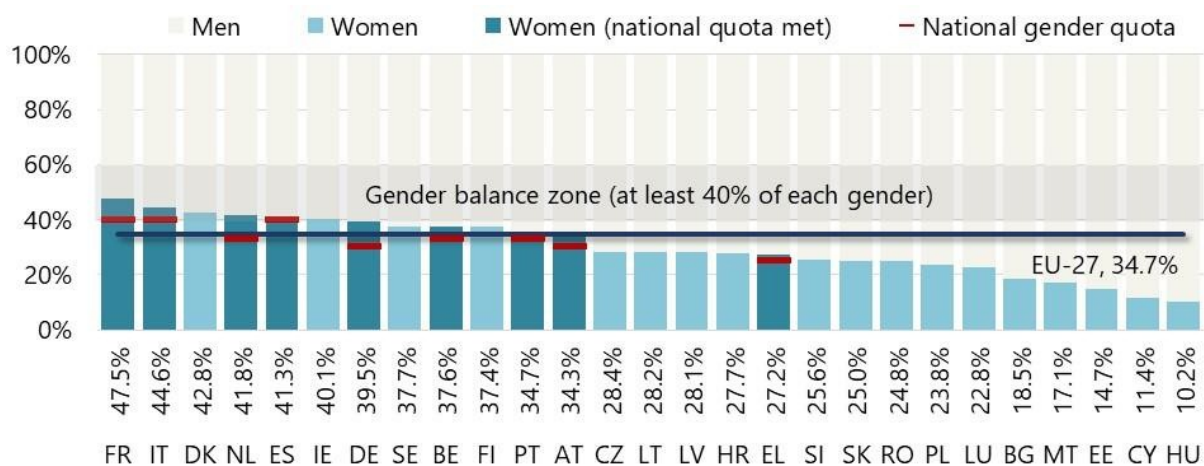
158 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. novembri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2381, milles käsitletakse soolise tasakaalu parandamist börsil noteeritud äriühingute juhtorgani liikmete seas ja sellega seotud meetmeid (ELT L 315, 7.12.2022, lk 44).

159 Allikas: EIGE statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta novembris. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? äri- ja finantsvaldkonnas ?? suurimad börsil noteeritud äriühingud: juhatuse liikmed.](#)

160 Austria (34,3 %), Portugal (34,7 %), Soome (37,4 %), Belgia (37,6 %), Rootsi (37,7 %), Saksamaa (39,5 %), Iirimaa (40,1 %), Hispaania (41,3 %), Madalmaad (41,8 %), Taani (42,8 %), Itaalia (44,6 %) ja Prantsusmaa (47,5 %). See on sama palju kui 2023. aastal. Mis puudutab tegevjuhtkonda mittekoolitavate naiste osakaalu, siis kaheksa liikmesriiki saavutavad kavandatud ELi eesmärgi, milleks on vähemalt 40 % (joonis 7): Itaalia (50 %), Prantsusmaa (49,8 %), Iirimaa (46,7 %), Hispaania (46,2 %), Portugal (44,2 %), Madalmaad (43,1 %), Taani (42,8 %) ja Belgia (40,3 %).

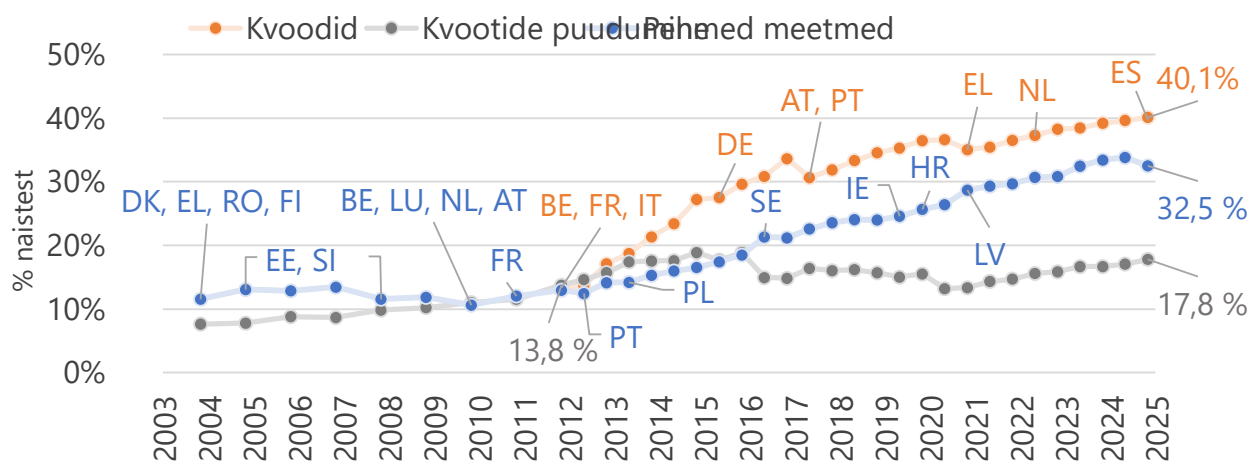

Joonis 5. Naiste ja meeste osakaal ELi suurimate börsil noteeritud äriühingute juhtorganites, oktoober 2024

Allikas: EIGE, Sooline statistika

Joonis 6. Naiste osakaal suurimate börsil noteeritud äriühingute juhtorganites ELi liikmesriikides koos riiklike sookvootidega ja ilma nendeta, 2003–2024

Allikas: EIGE enda arvutused, mis põhinevad EIGE soolise statistika andmebaasi andmetel

Märkused: 2003. aasta andmed ei hõlma Tšehhit, Leedut, Maltat ja Poolat ning 2003.–2006. aasta andmed Horvaatiat (riigid lisandusid andmete kogumisele vastavalt 2004. ja 2007. aastal). Asjaomasesse rühma kuuluvad riigid õigusaktide/pehmete meetmete vastuvõtmise aasta alusel. Pehme meetmed: Taani, Kreeka, Rumeenia, Soome (2003. aasta oktoober), Eesti, Slovenia (2004. aasta oktoober), Hispaania (2007. aasta oktoober), Belgia, Luksemburg, Madalmaad, Austria (2009. aasta oktoober), Prantsusmaa (2010. aasta oktoober), Portugal (2012. aasta oktoober), Poola (2013. aasta aprill), Rootsi (2016. aasta aprill), Iirimaa (2019. aasta aprill), Horvaatia (2019. aasta oktoober), Läti (2020. aasta oktoober). Kvoot: Belgia, Prantsusmaa, Itaalia (2011. aasta oktoober), Saksamaa (2015. aasta aprill), Austria, Portugal (2017. aasta aprill), Kreeka (2020. aasta oktoober), Madalmaad (2022. aasta aprill), Hispaania (2024. aasta oktoober).

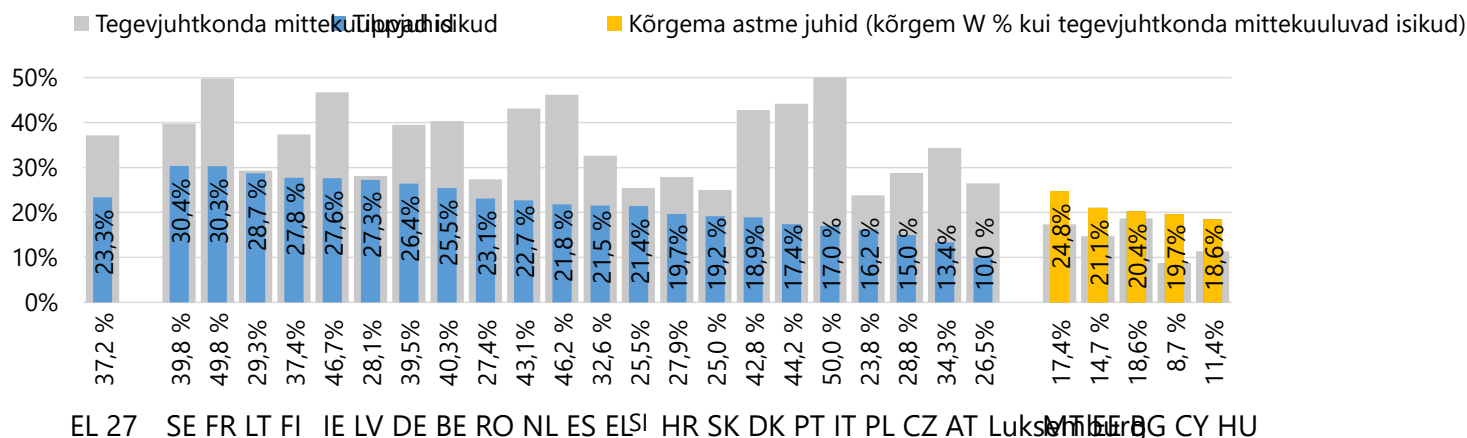

Valitsuse algatused, mille eesmärk on saavutada ettevõtete juhtkonnas suurem sooline võrdõiguslikkus, hõlmavad mitmesuguseid lähenemisviise, alates mittekohustuslikest „pehmetest“ meetmetest, millega julgustatakse ettevõtjaid vabatahtlikult tegutsema, kuni rangemate „kõvade“ regulatiivsete lähenemisviisideni, millega kehtestatakse õiguslikult siduvad kvoodid ja karistused nõuete täitmata jätmise eest.

Alates 2014. aastast on naiste esindatus suurimate äriühingute juhtorganites enamikus ELi liikmesriikides märkimisväärselt paranenud, kuigi erineval määral. Teatavat liiki meetmeid rakendanud riikides on naiste esindatus üldiselt märkimisväärselt paranenud, kuigi on ka erandeid.

Pärast kiirendatud edusammude perioodi aastatel 2010–2015, mis oli peamiselt tingitud olukorra paranemisest Prantsusmaal, Itaalias ja Saksamaal, on edusammud aeglustunud, kuna riigid on järkjärgult saavutanud oma vastava õigusliku eesmärgi või sellele lähemale liikunud (joonis 6).

Joonis 7. Naiste osakaal EL 27 suurimate börsil noteeritud äriühingute kahe kõrgeima otsuseid tegeva organi tegevjuhtkonda kuuluvate ja mittekuuluvate liikmete seas, oktoober 2024

Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas

ELi suurimate börsil noteeritud äriühingute kahes suurimas otsuseid tegevas organis tegevjuhtkonda mittekuuluvatel ametikohtadel töötavate naiste osakaal oli 37,2 %. Naiste osakaal juhtivatel ametikohtadel on siiski oluliselt väiksem (23,3 %). Seda erinevust (naisjuhte on vähem kui tegevjuhtkonda mittekuuluvaid naisi) täheldatakse enamikus ELi liikmesriikides (22 liikmesriiki 27st).

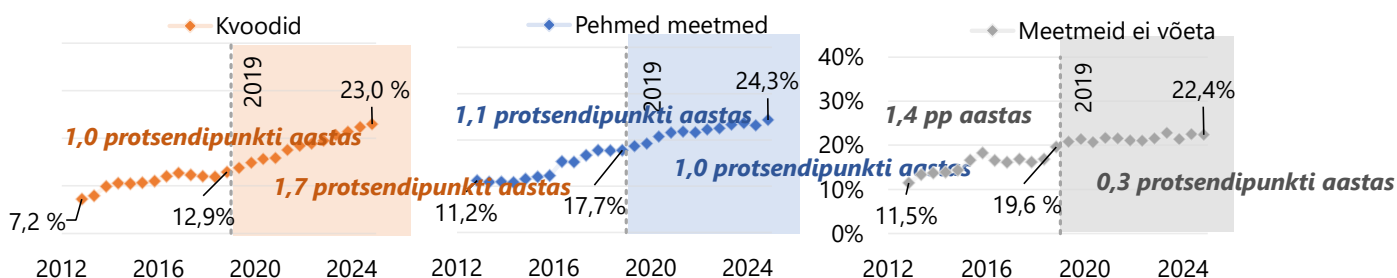
Kaheksas liikmesriigis on tegevjuhtkonda mittekuuluvad isikud sooliselt tasakaalus (joonis 7). Kui vaadata tegevjuhte, siis kõigis ELi liikmesriikides on naisi vähem kui kolm kümnest.

Riikliku tasandi seadusandlikud jõupingutused on mänginud olulist rolli naiste esindatuse märkimisväärses suurenemises juhtorganite tasandil. Tavaliselt kohaldatakse kvote ainult tippjuhtkonna suhtes, mis koosneb sageli tegevjuhtkonda mittekuuluvatest juhtorgani liikmetest, nii et see ei pruugi nii palju mõjutada juhtivaid ametikohti. Üha rohkem riike laiendab siiski seadusandlike meetmeid, et hõlmata kõrgema juhtkonna rolle.

Aastatel 2012–2019 suurenes naiste osakaal tegevjuhtkonnas sarnaselt kvootidega riikides, leebete meetmetega riikides ja riikides, kus meetmeid ei võetud. Alates 2019. aastast on naisjuhtide vahetumise määr kvootidega liikmesriikides suurenenud, samas kui liikmesriikides, kus on võetud

leebeid meetmeid või kus meetmeid ei ole võetud, on muutuste tempo tegelikult vähenenud. Muutuse kiirema tempoga jõudis naisjuhtide osakaal kvoodiriikides (23,0 %) tasemele, mis on sarnane pehmete meetmetega riikide rühmadega (24,3 %) ja meetmeteta riikide rühmadega (22,4 %), kuigi 2019. aastal oli naisjuhtide osakaal väiksem (vastavalt 12,9 % vs. 17,7 % ja 19,6 %).

Joonis 8. Naiste osakaal EL 27 suurimate börsil noteeritud äriühingute kahe kõrgeima otsuseid tegeva organi tegevjuhtkonna liikmete seas meetme liigi kaupa (oktoober 2012 – oktoober 2024)

Allikas: EIGE soolise statistika andmebaasi andmetel põhinevad oma arvutused **Märkused:** Kvoodirühma kuuluvad liikmesriigid, kelle riiklikud sookvoodid põhinevad järk-järgult nende vastuvõtmise aastal: Belgia, Prantsusmaa ja Itaalia alates 2011. aastast; Saksamaa alates 2015. aastast; Austria ja Portugal alates 2017. aastast; Kreeka alates 2020. aastast; Madalmaad alates 2022. aasta aprillist; Hispaania alates 2024. aasta augustist. Mitme meetme korral kasutatakse asjaomasesse rühma kuuluvate riikide liigitamiseks kõige varasemat vastuvõtmise aastat. Üksikasjalikum teave on esitatud lisan.

Kuigi naised moodustavad praegu üle 30 % juhtorganite liikmetest, on naiste arv juhtorganite esimeeste ja tegevjuhtide ametikohtadel endiselt väike (vastavalt 8,8 % ja 8,5 %).

Samuti oli 2024. aastal finantsasutustes otsuste tegemisel jätkuvalt rohkem mehi kui naisi. Kuigi kõiki kolme ELi finantsasutust juhtisid naised (2023. aastal oli neid ainult kaks),¹⁶¹ domineerivad nende asutuste juhatustes endiselt mehed, kellel on 84,7 % (2023. aastal 79,7 %) juhtorganite kohtadest, mis tähendab, et naiste osakaal vähenes 20,3 %-lt 2023. aastal 15,3 %-le 2024. aastal.¹⁶²

Riikide tasandil suurenes naiste arv keskpankade peamistel otsuseid tegevatel ametikohtadel (st kõrgeimate otsuseid tegevate organite liikmetel) 32 %-ni, võrreldes 29,3 %-ga 2023. aastal.¹⁶³ Asekubernerite ametikohtadel on ka naisi 36,2 %, võrreldes 37,5 %-ga 2023. aastal.¹⁶⁴ Ainult kuue liikmesriigi (Leedu, Prantsusmaa, Luksemburg, Itaalia, Portugal ja Iirimaa) keskpangas on naiste ja meeste esindatus sooliselt tasakaalustatud. Kui vaadata liikmesriikide keskpankade presidentide, siis Hispaania nimetas 2024. aastal ametisse naissoost presidendi, samas kui ülejäänud 26 presidenti on endiselt mehed, nagu ka 2023. aastal.¹⁶⁵

Lisaks on EY Euroopa finantsteenuste nõukoja ülevaate kohaselt sooline palgalõhe finantsteenuste sektoris tegevjuhtkonda mittekuuluvate juhtorganite liikmete seas suurenemas: Naistele maksti 2023. aastal pankade, kindlustusandjate ja varahaldurite juhtorganites keskmiselt 36 % vähem kui meestele, võrreldes 31 % erinevusega 2019. aastal. Naistele makstakse vähem, kui nad töötavad sellistes komiteedes nagu audit ja ametisse nimetamine. Naissoost komisjonide esimehed teenivad poole oma meessoost kolleegidest ja komisjonide liikmed 75% vähem. Samal ajal vähenes USAs ja Kanadas meeste ja naiste palgalõhe juhatuses 2023. aastal alates 2019. aastast 7%-lt 5%-le, nagu

161 Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta juulis. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? ettevõtlus ja rahandus ?? rahandus ?? Euroopa finantsasutused: President või esimees.](#)

162 Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 2024. aasta juulis. [Näitaja: Euroopa finantseerimisasutused: esimehed ja liikmed ?? Soolise statistika andmebaas ?? Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituut.](#)

163 Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 6. detsembril 2024 [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? äri ja rahandus ?? rahandus ?? keskpangad: kõigi peamiste otsuseid tegevate organite liikmed.](#)

164 Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 6. detsembril 2024. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? äri ja rahandus ?? rahandus ?? keskpangad: asekubernerid/asekubernerid.](#)

165 Allikas: EIGE soolise statistika andmebaas. Viimati ajakohastatud 6. detsembril 2024. [Näitaja: naised otsuste tegemisel ?? äri ja rahandus ?? rahandus ?? keskpangad: kubernerid.](#)

leidis EY. Naised teenisid ka peaaegu sama palju kui mehed, kui nad nimetati Põhja-Ameerikas juhatuse komiteede esimeesteks või liikmeteks.

Naised on alaesindatud ka ettevõtluses, sest naised moodustavad vaid 32 % ELi füüsilisest isikust ettevõtjatest. Nad moodustavad vaid 31 % alustavatest ettevõtjatest, sealhulgas süvatehnoloogia valdkonnas. Süvatehnoloogia idufirmasid juhtivate naiste toetamiseks käivitas konsortsium Women TechEU 2024. aastal kaks projektikonkurssi.¹⁶⁶ Iga valitud idufirma saab 75 000 euro suuruse toetuse. Programm „Women TechEU“ käivitati katsekavana 2021. aastal ja sai täieõiguslikuks algatuseks¹⁶⁷ 2022. aastal. Kavaga toetatakse Euroopa alustavaid süvatehnoloogia idufirmasid taotluse esitamise ajal vähemalt kuue kuu jooksul ning selle asutajateks või kaasasutajateks on naised, kes on juhtival ametikohal (tegevjuht, tehnoloogiajuht, teadusjuht vms). Lisaks toetustele võivad naissoost asutajad saada kasu ka juhendamisest, mentorlusest, võrgustike loomisest ja sihipärasest koolitusest Euroopa Innovatsiooninõukogu naiste juhtpositsiooni programmi raames.¹⁶⁸

Selleks et edendada naiste osalemist innovatsioonis EIC raames, on rakendatud mitmeid meetmeid kooskõlas EIC nõuandekogu avaldatud avaldusega soolise võrdõiguslikkuse ja mitmekesisuse kohta EICs.¹⁶⁹ Nende meetmete eesmärk on edendada kaasavat ja mitmekesisemat innovatsiooni ökosüsteemi. Samuti jälgitakse tähelepanelikult naissoost juhtivteadlaste ja koordinaatorite osalemist EIC projektides ning üleminekuetapis olevaid naiste juhitavaid konsortsiume. 2024. aastal pakkus Euroopa Innovatsiooninõukogu naiste juhtimise programm süvatehnoloogia idufirmade naissoost asutajate kasvu toetamiseks koolitus-, juhendamise- ja võrgustike loomise võimalusi naisettevõtjatele ja teadlastele, kes otsivad ettevõtluses juhtpositsioone.

Lisaks nendele meetmetele rahastab EIC 2024. aastal alustatud katseprojekti GENDEX, et koguda ja analüüsida soolise ja mitmekesisuse andmeid kogu innovatsiooni ökosüsteemis ning luua soolise võrdõiguslikkuse ja mitmekesisuse indeks.¹⁷⁰ EIC on algatanud soolise investeerimislõhe hankemeetme, mille eesmärk on koguda, ühtlustada ja jagada mitmekesisuse andmeid kogu innovatsiooni ökosüsteemis, sealhulgas EIC ja ELi tasandil, ning riskikapitalisektoris. See aitab välja töötada võrdlusaluseid, jälgida edusamme ja anda teavet sihipärase meetmete võtmiseks, et edendada mitmekesisust ja kaasatust innovatsiooni ökosüsteemis.

Lisaks kuulutati 2024. aastal välja kandideerimiskutse ELi naisnovaatorite auhinnale. Auhinnaga tunnustatakse naisettevõtjaid, kes on Euroopa kõige murrangulisemate uuenduste taga, ning antakse välja üheksa auhinda kolmes kategoorias.¹⁷¹ Auhinnaga tunnustatakse naisi, kelle murrangulised uuendused toovad kaasa positiivseid muutusi inimeste ja planeedi jaoks.

Samuti on naised investeringutes märkimisväärselt alaesindatud, kusjuures She Figures 2024 aruande kohaselt on ainult 9 % investoritest naised. Lisaks seisavad naised jätkuvalt silmitsi märkimisväärsete takistustega rahastamisele juurdepääsul nii ettevõtjate kui ka investoritena. Hoolimata tõenditest selle kohta, et naiste juhitavad idufirmad annavad suurt tulu, investeeritakse ELis ainult murdosa riskikapitalist naiste asutatud või kaasasutatud ettevõtetesse.

Struktuurne kallutatatus, riskikartlikud investeerimismudelid ja erinevate otsustajate puudumine finantsvaldkonnas

---

¹⁶⁶ <https://womentecheuropa.eu/>

¹⁶⁷ Programmi „Euroopa horisont“ tööprogrammi osa „Euroopa innovatsiooni ökosüsteemid“ eesmärk on muu hulgas edendada naiste juhtpositsiooni ja andeid innovatsioonis, sealhulgas süvatehnoloogias, et luua ELis õiglasemad, kaasavamad ja jõukamad innovatsiooni ökosüsteemid.

¹⁶⁸ https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities/bas/eic-women-leadership-programme_en

¹⁶⁹ https://eic.ec.europa.eu/document/download/8d2b88ac-2516-4f03-bc10-f3e5641ecdf1_en?filename=EIC_Gender_Diversity%20statement_June%202021.pdf

¹⁷⁰ <https://eurogendex.org/>

¹⁷¹ https://eic.ec.europa.eu/eic-prizes/european-prize-women-innovators-powered-eic-eit_en

krediidiasutused ja investeerimisühingud ning riskikapitalifondid aitavad sellele püsivale puudujäägile kaasa. Programmiga „InvestEU“ võeti esimest korda kasutusele soolised kriteeriumid, mida kohaldatakse omakapitali kaudu rahastamise vahendajate suhtes. Kriteeriumid keskenduvad soolisele mitmekesisusele riskikapitalifondides ja börsivälistes ettevõtetesse investeerivates fondides erinevatel otsustustasanditel (kõrgem juhtkond, investeerimiskomiteed). Vähemalt 25 % finantsvahendajatest, keda toetatakse programmist „InvestEU“ Euroopa Investeerimispanka grupi kaudu (peamine rakenduspartner), peavad vastama sooliste kriteeriumidele.¹⁷² Esimeste rakendamistulemuste kohaselt on 25 % eesmärk juba ületatud.

Lisaks jätkas InvestEU nõustamiskeskus soolise võrdõiguslikkusega seotud nõustamisteenuste osutamist, sealhulgas iga-aastase naisinvestorite omakapitali tugevdamise konverentsi, fondivalitsejate mentorlusprogrammi, hiljuti¹⁷³ algatatud pankade ja muude laenuandjate finantstoodete uuringu, mis keskendub naiste ja naiste juhitud ettevõtetele, ning pankadele suunatud soolise võrdõiguslikkuse teemalise koolitusprogrammi kaudu, mis käivitatakse 2025. aasta märtsis.

Nende meetmete täiendamiseks käivitas komisjon 2024. aastal Euroopa sooteadlike investorite võrgustiku WomenINvestEU.¹⁷⁴ Võrgustik ühendab juhtivaid osalejaid kogu investeringute tarneahelast, mille ühine eesmärk on suurendada soopõhiseid investeringuid, et võimaldada paljudel naiste juhitud ettevõtetel pääseda ligi investeringutele kogu Euroopas. Võrgustik pakub liikmetele võimalusi luua sidemeid ja kaasata üksteist võrgustike loomise ürituste kaudu ning luua naistele uusi võimalusi sektorisse sisenemiseks ja otsuste tegemiseks. Projekti „WomenINvestEU“ eesmärk on ka harida ja suurendada teadlikkust soopõhiste investeringute eelistest, kaasates ebavõrdsuse vähendamiseks tehtavatesse jõupingutustesse peamisi osalejaid kogu Euroopast, värvates samal ajal rohkem naisi ja suurendades nende mõjuvõimu, et nad saaksid teha karjääri rahanduse valdkonnas.

---

172 InvestEU raames loetakse fond sookriteeriumidele vastavaks, kui see vastab vähemalt ühele järgmistest põhimõtetest: selle juhtkond koosneb vähemalt ühest kolmandikust naispartneritest, selle kõrgema tasandi investeerimismeeskond tagab vähemalt 40 % naiste esindatuse või vähemalt 40 % naiste esindatuse investeerimiskomitees.

173 <https://engage.eif.org/diversity-inclusion/mentorship>

174 <https://women-invest.ec.europa.eu/>

GENDER MAINSTREAMING (sõdurihooldus)

Soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks on väga oluline integreerida soolise võrdõiguslikkuse kaalutlused kõikidesse ELi poliitikavaldkondadesse, st soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisse. Soolise võrdõiguslikkuse strateegias 2020–2025 rõhutatakse soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist kui peamist vahendit võimu, mõju ja ressursside õiglase ümberjaotamise edendamiseks ning naistele, meestele, tütarlastele ja poistele kogu nende mitmekesisuses võrdsete võimaluste tagamiseks. Lisaks tagatakse sellega, et poliitikameetmed ei suurenda tahtmatult olemasolevat soolist ebavõrdsust.

Kogu 2024. aasta jooksul jätkas komisjon soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist kõigis ELi poliitikavaldkondades, nagu tervishoid, teadusuuringud ja innovatsioon ning haridus. Komisjoni võrdõiguslikkuse rakkerühma sekretariaat¹⁷⁵ jätkas soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise toetamist osana laiemast võrdõiguslikkuse süvalaiendamisest, suurendades teadlikkust, pakkudes asjakohast koolitust ja hõlbustades võrdõiguslikkuse koordinaatorite tööd. Need võrdõiguslikkuse koordinaatorid, kes tegutsevad kõigis komisjoni peadirektoraatides või talitustes ning Euroopa välisestistes, keskendusid võrdõiguslikkuse kaalutluste integreerimisele komisjoni poliitilistesse algatustesse ja oma sisemisse toimimisse vastavalt oma võrdõiguslikkuse süvalaiendamise töökavadele.

Sooline võrdõiguslikkus ELi eri poliitikavaldkondades

Üks kõige pakilisemaid probleeme ühiskonnas lähiaastatel on leida viis, kuidas kliimamuutustega toime tulla. Nagu on märgitud teatises „Kliimariskide ohjamine – inimeste ja jõukuse kaitsmine“, tunnevad kliimariske eelkõige haavatavas olukorras olevad inimesed mitmesuguste sotsiaal-majanduslike tegurite tõttu, nagu sissetulek, sugu, vanus, puue, tervis ja sotsiaalne tõrjutus (mis mõjutavad eelkõige rändajaid, etnilisi vähemusi ja põlisrahvaid). Olemasolevad ebasoodsad tingimused vähendavad suutlikkust taastuda kliimast tingitud katastroofidest“.¹⁷⁶

2024. aasta oktoobris avaldas EIGE aruande, milles esitati 12 head tava soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamiseks Euroopa roheline kokkuleppe poliitikas.¹⁷⁷ Kuigi need head tavad näitavad, et soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist rakendatakse Euroopa roheline kokkuleppe eri poliitikavaldkondades, rõhutatakse aruandes, et nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil on vaja teha täiendavaid parandusi, et lõimida soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise strateegiad tõhusalt ja kasutada asjakohaseid vahendeid.

GREENA projekti raames töötas EIGE välja järkjärgulise töövahendi,¹⁷⁸ et hinnata soolise võrdõiguslikkusega arvestavalt edusamme soolise võrdõiguslikkusega seotud eesmärkide saavutamisel, mis on sätestatud poliitikas, programmides ja projektides, mille eesmärk on tagada kõigile keskkonnasäästlik ja kestlik tulevik.¹⁷⁹ Töövahend sisaldab näiteid neljast poliitikavaldkonnast – transport, energeetika, põllumajandus ja ringmajandus – ning aitab kindlaks teha keskkonnaküsimuste soolist mõju.

175 Vt [Euroopa Komisjoni võrdõiguslikkuse rakkerühm – Euroopa Komisjon](#).

176 Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kliimariskide juhtimine – inimeste kaitsmise ja heaolu“, COM(2024)91 final.

177 https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/good-practices-gender-mainstreaming-european-green-deal-towards-more-gender-equal-and-greener-europe?language_content_entity=en

178 Projekti GREENA raames töötatakse välja lähenemisviise ja praktilisi vahendeid keskkonna- ja kliimameetmetega seotud probleemide ning soolise võrdõiguslikkuse küsimuste samaaegseks lõimimiseks hindamistesse.

179 <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-responsive-evaluation-greena>

ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonis (UNFCCC) pööratakse nõuetekohast tähelepanu sooteadlikkusele kliimameetmetes. 2024. aastal valmistasid liikmesriigid ja Euroopa Komisjon ühiselt ette esilise ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni 2019.–2024. aasta soolise võrdõiguslikkuse tegevuskavas sisalduvate meetmete rakendamisel tehtud edusammude ning tulevase soolise võrdõiguslikkuse ja kliimamuutuste alase töö lõplikuks läbivaatamiseks. Kokkulepitud soolise võrdõiguslikkuse tegevuskava raames leppisid Pariisi kokkuleppe osalised kokku eesmärkides ja meetmetes viies prioriteetses valdkonnas, mille eesmärk on: i) edendada teadmisi ja arusaamist sooteadlikest kliimameetmetest; ii) integreerides need eesmärgid ja meetmed sidusalt ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ning osaliste, sekretariaadi, ÜRO üksuste ja kõigi sidusrühmade töösse kõikidel tasanditel; ning iii) tagada naiste täielik, võrdne ja sisuline osalemine ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni protsessis.

„Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise tugevdamine ELi kliimapoliitikas“ (WomenInClimate) on riikidevaheline projekt,¹⁸⁰ mida rahastatakse kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi kodanike kaasamise ja osalemise projektikonkursi raames ning mida juhib Euroopa naiste surverühm. Projektiga alustati 2024. aastal. Selle eesmärk on edastada poliitikakujundajatele naiste sõnumeid ja pakkuda kaasavaid lahendusi ning anda poliitikakujundajatele põhjalikku teavet ja andmeid, et kujundada tõhusat ja sooteadlikku kliimapoliitikat. See kaasab kodanikuühiskonna organisatsioone kuuest ELi liikmesriigist: Madalmaad, Bulgaaria, Rumeenia, Tšehhi, Portugal ja Soome.

Vastavalt Euroopa Komisjoni 2024. aastal avaldatud uuringule „Gender balance in the R&I field to improve the role of women in the energy transition“ (Sooline tasakaal teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas, et parandada naiste rolli energiasüsteemi ümberkujundamisel) moodustavad¹⁸¹ naised ainult 25 % ELi energiasektori töajõust ning 22 % teadusuuringute ja innovatsiooniga seotud rollidest. Selleks et saavutada 2050. aastaks minimaalne sooline tasakaal, on aruande kohaselt vaja energiasektoris rohkem kui 200 000 naist. Sellega seoses pööratakse energiasektoris üha enam tähelepanu ka võrdõiguslikkusele. 2024. aastal ühines energiasektori võrdõiguslikkuse platvormiga 11 uut liiget, mis tähendab, et liikmete koguarv on 39. Euroopa Komisjoni poolt 2021. aastal loodud platvorm on koht, kus energiavaldkonna sidusrühmad saavad luua võrgustikke ja jagada häid tavasid, et edendada võrdõiguslikkust, mitmekesisust ja kaasamist oma tegevusse – lõppkokkuvõttes sotsiaalsete muutuste esilekutsumiseks töökoha kaudu. Platvormi 2024. aasta koosolekul käsitleti teemasid, kuidas toetada naisi kestlikeks energiaettevõtjateks ja ettevõtjasisesteks ettevõtjateks saamisel ning kuidas kasutada tehisintellekti energiasektoris vastutustundlikul ja mittediskrimineerival viisil.¹⁸² Liikmesorganisatsioonid, mis asuvad 13 eri liikmesriigis, soovivad praktilisi mitmekesisuse ja kaasamise meetmeid ning annavad nende rakendamise korrapäraselt aru. Euroopa säästva energia nädalal (EUSEW) võitis auhinna „EUSEW Women in Energy Award“ Rita Gomes, kes on Portugalis päikeseenergialahendused ümber sõnastanud.¹⁸³ Auhinnaga „EUSEW Women in Energy Award“ tunnustatakse naisi, kes juhivad silmapaistvaid tegevusi, mis aitavad edendada üleminekut puhtale energiale Euroopas. Selles pööratakse erilist tähelepanu jõupingutustele, mille eesmärk on edendada soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise tegevuskava ning toetada võrdõiguslikkust ja võrdseid võimalusi energiasektoris.

180 <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/cerv-2023-citizens-civ>

181 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/feac18b5-dd44-11ee-b9d9-01aa75ed71a1/language-en>

182 https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy/equality-platform-energy-sector/news-and-events_en

183 https://sustainable-energy-week.ec.europa.eu/awards/eusew-2024-awards-winners_en#:~:text=Rita%20Gomes%20won%20the%20award,clean%20energy%20transition%20in%20Europe

Madalmaad ja Sloveenia korraldasid 21.–22. veebruaril 2024 Haagis ühiselt seminari soolise võrdõiguslikkuse ja kliimameetmete koostoime kohta. Seminaril arutati, kuidas saavutada ümberkujundav lähenemisviis, et tagada roheline ja sooliselt võrdõiguslik tulevik. Arutelud hõlmasid mitut peamist soolise võrdõiguslikkuse teemat, eelkõige sooliselt eristatud ja valdkonnaüleste andmete tähtsust, naiste rolli suurendamist teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (STEM) õppeainetes ja töökohtadel ning naiste juhtrolli edendamist sooliselt võrdõigusliku õiglase ülemineku tagamisel.¹⁸⁴

Rändevaldkonnas on üks olulisemaid arenguid ELi rände- ja varjupaigalepe, mis koosneb kümnest õigusaktist ja mis võeti vastu 2024. aasta mais.¹⁸⁵ Üheskoos loodi reformidega uus õiguslik alus õiglasemale ja tõhusamale rände haldamise viisile, kaitstes samal ajal varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saajate põhiõigusi.

Seoses soolise mõõtmega nõutakse paktis, et võetaks arvesse haavatavate rühmade, sealhulgas naiste ja tütarlaste erivajadusi. Sellega nähakse ette sootundlik lähenemisviis varjupaigataotlejate hindamisel ja vastuvõtutingimuste, näiteks majutuse või tervishoiuteenuste pakkumisel. Lisaks tagatakse paktiga, et naised ja tütarlapsed, kes puutuvad kokku soolise vägivallega, nagu seksuaalvägivald, inimkaubandus ja naiste suguelundite moonutamine, peetakse eriti haavatavaks ja neile pakutakse vajalikku hooldust.

2024. aasta augustis käivitas Praha ühistranspordiettevõtte koostöös valitsusvälise organisatsiooniga Konsent ja Tšehhi valitsuse bürooga üldsuse teadlikkuse suurendamise kampaania „Ahistamine ei kuulu ühistranspordi valdkonda. Või kusagil mujal“.¹⁸⁶ Algatuse eesmärk oli vähendada ahistamist, õpetades reisijaid tundma ära käitumist, mis kujutab endast ahistamist, ja julgustades neid sekkuma, kui nad sellisest käitumisest teada saavad. Kampaaniaplakatid paigutati 150 asukohta üle kogu Praha, sealhulgas bussipeatustesse ning bussidele ja trammidele. Aruannetest nähtub, et viiendik Tšehhi elanikkonnast on kampaaniat näinud ja 66% leiab, et see on kasulik (79% naistest ja 52% meestest). Arvestades selle edu, on soolise võrdõiguslikkuse valitsusnõukogu kampaania heaks kiitnud ja soovitanud teistel kohalikel omavalitsustel see vastu võtta, et võidelda ahistamise vastu teistes Tšehhi linnades.

Transpordi valdkonnas töötas komisjon 2024. aastal välja ja avaldas käsiraamatu võrdõiguslikkuse süvalaiendamise kohta transpordis.¹⁸⁷ Käsiraamat peaks aitama nii töötajatel kui ka välistel sidusrühmadel integreerida võrdõiguslikkuse transpordipoliitika kujundamisse. Komisjon jätkas Euroopa võrgustiku #DiversityInTransport saadikute tegevuse toetamist, et suurendada teadlikkust ja edendada muutusi kohalikul ja ettevõtte tasandil. Komisjon toetas jätkuvalt ka algatust „Naised transpordis – ELi muutuste platvorm“, mis koondab transpordivaldkonna sidusrühmi, kes on pühendunud naiste tööhõive suurendamisele transpordisektoris, ja hõlbustab heade tavade vahetamist.¹⁸⁸ Need algatused on osa säästva ja aruka liikuvuse strateegiast¹⁸⁹ ning nende eesmärk on suurendada transpordisektori atraktiivsust ja tegeleda tööjõupuudusega vananevas sektoris, mis on vähe mitmekesine.

184 https://commission.europa.eu/publications/eu-mutual-learning-programme-gender-equality-synergies-between-gender-equality-and-climate-action_en

185 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en

186 <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-rada-vlady-pro-rovnost-zen-a-muzu-podporila-a-doporucila-kampan-proti-sexualnimu-obtezovani-v-doprave-dalsim-uzemnim-samospravnym-celkum-215750/>

187 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e8600d42-31e7-11ef-a61b-01aa75ed71a1/language-en>

188 https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/social-issues-equality-and-attractiveness-transport-sector/equality/women-transport-eu-platform-change_en

189 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/AUTO/?uri=CELEX:52020DC0789>

Hiljutine areng tervishoiusektoris, mis on seotud digitaalsete terviseandmete ja tippasemel tehnoloogia, näiteks tehisintellekti ja kõrgjõudlusega andmetöötlustehnoloogia arenguga, võib toetada paremaid sõelumismehhanisme ja ülesannete standardimist, kuid see tuleb nõuetekohaselt kavandada, et vältida võimalikku kallutatust. 2022. aastal¹⁹⁰ loodi vähktõve pildidiagnostika Euroopa algatus, et töötada välja vähktõvega seotud kujutiste ELi atlas ning teha anonüümsed kujutised haiglatele, teadlastele ja novaatoritele kättesaadavaks. See saavutas 2024. aastal suure edu: algatuse nurgakiviks olev vähikujutiste andmete Euroopa liidendatud taristu, mille töötas välja Euroopa Vähikujutiste Föderatsioon (European Federation for Cancer Images), andis 2024. aasta septembris välja digitaristu esimese versiooni. 2024. aasta novembri seisuga oli kataloogis 47 andmekogumit kokku üle 35 000 teemaga.

2024. aastal käivitati prooviuuringud mitme ELi rahastatud projekti jaoks, mis aitavad rakendada nõukogu soovitusel vähktõve sõeluuringute kohta.¹⁹¹ Projekti SOLACE (kopsuvähi sõeluuringute tugevdamine Euroopas) raames viidi läbi katseuring,¹⁹² et parandada naiste osalemist kopsuvähi sõeluuringuprogrammides, kuna nad on enamikus kliinilistes uuringutes alaesindatud.¹⁹³ 2024. aastal jagati kümnes ELi liikmesriigis katseuringute saitidel spetsiaalseid teadlikkuse suurendamise materjale, mis olid suunatud naistele ja milles rõhutati, et kopsuvähk on naiste vähktõvest tingitud surmajuhtumite peamine põhjus.

Projekt EUCanScreen, millega rakendatakse vähktõve sõeluuringuprogramme, käivitati 2024. aasta juunis 29 riigis ja see kestab neli aastat.¹⁹⁴ Projekti ühes olulises töösuunas uuritakse individuaalseid ja süsteemseid tõkkeid emakakaela- ja rinnavähi sõeluuringutele.

Nõukogu võttis 21. juunil 2024 vastu nõukogu soovitusel vaktsiinennetatavate vähivormide kohta,¹⁹⁵ mis põhineb komisjoni 2024. aasta jaanuari ettepanekul. Soovitusel eesmärk on aidata liikmesriikidel suurendada nii tüdrukute kui ka poiste vaktsineerimist inimese papilloomiviiruste vastu.

---

190 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cancer-imaging>

191 Nõukogu 9. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb ennetamise tugevdamist varajase avastamise kaudu: ELi uus lähenemisviis vähktõve sõeluuringutele, millega asendatakse nõukogu soovitus 2003/878/EÜ 2022/C 473/01 (ELT C 473, 13.12.2022, lk 1).

192 https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/cancer/europes-beating-cancer-plan-eu4health-financed-projects/projects/solace_en

193 <https://europeanlung.org/solace/2024/08/23/updates-from-solace-pilots/>

194 https://hadea.ec.europa.eu/news/three-new-eu4health-joint-actions-fields-cancer-mental-health-and-medical-ionising-radiations-2024-08-09_en

195 Nõukogu 21. juuni 2024. aasta soovitus vaktsiinennetatavate vähivormide kohta (C/2024/4259).

Rootsis on kümme valitsusasutust Rootsi rahvatervise ameti juhtimisel, sealhulgas riiklik tervishoiu- ja hoolekandeamet, Rootsi noorte- ja kodanikuühiskonna amet ning Rootsi rändeamet, moodustanud ühiskomisjoni, mille ülesanne on tasakaalustada elanikkonna tervisealast ebavõrdsust. Neile on tehtud ülesandeks tugevdada ja edendada seksuaal- ja reproduktiivtervist ning seonduvaid õigusi, keskendudes geograafilistele piirkondadele, kus sotsiaal-majanduslikud tingimused on halvad ja kus esineb palju piiranguid näiteks üksikisikute seksuaalsusele või õigusele partnerit vabalt valida. Projekt kestab 2024.–2027. aastani ja selle maksumus on ligikaudu 31 miljonit Rootsi krooni.¹⁹⁶

Spordi valdkonnas on algatuse „All In Plus: ELi ja Euroopa Nõukogu ühisprojektis „Suurema soolise võrdõiguslikkuse edendamine spordis“ rõhutatakse nii edusamme kui ka püsivaid erinevusi soolises võrdõiguslikkuses Euroopa spordis. Aruanne põhineb 21 jurisdiktsioonis kogutud andmetel ja selles analüüsitakse põhjalikult soolist võrdõiguslikkust kuues põhivaldkonnas.¹⁹⁷

Võeti vastu uus ELi spordialane töökava aastateks 2024–2027,¹⁹⁸ milles on prioriteetsete valdkondadena loetletud ohutu spordikeskkond ja sooline võrdõiguslikkus.¹⁹⁹ Lisaks toimus 2024. aasta aprillis ELi spordifoorumil kohtumine naissportlastega soolise võrdõiguslikkuse teemal. Foorumi ajal anti #BeEqual auhind Taani Idrætsforbundile projekti eest, mille eesmärk on kaasata etnilise vähemuse taustaga tüdrukuid ja anda neile võimalus spordiklubidega liituda.²⁰⁰ Lisaks täiendasid neid jõupingutusi ELi rahastatud projektid, näiteks programmi „Euroopa horisont“ projekt „SUPPORTER“.²⁰¹ Selle 1 miljoni euro suuruse eelarvega projektiga toetatakse kaheksat Kesk- ja Ida-Euroopa spordikõrgkooli oma valdkonnaüleste, uuenduslike, kaasavate ja mõjukate soolise võrdõiguslikkuse kavade väljatöötamisel, käsitledes sõnaselgelt soolist vägivalda ja seksuaalset ahistamist. See on pakkunud palju koolitusi, mis on endiselt veebis kättesaadavad, andmete kogumise ja analüüsimise kohta soolise vägivalda kohta spordis, kaasava kommunikatsiooni kohta ning spordi võimaluste kohta muuta soolist vägivalda spordi kõrghariduses.²⁰²

Prantsusmaal on riikliku määrgise „Terrain d'égalité“ („Võrdõiguslikkuse alused“) eesmärk edendada soolist võrdõiguslikkust ning ennetada ja tõkestada diskrimineerimist ja soolist vägivalda spordis. Prantsusmaa suurtele rahvusvahelistele spordiüritustele suunatud määrgis antakse selliste kriteeriumide alusel nagu võrdõiguslikkuse referentide määramine ja soolise vägivalda vihjeliini loomine. Kõigile spordiürituste korraldajatele tehti kättesaadavaks spetsiaalne komplekt soolise vägivalda ennetamiseks. 2024. aastal anti Pariisi 2024. aasta suve- ja paraolümpiamängude korralduskomiteele määrgis „Terrain d'Égalité“.

Euroopa kosmosesektor liigub soolise võrdõiguslikkuse suunas, kuid seisab silmitsi paljude tööjõuga seotud probleemidega. Põhjalikus analüüsis tehti kindlaks, et tööstus vananeb, selles domineerivad mehed ning valitseb kriitiline lõhe õppekavades pakutavate kõvade ja pehmete oskuste ning sektori jaoks vajalike oskuste vahel.²⁰³

196 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/10/satsning-for-att-starka-sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-med-fokus-pa-att-na-ut-i-omraden-dar-utanforskaper-ar-stort/>

197 Ressursid – KÕIK IN: Soolise tasakaalu saavutamine spordis

198 <https://sport.ec.europa.eu/news/adoption-of-new-eu-work-plan-for-sport-2024-2027>

199 I osa: „Integrity and values in sport“ (Terviklikkus ja väärtused spordis).

200 <https://sport.ec.europa.eu/news/meet-the-winners-of-the-beinclusive-eu-sport-awards-2023>

201 <https://cordis.europa.eu/project/id/101094529>

202 <https://www.supporter-project.eu/capacity-building-gender-equality/>

203 OECD (2023), „SpaceEconomy in Figures: „Reaging to Global Challenges“ (Üleilmsete probleemide lahendamine), OECD Publishing, Pariis.

7. juunil 2024 avaldas komisjon poliitikaaruande „Õhu- ja kosmosetööstuse ökosüsteemi üleminekujuhised“. ²⁰⁴ Aruandes esitatud 53 meetme rakendamisel keskendutakse seitsmes konkreetsetl õigluse, mitmekesisuse ja kaasatuse tagamisele lennundus- ja kosmosesektoris, sealhulgas sihipärase hariduse kaudu alates haridusprotsessi varasest etapist. ²⁰⁵

Soolist võrdõiguslikkust takistavad struktuursed tõkked püsivad ka teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas (R&I). 2024. aastal tagati komisjoni programmiga „Euroopa horisont“ jätkuvalt nõue, et kõigi avaliku sektori asutuste ja kõrgharidusasutuste taotlejatel peab olema olemas soolise võrdõiguslikkuse kava, et olla rahastamiskõlblik. ²⁰⁶

Vastavalt komisjoni 2024. aastal avaldatud uuringule „Impact of gender equality plans across the European Research Area“ ²⁰⁷ (Soolise võrdõiguslikkuse kavade mõju kogu Euroopa teadusruumis) tõi soolise võrdõiguslikkuse kava toetuskõlblikkuse kriteeriumi lisamine programmi „Euroopa horisont“ ja poliitika areng riikide tasandil kaasa selle, et oluliselt rohkem institutsioone võttis vastu tervikliku soolise võrdõiguslikkuse poliitika või on oma kavad koostanud või neid ajakohastanud. ²⁰⁸ Mõned eraorganisatsioonid on soolise võrdõiguslikkuse kavasad rakendanud isegi vabatahtlikult. Programmi „Euroopa horisont“ HÖPi toetuskõlblikkuse kriteerium on samuti selgelt määratlenud, mida HÖPilt oodatakse, aidanud koordineerida sidusrühmade jõupingutusi ja hõlbustanud vastastikust õppimist. See on edendanud kaasavamat teaduskeskkonda ja aidanud kaasa soolise võrdõiguslikkuse üldeesmärgi saavutamisele teadus- ja arendustegevuses. Üks oluline õppetund on soolise võrdõiguslikkuse kavade pideva seire ja hindamise tähtsus, et tagada nende tõhus rakendamine ja kavandatud tulemuste saavutamine. Samuti tuleb teha rohkem, et tagada soolise võrdõiguslikkuse kavade kaasavus ja võtta arvesse võimalikku läbipõimumist.

15. mail 2024 ²⁰⁹ anti kolmele uuele akadeemilisele ja teadusorganisatsioonile, kes saavutasid oma soolise võrdõiguslikkuse kava rakendamise kaudu silmapaistvaid tulemusi, ELi soolise võrdõiguslikkuse auhind. Need uued võitjad ühinevad meistrite kogukonnaga, kes inspireerivad teisi akadeemilisi ja teadusorganisatsioone saama ise soolise võrdõiguslikkuse eestvedajateks ning suurendama üldsuse teadlikkust sellest, kui oluline on tegeleda soolise võrdõiguslikkusega akadeemilistes ja teadusorganisatsioonides institutsiooniliste muutuste kaudu. Kaasavate soolise võrdõiguslikkuse kavade rakendamist stimuleeriti veelgi programmiga „Euroopa horisont“ WIDERA, millega käivitati projektikonkurss „Kaasava soolise võrdõiguslikkuse kavade rakendamise toetamine“, mille tulemusena rahastati projekte, sealhulgas projekte GEPINC, ²¹⁰ INCLUDE ²¹¹ ja SEE-ERA. ²¹²

Programmi „Euroopa horisont“ 2. teemavaldkond: kultuur, loovus ja kaasav ühiskond“ hõlmas projektikonkurssi „Sooline roll ekstreemistlikes liikumistes ja nende mõju demokraatialle“, millest

---

204 https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/b0ae5705-0e5f-4c4a-bbbb-26a79f32a104_en?filename=Transition%20Pathway%20%20Aerospace%20Ecosystem%20%20EN.pdf

205 Vt näiteks üleminekujuhiste meede 53.

206 Lisateave programmi „Euroopa horisont“ rahastamiskõlblikkuse kriteeriumide kohta: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/democracy-and-rights/gender-equality-research-and-innovation_en#gender-equality-plans-as-an-eligibility-criterion-in-horizon-europe.

207 [Mamõjutan soolise võrdõiguslikkuse kavasad kogu Euroopa teadusruumis - Euroopa Komisjon.](#)

208 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7ab4a0e8-749d-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en>

209 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/new-winners-announced-eu-gender-equality-champions-research-and-innovation-2024-05-15_en

210 <https://cordis.europa.eu/project/id/101187961>

211 <https://cordis.europa.eu/project/id/101188452>

212 <https://cordis.europa.eu/project/id/101188467>

rahastati kolme projekti – EMMELO,²¹³ MEN4DEM ja YOU-DARE²¹⁴ – kogueelarvega 8,6²¹⁵ miljonit eurot. Need projektid aitavad arendada tõenduspõhiseid arusaamu ja uuenduslikke lähenemisviise, et tegeleda äärmuslike, identitaarsete ja natsionalistlike liikumiste esilekerkimisega, keskendudes soorollide ülesehitusele ja mõjule nendes liikumistes. Rahastatud on täiendavaid projekte, et tegeleda struktuurse ebavõrdsusega läbipõimunud lähenemisviisi abil, näiteks üksinduse sotsiaal-majandusliku mõju uuringud. teemavaldkonna raames on käivitatud radikaliseerumise ja soolise võrdõiguslikkuse rahastamise projektikonkurss, mille eelarve on 3 miljonit eurot. 2024. aastal käivitati neli projekti, mis käsitlevad interseksionaalsust ja võrdsust arutelu- ja osalusdemokraatia ruumis ning mille kogueelarve on 9,5 miljonit eurot: INSPIRE²¹⁶, iDEM²¹⁷, EU-CIEMBLY²¹⁸ ja SINCRONY²¹⁹. Need projektid aitavad elavdada demokraatiat ja suurendada kodanike osalemist, kavandades ja katsetades demokraatlikke uuendusi, mille keskmes on diskrimineerimise või häbimärgistamise kuhjumise ja läbipõimumise ületamine.

Seoses programmi „Euroopa horisont“ nõudega integreerida sooline mõõde teadus- ja innovatsioonitegevusse näitavad viimased andmed, et 81 % teadusuuringute ja innovatsiooni ettepanekutes võetakse nüüd arvesse soolist mõõdet. Suurenenud on ka programmi „Euroopa horisont“ soolise tasakaalu eesmärk, eelkõige naiste puhul, kes täidavad olulisi rolle: 43,5% eksperdirühmade liikmetest on naised (võrreldes 42%-ga programmi „Horisont 2020“ raames) ja 48,7%-ga nõuanderühmades (võrreldes 43%-ga). Ka naiste juhitud konsortsiumide osakaal on tõusnud 23 %-lt 31 %-le.

Mis puudutab soolist võrdõiguslikkust tehisintellekti valdkonnas, siis neli programmi „Euroopa horisont“ projektikonkursi „Võitlus soolise, rassilise ja muu kallutatuse vastu tehisintellekti valdkonnas“ raames ellu viidud projekti tegid 2024. aastal jätkuvalt märkimisväärseid edusamme kallutatuse kindlakstegemisel ja leevendamisel tehisintellektisüsteemides. Näiteks FINDHRi²²⁰ projekt, MAMMOth,²²¹ BIASi projekt²²² ja AEQUITAS²²³ on loonud tehisintellekti õigluse klatri,²²⁴ mille ülesanne on suurendada usaldust tehisintellektisüsteemide vastu eri valdkondades, sealhulgas tervishoius, rahanduses, inimressurssides ja hariduses. Sellega seoses korraldasid nad 2024. aastal mitmesuguseid seminare, sealhulgas tehisintellekti õigluse klatri avakonverentsi ja

213 <https://cordis.europa.eu/project/id/101177204>

214 <https://cordis.europa.eu/project/id/101178147>

215 <https://cordis.europa.eu/project/id/101177356>

216 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132292>

217 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132431>

218 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132694>

219 <https://cordis.europa.eu/project/id/101132459>

220 <https://findhr.unipi.it/>. Projekti raames on välja töötatud uued meetodid diskrimineerimisriskide kindlakstegemiseks ja vähem kallutatud tulemuste saavutamiseks. FINDHR on edukalt loonud vahendid ja suunised õiglusest teadliku tehisintellekti kasutamiseks värbamisel. Projekt on pakkunud ka põhjalikku koolitust personalitöötajatele ja arendajatele algoritmilise õigluse teemal.

221 <https://mammoth-ai.eu/> töötab välja standarditud tehisintellektilahendusi, et tegeleda kallutatusega tehisintellektisüsteemi arendamise kõigis etappides. Projektil on arenenud tehnoloogiad mitmeliigiliste andmete, sealhulgas teksti, piltide ja võrkude kallutatuse hindamiseks ja leevendamiseks.

222 <https://www.biasproject.eu/> töötab välja standarditud tehisintellektilahendusi, et tegeleda kallutatusega tehisintellektisüsteemi arendamise kõigis etappides. Projektil on arenenud tehnoloogiad mitmeliigiliste andmete, sealhulgas teksti, piltide ja võrkude kallutatuse hindamiseks ja leevendamiseks.

223 <https://www.aequitas-project.eu/>. Projekt keskendub õiglase kavandamise suuniste ja meetodikate loomisele eelarvamustevabade tehisintellektisüsteemide arendamiseks. Projekti raames on loodud sünteetilisi andmekogumeid ja tegeliku kasutamise juhtumeid, et katsetada ja valideerida oma kallutatuse leevendamise lahendusi. 2024. aastal avaldas komisjon põhjaliku õiglase kavandamise meetodika ja aruande kallutatuse diagnoosil põhineva sotsiaalse mõju kohta.

224 <https://aifairnesscluster.eu/>

tehisintellekti kallutatust käsitleva seminari. Lisaks tegeletakse ²²⁵ teema „Sooline ning sotsiaalne, majanduslik ja kultuuriline võimestamine“ raames kolme projektiga, et võidelda sooliste stereotüüpide vastu ja edendada naiste võimestamist eri valdkondades, sealhulgas energiasektoris, rändes ja avaliku sektori asutustes. ²²⁶

2024.aasta augustis jõustus Euroopa tehisintellekti käsitlev õigusakt (edaspidi „tehisintellekti käsitlev õigusakt“). Õigusaktis ²²⁷ käsitletakse võimalikke riske üksikisikute tervisele, ohutusele ja põhiõigustele, sealhulgas õigusele võrdsusele ja mittediskrimineerimisele, edendades samal ajal innovatsiooni ja usaldusväärse tehisintellekti kasutuselevõttu. Sellega keelatakse teatavad tehisintellektiga seotud tavad, millega kaasneb vastuvõetamatu risk (nt manipuleerimistehnikad, haavatavuse ärakasutamine või biomeetiline klassifitseerimine seksuaalse sättumuse ja seksuaalelu tuletamiseks), ning kehtestatakse suure põhiõiguste ja turvalisuse riskiga tehisintellektisüsteemide suhtes erinõuded, nagu inimjärelvalve, andmehaldus, riskijuhtimine ja läbipaistvus. Lisaks kehtestatakse õigusaktiga läbipaistvusnõuded teatavatele tehisintellektisüsteemide mudelitele, sealhulgas nendele, mis on ette nähtud vahetuks suhtluseks füüsiliste isikutega, sünteetiliste andmete (nt sünavõltsingud) genereerimiseks ning emotsioonide tuvastamise või biomeetrilise liigitamise süsteemidele.

Põllumajanduse ja maaelu arengu poliitika valdkonnas pöörab komisjon seoses kasvava murega vaimse tervise probleemide pärast maapiirkondades rohkem tähelepanu konkreetsetele teguritele, mis mõjutavad põllumajandustootjate vaimset tervist. Pikad tööpäevad, geograafiline ja sotsiaalne eraldatus, finantsiline ebakindlus, kliimaprobleemid ja majandusprobleemid on põllumajandustöötajate konkreetset probleemid, millega tuleb tegeleda ulatusliku vaimse tervise toetuse kaudu. Siiski seisavad põllumajandustootjad silmitsi märkimisväärsete takistustega vaimse tervise teenuste juurdepääsul, mis on tingitud nii nende geograafilisest eraldatusest kui ka välise abi otsimisega seotud häbimärgistamisest. 2024. aastal korraldas komisjon koostöös ühise põllumajanduspoliitika võrgustikuga ürituse, mis toetas põllumajandustootjate vaimset tervist. ²²⁸ Sooline mõõde oli sellel seminaril väga oluline, sest naissoost põllumajandustootjad ja meessoost põllumajandustootjad kipuvad vaimse tervise probleemidega teistmoodi toime tulema. ²²⁹ Seminari

---

225 HORIZON-CL2-2022-TRANSFORMATIONS-01-05 (Ümber suunatud leheküljelt HORIZON-CL2-2022-TRANSFORMATIONS-01-05)

226 Värskem teave ELi rahastatud projektide kohta on kättesaadav [adressil https://cordis.europa.eu/projects](https://cordis.europa.eu/projects). Projekti gEneSys eesmärk on edendada naiste osalemist puhtale energiale üleminekus ja see näitab, kuidas soolise aspekti rakendamine energiasüsteemi ümberkujundamise alastes teadmistes võib aidata saavutada energiasüsteemi õiglase ümberkujundamise tulemusi. Projekti raames koostati süstemaatiline kirjandusülevaade soo ja energiasüsteemi ümberkujundamise vahelise seose kohta ning tehti kindlaks stereotüübid energiasüsteemi ümberkujundamist ja STEM-uringuid [käsitlevates õppematerjalides. https://genesys-project.eu/about/](https://genesys-project.eu/about/). Projekt ReIncluGen keskendub kaasamisele ja soolise võrdõiguslikkuse suurendamisele, pöörates erilist tähelepanu rändetaustaga naiste kogemustele Euroopas. Projekti käigus kaardistati esimest korda soolise võrdõiguslikkuse poliitika erinevates riiklikes kontekstides ning analüüsiti hoiakuid soolise võrdõiguslikkuse suhtes Belgias, Poolas, Itaalias, Hispaanias ja Austrias. Sisserändajatest naisi puudutavate stereotüüpide vaidlustamiseks on komisjon algatanud fotokonkursi rändetaustaga naistele, et näidata, mida tähendab nende jaoks soolise võrdõiguslikkuse suurendamine. <https://www.uantwerpen.be/en/projects/reincludgen/about/>. Projekti RE-WIRING raames analüüsitakse soolise võimuhierarhia algpõhjuseid ELis ja mujal, sealhulgas hariduses, meedia esindatuse ja tööhõives. Töörühm koostas võimuhierarhia eri mõistete taksonoomia ja koostas töövahendi naiste paremaks esindatuseks töökohal. Vt <https://re-wiring.eu>.

227 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta määrus (EL) 2024/1689, millega nähakse ette tehisintellekti käsitlevad ühtlustatud õigusnormid ning muudetakse määrusi (EÜ) nr 300/2008, (EL) nr 167/2013, (EL) nr 168/2013, (EL) 2018/858, (EL) 2018/1139 ja (EL) 2019/2144 ning direktiive 2014/90/EL, (EL) 2016/797 ja (EL) 2020/1828 (tehisintellekti käsitlev õigusakt, ELT L 2024/1689, 12.7.2024).

228 https://eu-cap-network.ec.europa.eu/supporting-mental-health-farmers-and-farming-communities_en

229 <https://app.farmres.eu/summary-report>

järeldused edastatakse põllumajandusettevõtete nõuandeteenistustele ja neid kasutatakse 2027. aasta järgse ühise põllumajanduspoliitika²³⁰ ettevalmistamisel.

Soolist võrdõiguslikkust võetakse arvesse ka poliitilistes algatustes, mis käsitlevad demograafilisi arenguid piirkondades, mida mõjutab tööealise elanikkonna järsk vähenemine koos keskharidusjärgse haridusega inimeste väikese ja muutumatu osakaaluga ning noorte märkimisväärse lahkumisega piirkondlikul tasandil. Teatis „Talentide rakendamine Euroopa piirkondades“²³¹ ja sellega seotud „Talent Booster Mechanism“²³² hõlmavad mitmesuguseid tegevusi, sealhulgas tehnilist abi piirkondadele, demograafiliste muutustega seotud tööühmi ja kahanevate linnade toetamist Euroopa linnaarengu algatuse kaudu.²³³ Algatuse „Talentide rakendamine kahanevates linnades“ teine projektikonkurss keskendus võrdõiguslikkusega seotud kaalutlustele, eelkõige naiste ettevõtlusele ning võrdsele juurdepääsule kvalifikatsioonidele ja tööhõivele.²³⁴ 2024. aasta mais valiti välja neli projekti, mille eesmärk on katsetada uuenduslikke ja loominguilisi lahendusi talentide ligimeelitamiseks ja rakendamiseks kahanevates linnades. Lisaks loovad need linnad üleminekupartnerlused veel 12 linnaga, kes on huvitatud seda liiki innovatsioonist.²³⁵

Linnaplaneerimisel ja projekteerimisel jäetakse sageli tähelepanuta soolised kaalutlused. 10. oktoobril 2024 korraldasid Euroopa Regioonide Komitee ja Euroopa Komisjon 2024. aasta piirkondade ja linnade nädala raames seminari teemal „Linnad kõigile: Sooteadlik linnaplaneerimine ja -kujundamine“.²³⁶ Seminaril uuriti, kuidas saaks linnu ja piirkondi ümber kujundada, et need vastaksid paremini naiste ja mittebinaarsete inimeste vajadustele ning parandaksid seeläbi juurdepääsetavust ja kaasavust kõigi jaoks.

Madalmaade haridus-, kultuuri- ja teadusministeerium tellis uurimisinstituudilt (Movisie) uuringu soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise tavade kohta Madalmaades ja mujal. 2024. aasta septembris avaldatud lõpptööde koosneb dokumentide analüüsist ja aruandest, mis põhineb eri ministeeriumide valitsusametnikega tehtud intervjuudel.²³⁷ Uuringus pöörati erilist tähelepanu toetavatele ja takistavatele teguritele, mida ametnikud kogevad soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise valdkonnas. Tulemuste põhjal soovib Movisie: 1) juhtkonna suurema pühendumuse loomine, 2) soolise võrdõiguslikkuse testi parandamine poliitikakujundamise keskses meetodis (Beleidskompas) ning 3) poliitikaametnike ja teiste poliitikakujundamises osalejate teadmiste ja oskuste parandamine.

Malta teeb aktiivselt tööd süsteemse kallutatuse kaotamiseks ja õiglasema õigusraamistiku tagamiseks. 2024. aastal kaasas inimõiguste direktoraat sõltumatu õiguskontrollija, kes uuris kõiki Malta õigusakte, et teha kindlaks sätted, millega luuakse tarbetu vahetegemine meeste ja naiste vahel, ning esitada võimalused sellise vahetegemise kaotamiseks. Analüüs viiakse läbi soolise

230 Lisateave naiste kohta põllumajanduses: programmi „Euroopa horisont“ raames rahastatakse kahte projekti, mis käsitlevad naisi põllumajanduses: <https://fliara.eu/> ja <https://www.grassceiling.eu/>.

231 Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Talentide rakendamine Euroopa piirkondades“ (COM(2023) 32 final).

232 https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/communities-and-networks/harnessing-talent-platform/talent-booster-mechanism_en

233 <https://www.urban-initiative.eu/>

234 <https://www.urban-initiative.eu/innovative-actions-harnessing-talent>

235 <https://www.urban-initiative.eu/calls-proposals/second-call-proposals-innovative-actions>

236 <https://regions-and-cities.europa.eu/programme/2023/sessions/31619>

237 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/09/30/gendermainstreaming-bij-de-rijksoverheid-een-gedragswetenschappelijk-onderzoek>

võrdõiguslikkuse ja süvalaiendamise strateegia ja tegevuskava (GEMSAP) rakendamise toetamiseks loodud ministriumidevahelise komitee abiga.

Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise oluline, kuid sageli tähelepanuta jäetud valdkond on tehniliste standardite kehtestamine Euroopa (ja rahvusvahelisel) tasandil. Siiani on paljudes standardites võetud aluseks keskmine meessoost keha, sealhulgas Euroopa ühtlustatud standardid. Selle tulemusena on tooted naistele vähem ohutud kui meestele. Pandeemia tõttu on kõige rohkem tähelepanu pööratud sobimatute näomaskide probleemile. Sama probleem esineb aga igat liiki sektorites ja toodetes. Naistel on suurem tõenäosus saada raskeid vigastusi või surra autoõnnetuses ning väiksem tõenäosus, et neil on masinate ja seadmete ohutuks kasutamiseks vajalik haardetugevus. See probleem ei piirdu siiski ainult naistega. Samuti on suured erinevused Euroopa Liidu meessoost elanikkonnas. Oluline on kaaluda, kuidas sugu (ja muud tegurid, nagu etniline päritolu) mõjutavad tehnilisi nõudeid ja standardite kohaldamist, et tagada tõhusalt toote või seadme ohutu kasutamine. See toob kasu ka naistele kogu nende mitmekesisuses. Asjakohased kaalutlused hõlmavad füüsilisi erinevusi, nagu keskmine suurus ja kaal või haardetugevus.

2024. aastaalguses avaldas komisjon uuringu antropomeetriliste sätete kaasavuse ²³⁸ kohta ühtlustatud Euroopa standardites. ²³⁹ Üks uuringu oluline järeldus on see, et standardeid kehtestavatel organisatsioonidel (nagu CEN ja CENELEC) puuduvad antropomeetrilised andmed Euroopa elanikkonna kohta kogu selle mitmekesisuses. Asjakohased kaalutlused hõlmavad füüsilisi erinevusi, nagu keskmine suurus ja kaal või haardetugevus. Kättesaadavad andmed ei ole statistiliselt representatiivsed ja/või puudulikud, st ei hõlma kõiki ELi liikmesriike ja/või vajalikke antropomeetrilisi parameetreid, ning on sageli aegunud. Uuringus jõuti järeldusele, et on vaja teha olemasolevate antropomeetriliste andmete inventuur, neid ajakohastada ja täiendada, et statistiliselt usaldusväärset viisil hõlmata kõik ELi liikmesriigid ja vajalikud antropomeetrilised mõõtmed. Selleks on komisjon andnud Euroopa Standardikomiteele (CEN) ja Euroopa Elektrotehnika Standardikomiteele (CENELEC) standardimismeetme toetuse, et teha lünkade analüüs ja töötada välja võimalused puuduvate andmete kogumiseks suurest ELi elanikkonna esinduslikust valimist.

Autosid katsetatakse praegu kokkupõrkekatses meessoost mannekeeniga, mis on 176 cm pikk ja kaalub 70 kg. Selle tulemusena vähendas reaktiivsete peatugede tehniline areng püsivate tervisekahjustuste osakaalu meessoost juhtide puhul 70 % ja suurendas naisjuhtide puhul 13 %. ²⁴⁰ Osana ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni tööst seoses sõidukeid käsitlevate eeskirjadega on

238 Euroopa Komisjon: Siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, Study on the inclusiveness of anthropometrics in European harmonised standards – Final report (Uuring antropomeetria kaasavuse kohta Euroopa harmoneeritud standardites – lõpparuanne), Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2024, [kättesaadav veebis](#). Uuringus hinnati 22 masinaid ja seadmeid käsitleva ELi õigusakti ühtlustatud standardeid. Selle eesmärk oli teha kindlaks, kas antropomeetrilise mõõtmega standardites võetakse piisavalt arvesse Euroopa elanikkonna mitmekesisust, sealhulgas selliseid tegureid nagu sugu ja vanus, ning erinevaid antropomeetrilisi mõõtmisi (nt pikkus, kaal ja tugevus).

239 Standardid on tehnilised kirjeldused, milles sätestatakse nõuded toodetele, tootmisprotsessidele, teenustele või katsemeetoditele. Neid arendavad tööstus ja turuosalised, järgides teatavaid aluspõhimõtteid, nagu konsensus, avatus, läbipaistvus ja mittediskrimineerimine. Standardid tagavad koostalitlusvõime ja ohutuse, vähendavad kulusid ning hõlbustavad ettevõtete integreerimist väärtusahelasse ja kaubandusse. Vt ka: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/european-standards_et Harmoneeritud standard on Euroopa standard, mille on välja töötanud tunnustatud Euroopa standardiorganisatsioon: Euroopa Komisjoni taotlusel CEN (Comité Européen de Normalisation), CENELEC (Comité Européen de Normalisation Électrotechnique) või ETSI (Euroopa Telekommunikatsioonistandardite Instituut). Nende standardite kasutamine on vabatahtlik. Tootjad, muud ettevõtjad ja vastavushindamisasutused võivad kasutada harmoneeritud standardeid, et tõendada toodete, teenuste või protsesside vastavust asjakohastele ELi õigusaktidele. Vt ka: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/european-standards/harmonised-standards_et

240 Kullgren, A., & Krafft, M. (2010, september). Sooline analüüs Whiplash istme tõhususe kohta: Tulemuseks on reaalsed kokkupõrked. Kohtuasjas *Proc. IRCOBI Conf., Hannover (Saksamaa)* (lk 17–28).

mitteametlik võrdsete sõitjate kaitse tööühm alustanud tööd Euroopa juhtimisel, et selliseid küsimusi käsitleda.

2024. aastal jõustus mitu seadusandlikku algatust, milles viidatakse soolisele võrdõiguslikkusele. 25. juulil 2024 jõustus äriühingute kestlikkusalast hoolsuskohustust käsitlev direktiiv.²⁴¹ Mitmed suunised, mille komisjon annab välja enne direktiivi jõustumist, aitavad äriühingutel täita hoolsuskohustust, näiteks ressursside ja teabe jagamisel ning sidusrühmade kaasamisel. Direktiiviga kehtestatakse muu hulgas Euroopa suurtele äriühingutele ja ELi märkimisväärse käibega Euroopa-välistele äriühingutele nõuded teha kindlaks ja ennetada, leevendada või lõpetada kahjulik mõju inimõigustele ja keskkonnale nende endi, nende tüdrettevõtjate ning, kui see on seotud nende tegevusahela(te)ga, nende äripartnerite tegevuses ELis ja kogu maailmas. Uute eeskirjade kohaselt tuleb käsitleda kõiki diskrimineerimise vorme. Eelkõige viidatakse direktiivi lisas tööhõives ebavõrdse kohtlemise keelule, välja arvatud juhul, kui seda õigustavad kõnealuse tööga seotud nõuded vastavalt Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioonidele. See hõlmab eelkõige järgmist: a) ebavõrdne tasu võrdväärse töö eest; ning b) diskrimineerimine rahvuse või sotsiaalse päritolu, rassi, nahavärvuse, soo, usutunnistuse või poliitiliste vaadete alusel. Põhjenduses 33 viidatakse rahvusvahelisele konventsioonile naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta kui täiendavale rahvusvahelisele õigusaktile, mida äriühingud võivad inimõiguste rikkumiste tuvastamisel ja käsitlemisel arvesse võtta. Vastutustundlike äritavade paremaks toetamiseks võttis komisjon 2025. aasta veebruaris vastu koondpaketi,²⁴² et lihtsustada hoolsuskohustuse nõudeid ja vähendada regulatiivset koormust, säilitades samal ajal algsed poliitikaeesmärgid. Ettepaneku kohaselt peavad liikmesriigid direktiivi siseriiklikku õigusesse üle võtma ja edastama asjaomased tekstid komisjonile 26. juuliks 2027. Aasta hiljem hakatakse eeskirju järk-järgult kohaldama esimese kontserni suhtes (täielik kohaldamine algab 26. juulil 2029).

Uut üldise tooteohutuse määrust²⁴³ kohaldatakse alates 13. detsembrist 2024. Sellega tugevdatakse nii internetis kui ka väljaspool seda müüdavate toodete ohutuseeskirju ning täpsustatakse, et toodete riskihindamisel ja standardimistegevuses tuleb arvesse võtta soolisi erinevusi. Komisjon toetab kõiki sidusrühmi uue määruse rakendamisel.

Direktiiv (EL) 2024/869 jõustus 9. aprillil 2024, millega muudetakse kantserogeenide, mutageenide ja reproduktiivtoksiliste ainete direktiivi (direktiiv 2004/37/EÜ) ning keemiliste mõjurite direktiivi (direktiiv 98/24/EÜ) plii ja selle anorgaaniliste ühendite (oluline reproduktiivtoksiline aine töökeskkonnas) ning diisotsüanaatide piirnormide osas.²⁴⁴ Direktiiviga (2024/869) vaadatakse läbi kantserogeenide, mutageenide²⁴⁵ ja reproduktiivtoksiliste ainete direktiivi kohased plii ja selle ühendite praegused 40 aastat vanad piirnormid. Direktiiviga parandatakse ka fertiilses eas naistöötajate kaitset, andes konkreetseid soovitusi vere pliiisalduse kohta.

---

241 2026. aasta juuliks peavad ELi liikmesriigid selle oma siseriiklikku õigusesse üle võtma ja üks aasta hiljem (26. juulil 2027) hakatakse seda kohaldama esimese äriühingute rühma (suurimad äriühingud) suhtes, järgides etapiisilist lähenemisviisi (täielik kohaldamine viie aasta möödumisel jõustumisest, st 2029. aasta juulis).

242 https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_en

243 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. mai 2023. aasta määrus (EL) 2023/988, milles käsitletakse üldist tooteohutust ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1025/2012 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/1828 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/95/EÜ ja nõukogu direktiiv 87/357/EMÜ (ELT L 135, 23.5.2023, lk 1).

244 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. märtsi 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/869, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/37/EÜ ning nõukogu direktiivi 98/24/EÜ plii ja selle anorgaaniliste ühendite ning diisotsüanaatide piirnormide osas (ELT L 2024/869, 19.3.2024).

245 Töökeskkonna ohtlike ainete piirnorm (OEL) ja bioloogiline piirnorm.

Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine ELi eelarves

Kooskõlas soolise võrdõiguslikkuse strateegiaga 2020–2025 on taasterahastu „NextGenerationEU“ ja 2021.–2027. aasta mitmeaastase finantsraamistikuga ette nähtud mitmesugused ELi rahastamisvahendid ja eelarvelised tagatisvahendid, et toetada soolist võrdõiguslikkust edendavaid algatusi. ELi rahalisi vahendeid antakse eelkõige selleks, et parandada tööd otsivate või töötavate naiste olukorda, sealhulgas nende töö- ja eraelu tasakaalu. See hõlmab investeerimist hooldusasutustesse, naisettevõtluse toetamist, soolise segregatsiooni vastu võitlemist teatavatel kutsealadel ning tüdrukute ja poiste tasakaalustamata esindatuse käsitlemist teatavates haridus- ja koolitussektorites. Lisaks eraldatakse sihtotstarbelisi rahalisi vahendeid projektidele, millest saavad kasu kodanikuühiskonna organisatsioonid ja avaliku sektori asutused, kes rakendavad konkreetseid algatusi, sealhulgas soolise vägivalda ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks.

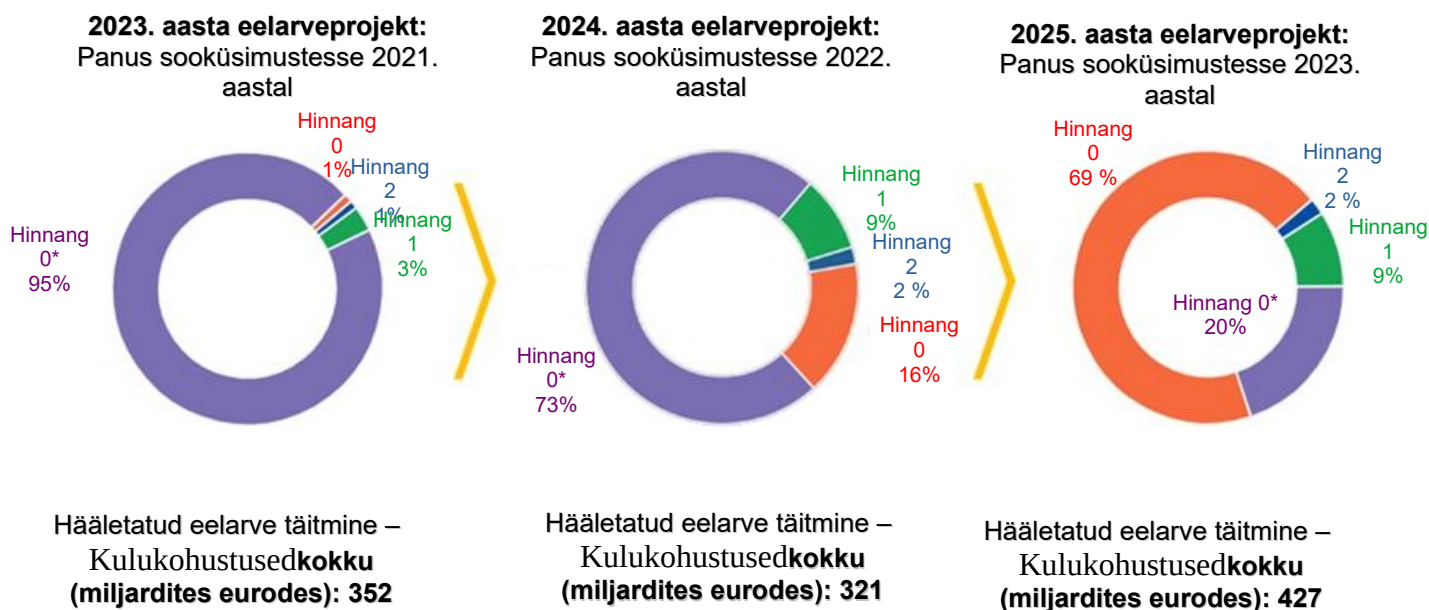
Komisjon töötas 2021.–2027. ²⁴⁶ aasta mitmeaastases finantsraamistikus välja metoodika soolist võrdõiguslikkust edendavate ELi eelarveprogrammide tasandi kulude mõõtmiseks. Selles ettevõtmises sai komisjon kasu viljakast teabevahetusest EIGEga ja konstruktiivsest koostööst Euroopa Kontrollikojaga, et avaldada eriaruanne soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise kohta ELi eelarves (mai 2021). Metoodikat kasutati esimest korda kõigis 2021. eelarveaasta kuluprogrammides 2023. aasta eelarveprojekti raames. See eelnes 2021.–2027. aasta mitmeaastasele finantsraamistikule lisatud institutsioonidevahelisest kokkuleppes tulenevatele kohustustele nii ajakava kui ka ulatuse poolest. Eelarveaasta 2023 puhul on 2025. aasta eelarveprojekti raames soolise võrdõiguslikkuse kulutuste metoodikat ja järelevalvet tõhustatud, lisades programmi tulemusaruannetesse programmi kohta kättesaadavad ²⁴⁷ sooliselt eristatud andmed programmi määruste ja rakenduslepingute piires. See hõlmab suurt hulka sooliselt eristatud andmeid, mille eesmärk on parandada programmi tulemuslikkuse järelevalvet seoses soolise võrdõiguslikkusega.

---

246 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/gender-equality-mainstreaming_et. Vt ka eelarvedistsipliini, eelarvealast koostööd ning usaldusväärset finantsjuhtimist, samuti EUR-Lexi [uusi omavahendeid käsitleva institutsioonidevahelise kokkuleppe punkti 16 alapunkt f – 32020Q1222\(01\) – ET – EUR-Lex.](#)

247 [Programmide tulemuslikkuse aruanded - Euroopa Komisjon](#)

Metoodika kohaselt tuleb igale programmi konkreetsele sekkumisele anda sooline punktisumma. 2023.²⁴⁸ aastal panustati soolise võrdõiguslikkuse edendamisse tegelikult 11 % ELi eelarvest (punktid 2 ja 1), st 48 miljardit eurot, samas kui 20 %-l on potentsiaali panustada (punkt 0*) selle eesmärgi saavutamisse. See protsent vähenes stabiilselt 95 %-lt alates selle metoodika esmakordsest kohaldamisest.

Nagu on märgitud taaste- ja vastupidavusrahastratēgias 2024. aasta aruandes, rakendavad liikmesriigid oma riiklikes taaste- ja ²⁴⁹ vastupidavuskavades meetmeid, mis aitavad konkreetsetel kaasa soolisele võrdõiguslikkusele või võrdsetele võimalustele üldiselt. Komisjon tegi liikmesriikidega konsulteerides kindlaks 136 meetet, milles keskenduti üldiselt soolisele võrdõiguslikkusele. Võrdõiguslikkuse aruannete temaatilise analüüsi kohaselt võivad soolist võrdõiguslikkust positiivselt mõjutada ka paljud muud taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvad meetmed (näiteks tervishoiu- ja pikaajalise hoolduse reformidega seotud meetmed), kuigi neid ei ole sellisena määratletud, näiteks parandades töötingimusi sektorites, kus domineerivad naised, või vähendades mitteametlikke hoolduskohustusi.

Viimasel iga-aastaselt taaste- ja vastupidavusrahastratēgias aruandlusperioodil (kuni 2024. aasta septembrini) on soolisele võrdõiguslikkusele keskenduvate meetmete rakendamisel tehtud

248 Hinnang 2: sekkumised, mille peamine eesmärk on parandada soolist võrdõiguslikkust, moodustasid 2023. aastal täidetud ELi eelarvest 2 % ja need lisati 13 programmi.

sekkumised, mille oluline ja tahtlik eesmärk (kuid mitte sekkumise peamine põhjus) oli sooline võrdõiguslikkus, moodustasid 2023. aastal täidetud ELi eelarvest 9 % ja need lisati 16 programmi. Hinnang

0*: sekkumised, mis võivad aidata kaasa soolisele võrdõiguslikkusele, moodustasid 2023. aastal täidetud ELi eelarvest 20 % ja need lisati 30 programmi.

sekkumised, millel ei ole märkimisväärset mõju soolisele võrdõiguslikkusele, moodustasid 2023. aastal täidetud ELi eelarvest 69 % ja need lisati 29 programmi.

249 Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule taaste- ja vastupidavusrahastratēgias rakendamise kohta, COM(2024)474 final.

märkimisväärseid edusamme. Nende meetmetega seotud 253 vahe-eesmärgist ja sihist teatasid liikmesriigid 102 ehk 40 %, et need on täidetud või komisjoni hinnangul täidetud; 22%-le anti positiivne hinnang ka maksetaotlustes. Näiteks töötas Eesti tööandjate jaoks välja soolise palgalõhe digitaalse vahendi prototüübi (vt ka 2. peatükk). Hispaanias nähakse spordi sotsiaalkavaga ette avaliku sporditaristu renoveerimine, rahastades samal ajal meetmeid, millega edendatakse naiste osalemist spordis.

Komisjon teeb liikmesriikidega koostööd tagamaks, et taaste- ja vastupidavuskavade meetmed soodustavad soolist võrdõiguslikkust ja võrdseid võimalusi kõigile. Näiteks taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise mitteametliku eksperdirühma kaudu (foorum, kus komisjon ja liikmesriikide valitsused arutavad taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise valdkonnaüleseid aspekte) on heade tavade vahetamine aidanud liikmesriikidel lisada (soolise) võrdõiguslikkuse kaalutlused REPowerEU peatükki ning läbivaadatud taaste- ja vastupidavuskavadesse ja nende rakendamise viisi (näiteks sootundliku eelarvestamise ja hangete kaudu) ja neid neisse integreerida.

Alates 2024. aastast on liikmesriigid eraldanud üle 30 % (110 miljardit eurot) kõigist ühtekuuluvuspoliitika investeeringutest (sh õiglase ülemineku fond) soolist võrdõiguslikkust toetavatele meetmetele ajavahemikul 2021–2027. Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) on jätkuvalt ühtekuuluvuspoliitika fond, millest eraldatakse kõige rohkem vahendeid soolise võrdõiguslikkuse (4,3 miljardit eurot) ja soolõime (80,8 miljardit eurot) edendamiseks. Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise ja soolise võrdõiguslikkuse meetmete maht ERFi ja JTFi raames on vastavalt ligikaudu 20 miljardit eurot ja 6 miljardit eurot.²⁵⁰ ESF+ sooline mõõde hõlmab horisontaalse valdkonnaülese põhimõttena ka soolist võrdõiguslikkust. Kõigil liikmesriikidel ja piirkondadel peavad olema tõhusad mehhanismid, et tagada kooskõla ELi põhiõiguste hartaga, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse ja soolise võrdõiguslikkuse riiklike strateegiliste raamistikuga, et toetada asjakohast ühtekuuluvuspoliitika toetust.

Lisaks peavad liikmesriigid ja komisjon tagama, et programmide ettevalmistamise, rakendamise, järelevalve, aruandluse ja hindamise käigus võetakse arvesse ja edendatakse meeste ja naiste võrdõiguslikkust, soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist ja soolise perspektiivi integreerimist.

2024. aastal jäi sooline võrdõiguslikkus ja kaasamine programmi „Loov Euroopa“ meetmete puhul valdkondadevaheliseks küsimuseks. Kõik toetusesaajad pidid oma projekti kavandamisel ja rakendamisel arvestama võrdsusega ning sellele aspektile keskenduti projektitaotluste hindamisel.²⁵¹ 2024. aastal käivitati programmiga kultuuri- ja loomeorganisatsioonide Euroopa võrgustike ning esilekerkivate kunstnike Euroopa platvormide jaoks uus mitmeaastaste meetmete voor. Mõlema eesmärk on levitada häid tavasid oma liikmete ja koolitatavate kunstnike seas, eelkõige soolise võrdõiguslikkuse teemal.

Nii programmi „Erasmus+“ kui ka Euroopa solidaarsuskorpuse programmi peamiste prioriteetide hulgas on esile toodud kaasatus ja mitmekesisus, et edendada kõigis oma meetmetes võrdseid võimalusi ning võrdset juurdepääsu, kaasatust, mitmekesisust ja õiglust. Prioriteedi rakendamist on tõhustatud pärast kaasamismeetmete raamistiku²⁵² ning kaasamis- ja mitmekesisuse strateegia väljatöötamist 2021.²⁵³ aastal, et aidata organisatsioonidel paremini kõrvaldada takistusi, millega eri sihtrühmad võivad kokku puutuda, sealhulgas soolise diskrimineerimisega seotud takistusi. Näiteks

250 Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine kajastab ühte ühtekuuluvuspoliitika liigitussüsteemi:

<https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/Cohesion-policy-supporting-gender-equality/gkxm-7hxd>.

251 <https://culture.ec.europa.eu/news/creative-europe-in-2025-focus-on-green-and-digital-transitions-on-strengthening-social-and-economic-resilience>

252 Komisjoni rakendusotsus – programmi „Erasmus+“ ja Euroopa solidaarsuskorpuse kaasamismeetmete raamistik aastateks 2021–2027: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/commission-decision-framework-inclusion-2021-27>

rõhutatakse Euroopa solidaarsuskorpuse 2021.–2023. aasta aruandes toetust, mida programm annab soolisele võrdõiguslikkusele, ja julgustatakse kõiki sugupooli selle tegevuses osalema. Programmi pakutavatest võimalustest kasutavad naised stabiilselt keskmiselt 63 %, sealhulgas käesoleva aruande aruandeperioodil.

2024. aasta novembris võttis InvestEU juhtorgan vastu uue peamise tulemusnäitaja, millega mõõdetakse soolist võrdõiguslikkust toetavate investeeringute mõju ja mis on nüüd lisatud peamiste tulemusnäitajate / peamiste tulemusnäitajate metoodikasse. See võimaldab programmi „InvestEU“ rakenduspartneritel anda parimal võimalikul viisil aru oma tegevuse mõjust soolisele võrdõiguslikkusele kõigis poliitikaharudes. Lisaks käivitas Euroopa Investeeringuspanga grupp tänu InvestEU nõustamiskeskuse kaudu rahastamisele kaks ülesannet: hiljutine uuring pankade finantstoodete ja soolise võrdõiguslikkuse poliitika kohta; ning koolitusprogramm pankadele, kes soovivad pakkuda naisettevõtjatele (rahalist või muud) toetust. Koolitusprogramm on kõigile huvitatud finantsasutustele kättesaadav alates 2025. aasta märtsist.

Samuti aitab komisjon liikmesriikidel toetada riigiametnikke soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisel avalikus poliitikas ja eelarveprotsessides paljudel haldustasanditel. See peaks aitama tagada, et avaliku sektori raha kasutatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.²⁵⁴ Juhtprojekt „Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine avalikus poliitikas ja eelarveprotsessides“ aitab toetust saavatel haldusasutustel analüüsida poliitikat ja eelarveprotsesse soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise seisukohast. Tehnilise toe instrumendist rahastatavat toetust antakse koolituseks ning heade tavade, metoodikate ja vahendite rakendamiseks, et süvalaiendada soolist võrdõiguslikkust (võrdõiguslikkust) kogu poliitikakujundamise protsessis. Projekt hõlbustab ka vastastikuse õppimise võimalusi osalevate liikmesriikide ametiasutuste vahel. 2024. aastal ühines veel neli haldusasutust, mis teeb kokku 13 haldusasutust üheksas riigis.²⁵⁵

Pidades silmas 2027. aasta järgset mitmeaastast finantsraamistikku, sisaldab 29. septembril 2024 avaldatud uus ELi finantsmäärus (uuesti sõnastatud)²⁵⁶ nüüd sätet,²⁵⁷ mille kohaselt tuleb kõiki ELi eelarveprogramme ja -meetmeid, kui see on teostatav ja asjakohane kooskõlas asjakohaste valdkondlike normidega, rakendada soolise võrdõiguslikkuse põhimõtet arvesse võttes ja kooskõlas asjakohase soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise metoodikaga. Lisaks peaksid kõik rahastamisprogrammide tulemusnäitajatega seoses kogutud andmed olema vajaduse korral sooliselt eristatud.²⁵⁸

Interseksionaalsus soolise võrdõiguslikkuse poliitika rakendamisel

Naised moodustavad mitmekesise rühma, kes puutuvad kokku eri olukordadest tuleneva läbipõimunud diskrimineerimise eri vormidega. Nende erinevuste tõhusaks kõrvaldamiseks on

253 Rakendussuunised – programmi „Erasmus+“ ja Euroopa solidaarsuskorpuse kaasamise ja mitmekesisuse strateegia: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/implementation-guidelines-erasmus-and-european-solidarity-corps-inclusion-and-diversity-strategy>

254 https://reform-support.ec.europa.eu/what-we-do/revenue-administration-and-public-financial-management/gender-mainstreaming-public-policy-and-budget-processes_en

255 Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Portugal, Prantsusmaa, Rumeenia ja Saksamaa saavad praegu tehnilise toe instrumendi kaudu tehnilist abi soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamiseks avalikus poliitikas.

256 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. septembri 2024. aasta määrus (EL, Euratom) 2024/2509, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid (uuesti sõnastatud). [Kättesaadav veebis](#).

257 Määruse (EL, Euratom) 2024/2509 artikli 33 lõike 2 punkt f.

258 Määruse (EL, Euratom) 2024/2509 artikli 33 lõige 3.

oluline võtta arvesse soo interseksionaalsust muude peamiste diskrimineerimisteguritega, nagu sotsiaal-majanduslik olukord, etniline päritolu, usutunnistus või veendumused, puue, vanus või seksuaalne sättumus.

ELis on praegu üle 100 miljoni puudega inimese. Kuna puuetega naiste arv on suurem, võis puudest tingitud soolist ebavõrdsust täheldada kõigis vanuserühmades, ulatudes 1,4–2,0 protsendipunktist 16–44aastaste inimeste puhul 6,3 protsendipunktini 85aastaste ja vanemate inimeste puhul. Sooline erinevus oli siiski suhteliselt väike, kui viidata üksnes raskele puudele, st 1,4 protsendipunkti kõigis vanuserühmades. Puuetega inimesed kogevad rohkem vägivalda ja diskrimineerimist ning neil on suurem oht puutuda kokku kahjulike tavade (nt sundsteriliseerimine) kui puueteta inimestel. Nagu on märgitud soolise võrdõiguslikkuse strateegias 2020–2025, töötab komisjon selle nimel, et esitada soovitus kahjulike tavade ennetamise kohta, sealhulgas vajaduse kohta tõhusate ennetavate meetmete järele ja tunnistades hariduse tähtsust. Kavakohaselt määratakse tulevases soovitusel kindlaks konkreetsete meetmed, mida liikmesriikidel soovitatakse võtta, et selliseid tavasid kohapeal kõige tõhusamalt ennetada ja nende vastu võidelda; soovitus täiendab seega osaliselt naistevastase vägivalda ja perevägivalda tõkestamist käsitlevat direktiivi.

Puuetega naised on suuremas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus kui puuetega mehed (29,8 % võrreldes 27,6 %-ga). Puuetega ja puueteta inimeste tööhõivelõhe on 23 protsendipunkti. Ainult ligikaudu 20 % puuetega naistest ELis töötab täistööajaga, võrreldes 29 % puuetega meeste ja 48 % puueteta naistega. EIGE soolise võrdõiguslikkuse indeksi kohaselt teenivad puuetega naised vaid 16 822 ostujõu standardit, samas kui puueteta naised teenivad keskmiselt 20 100 ostujõu standardit. Puuetega inimeste tööhõivepaketi eesmärk on parandada puuetega inimeste tööhõive määra.

Puuetega naiste ja tütarlaste perspektiiv on oluline ka poliitikas, mille eesmärk on kiirendada puuetega inimeste üleminekut hoolekandeesutustelt kogukonnapõhiste teenustele ja iseseisvale elule. Seda on rõhutatud komisjoni teatises „Suunised puuetega inimeste iseseisva elu ja kogukonda kaasamise kohta ELi rahastamise kontekstis“, milles võetakse arvesse puude mitmekesisust ja diskrimineerimise interseksionaalsust,²⁵⁹ millega üksikisikud võivad kokku puutuda.

25. septembril 2024 võttis komisjon vastu aruande romasid käsitleva riikliku strateegilise raamistiku rakendamise kohta.²⁶⁰ Aruandes rõhutatakse roma naistele suunatud paljutöotavaid algatusi, nagu Ungari algatus „Kasvavad võimalused“, mille raames pakutakse sotsiaalhoolekande- ja tervishoiualast koolitust peamiselt roma naistele, ning Hispaania programm Calí, millega edendatakse roma naiste võrdseid võimalusi ning sotsiaalset ja tööalast kaasatust ning võideldakse diskrimineerimise eri vormide vastu. Romasid käsitlevas ELi strateegilises raamistikus rõhutatakse roma naiste mõjuvõimu suurendamise tähtsust. Selles seatakse mitu ELi tasandi eesmärki, mille EL ja liikmesriigid peavad 2030. aastaks saavutama, sealhulgas eesmärk vähendada soolist tööhõivelõhet roma meeste ja roma naiste vahel vähemalt poole võrra.

---

259 Komisjoni teatis „Suunised puuetega inimeste iseseisva elu ja kogukonda kaasamise kohta ELi rahastamise kontekstis“, ELT L (C/2024/7188), 29.11.2024.

260 Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele romasid käsitleva riikliku strateegilise raamistiku rakendamise kohta, võttes arvesse romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlevat ELi strateegilist raamistikku ning nõukogu soovitusi romade võrdõiguslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta, COM(2024)422 final.

ja 14. mail 2024 võeti vastu kaks direktiivi võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta.²⁶¹ Need hõlmavad ühiselt kuut diskrimineerimise alust, mis on kaitstud Euroopa Liidu toimimise lepinguga, ja sisaldavad viiteid interseksionaalsusele.²⁶² Uusi standardeid kohaldatakse võrdõigusasutuste volituste, sõltumatuse, ressursside, ülesannete ja volituste suhtes, tagamaks, et nad saavad täita oma rolli võrdõiguslikkuse edendamisel ja diskrimineerimise ohvrite abistamisel kogu Euroopas kõigil ELi võrdõiguslikkust käsitlevate õigusaktidega kaitstud alustel ja valdkondades kogu ELis. Liikmesriigid peavad direktiivid üle võtma 19. juuniks 2026. Samaks kuupäevaks võtab komisjon vastu rakendusakti, millega kehtestatakse võrdõigusasutuste toimimise ühiste näitajate loetelu.

---

261 Nõukogu 7. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1499, mis käsitleb võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavaid nõudeid isikute võrdse kohtlemise valdkonnas sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust, isikute võrdset kohtlemist tööhõive ja elukutse küsimustes sõltumata nende usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, naiste ja meeste võrdset kohtlemist sotsiaalkindlustuse ning kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumise küsimustes ning millega muudetakse direktiive 2000/43/EÜ ja 2004/113/EÜ (ELT L 2024/1499, 29.5.2024) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiivi (EL) 2024/1500, mis käsitleb võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavaid nõudeid naiste ja meeste võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste valdkonnas tööhõive ja elukutse küsimustes ning millega muudetakse direktiive 2006/54/EÜ ja 2010/41/EL (ELT L 2024/1500, 29.5.2024).

262 Vt direktiivi (EL) 2024/1500 preambul 15 ja artikli 5 lõige 2.

Soolise võrdõiguslikkuse ja naiste tööhõive edendamine kogu maailmas

2024. aastal möllasid kogu maailmas konfliktid, mis seadsid ohtu naiste ja tütarlaste elu Sudaanist Gazani ulatuvates paikades ning seadsid nad ebaproportsionaalselt suurde soopõhise vägivalla ohtu. Toimusid ka tõsised poliitilised tagasilöögid, mis ohustasid naiste õigusi. Juunis suleti Argentina riiklik diskrimineerimise, ksenofoobia ja rassismi vastane instituut ning soolise vägivalla vastase kaitse asesekretariaat, mis oli asendanud laialisaadetud naiste, soolise võrdõiguslikkuse ja mitmekesisuse ministeeriumi. Afganistani sooline apartheid jõudis traagilistesse uutesse kõrgustesse, kui de facto Talibani administratsioon võttis meetmeid, mis ulatusid naiste avalike hääle keelustamiseni, kustutades seeläbi tõhusalt naised avalikust elust. Iraagi seadusandjad tegid ettepaneku muuta riigi isikliku staatuse seadust, mis võiks alandada nõusoleku vanust ja lubada abielluda tüdrukutel, kes on juba üheksa-aastased. Välditi ka muid võimalikke tagasilööke, mis andsid alust ettevaatlikuks lootuseks: Juulis lükkas Gambia parlament tagasi seaduseelnõu, mis oleks tühistanud alates 2015. aastast riigis kehtinud naiste suguelundite moonutamise keelu. Selles keerulises olukorras on ELi jätkuv rahvusvaheline juhtroll soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas ning naiste õiguste ja naiste juhitud kodanikuühiskonna organisatsioonide toetamine olulisem kui kunagi varem.

Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu

19. novembril 2024 möödus 1000 päeva Venemaa täiemahulise Ukraina-vastase sõja algusest.²⁶³ ÜRO hinnangul vajab 2024. aastal humanitaarabi 14,6 miljonit ukrainlast, kes moodustavad peaaegu 40 % riigi elanikkonnast. Kuna praegu ELis viibivast riigist on põgenenud üle 6 miljoni ukrainlase,²⁶⁴ jääb Ukraina jätkuv toetamine ELi prioriteediks.

2024. aasta juulis kehtestas EL kogu maailmas rakendatava inimõiguste rikkujate vastase Euroopa Liidu sanktsioonirežiimi alusel piiravad meetmed nelja isiku ja kahe üksuse suhtes seoses inimõiguste raskete rikkumistega kogu maailmas, sealhulgas piinamise ning süstemaatilise ja laialdase seksuaalse ja soolise vägivallaga.²⁶⁵ Loetellu kanti ka Moskva poolt ajutiselt okupeeritud Ukraina Hersoni oblastisse paigaldatud nn kinnipidamisteenistuse juht. Tema juhtimisel on Venemaa okupatsioonivõimude kontrolli all olevates kinnipidamisasutustes dokumenteeritud ulatuslikke ja süstemaatilisi inimõiguste rikkumisi, mis ulatuvad piinamisest muu julma, ebainimliku või alandava kohtlemiseni, samuti karistamiseni ning seksuaalse ja soolise vägivallani.

Euroopa Liidu nõuandemissiooni Ukrainas (EUAM Ukraine), mis on ELi ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) tsiviilmissioon, volitusi uuendati 2024. aasta mais ning sellesse kuuluvad soolise võrdõiguslikkuse ekspert ja konfliktidega seotud seksuaalvägivalla ekspert.²⁶⁶ Volitustega kavatakse parandada Ukraina asutuste ja institutsioonide suutlikkust uurida rahvusvahelisi kuritegusid, nagu sõjakuriteod, sealhulgas konfliktidega seotud seksuaalvägivald, ja esitada nende eest süüdistusi. EUAM teeb rahvusvaheliste kuritegude käsitlemisel koostööd nii valitsusasutustega kui ka kodanikuühiskonnaga,²⁶⁷ kohaldades konfliktiga seotud seksuaalse ja soolise vägivalla eest vastutusele võtmise tugevdamiseks tehtavates jõupingutustes ohvrikeskset lähenemisviisi. EUAM

263 https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/1000-days-russias-full-scale-war-ukraine-5-facts-you-need-know_et. Ukrainlaste jaoks algas konflikt veelgi varem – 2014. aastal Ukraina Donbassi piirkonnas, samal ajal kui 2022. aastal peeti humanitaarolukorda Ukrainas juba „unustatud kriisiks“.

264 <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

265 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/07/22/sexual-and-gender-based-violence-council-lists-four-individuals-and-two-entities-under-the-eu-s-global-human-rights-sanctions-regime/>

266 <https://www.euam-ukraine.eu/>

267 <https://www.euam-ukraine.eu/news/war-crimes-documentation-in-ukraine-building-a-network-for-justice/>

jätkab tihedat koostööd Ukrainaga, et toetada Ukraina riikliku naisi, rahu ja julgeolekut ning soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist käsitleva tegevuskava rakendamist Ukraina kogu õiguskaitsektori reformimise üldstrateegia raames.²⁶⁸ Soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas tehtud edusamme arutati Ukrainaga ka 25. aprillil 2024 toimunud inimõigustealase dialoogi käigus.

ELi toetuses Ukrainale on täielikult arvesse võetud soolist võrdõiguslikkust. EL on pühendunud täieliku vastutuse tagamisele Venemaa täiemahulise sissetungi ajal toime pandud konfliktidega seotud seksuaalvägivalla eest ning püüab rakendada sooteadlikku, ellujääjakesket ja traumatundlikku lähenemisviisi kõigis jõupingutustes, et reageerida Venemaa Ukraina-vastasele agressioonisõjale ning selle mõjule naistele ja tütarlastele. ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Agentuuri rakendatava programmi EU4Recovery kaudu toetab EL meetmeid soolise vägivalla ennetamiseks ning ohvrite ja ellujäänute toetamiseks.²⁶⁹ Programmi eesmärk on ka parandada õiguskaitse kättesaadavust, andes ohvritele ja ellujäänutele õiguslikud volitused ning tugevdades õigussektoris osalejate suutlikkust.

Võttes arvesse Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tõttu ELi saabuvate haavatavate inimeste, peamiselt naiste ja laste enneolematult suurt arvu, on EL suurendanud oma jõupingutusi, et tegeleda inimkaubanduse riskidega, tugevdades EMPACTi inimkaubanduse operatiivset tegevuskava. EMPACT (kuritegevusega seotud ohte käsitlev valdkondadevaheline Euroopa platvorm) on ELi liikmesriikide juhitud julgeolekualgatus, mille eesmärk on teha kindlaks organiseeritud ja raskest rahvusvahelisest kuritegevusest tulenevad ohud,²⁷⁰ seada need tähtsuse järjekorda ja nendega tegeleda. Europoli koordineerimisel on EMPACTi inimkaubanduse vastase võitluse raames välja töötatud spetsiaalne operatiivmeede, et käsitleda idapartnerluse riikidega, eelkõige Ukraina ja Moldovaga seotud inimkaubandust, pöörates erilist tähelepanu Ukrainast ajutiselt ümberasustatud isikute ärakasutamise ohule. Moldovas toetatakse sooteadliku kriisidele reageerimise projektiga haavatavaid kogukondi, parandades juurdepääsu põhiteenustele.

Soolist võrdõiguslikkust võetakse nõuetekohaselt arvesse ka ELi vaimse tervise toetuse andmisel Ukraina põgenikele, kellest enamik on naised ja lapsed. Programmist „EL tervise heaks“ on eraldatud üle 3 miljoni euro valitsusväliste organisatsioonide juhitud projektide rahastamiseks, et parandada Ukraina põgenike vaimset tervist ja psühholoogilist heaolu nii riigis endas kui ka ELis. Programmist rahastatakse ka psühholoogilise esmaabi ja traumaabi andmist sunniviisiliselt ümberasustatud inimestele 28 riigis²⁷¹ koostöös Rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsiooniga. Projekti eelarve on 31,2 miljonit eurot ja selle eesmärk on toetada ohvreid ning parandada esmareageerijate suutlikkust olukorras, kus sundränne on suurendanud soolist vägivalda, millel on ohvrite vaimsele tervisele tõsine negatiivne mõju. Kuna projektiriikides on 62 % Ukraina põgenikest naised, pannakse projektis suurt rõhku soolisele võrdõiguslikkusele. Naistel on oluline roll ka esmareageerijatena, sest nad moodustavad 73,5% esmareageerijatest, kes on saanud psühholoogilist esmaabi ja psühhosotsiaalset tuge. 2024. aasta oktoobriks oli psühholoogilise esmaabi, vaimse tervise ja psühhosotsiaalse toe pakkumiseks koolitatud kokku 23 680 tervishoiutöötajat, vabatahtlikku, esmaabi andjat ja muud spetsialisti ning toetust oli saanud ligikaudu 500 000 põgenikku.

268 <https://www.euam-ukraine.eu/news/ukraine-endorses-strategic-law-enforcement-reform-plan-to-align-with-eu-standards/>

269 <https://www.undp.org/ukraine/projects/eu4recovery-empowering-communities-ukraine-eu4recovery#:~:text=EU4Recovery%20is%20employing%20an%20area,of%20individuals%20at%20community%20level>

270 https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/law-enforcement-cooperation/empact-fighting-crime-together_en

271 23 ELi liikmesriiki ning Norra, Island, Moldova, Montenegro ja Ukraina.

Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine ELi välistegevuses

EL edendab soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu suurendamist oma rahvusvahelistes partnerlustes, ELi mittekuuluvate riikidega peetavates poliitilistes ja inimõigustealastes dialoogides, ELi kaubanduspoliitikas ning ELi naabrus- ja laienemispoliitikas. 2021. aastal vastu võetud ja 2027. aastani pikendatud ELi tegevuskava soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise kohta välissuhetes (soolise võrdõiguslikkuse kolmas tegevuskava) suunab jätkuvalt jõupingutusi, mille eesmärk on seada sooline võrdõiguslikkus ELi välistegevuses esiplaanile.²⁷² Sellega nähakse ette soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine kõigis välispoliitika valdkondades ja sektorites, alates ELi rahastatavast humanitaarabist kuni ÜJKP tsiviilmissioonideni, aga ka Euroopa Kestliku Arengu Fondi+ investeeringutesse või ELi koostöösse oma naabruspiirkonnaga, sealhulgas kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikidega. GAP III-s seatakse ambitsioonikas eesmärk, et 2025. aastaks peab vähemalt 85 % ELi uuest välistegevusest aitama kaasa soolisele võrdõiguslikkusele ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamisele. 2021.–2023. aasta kumulatiivsed andmed näitavad, et 78,4 % kogu välistegevusest on sooteadlik või sihipärane²⁷³ – see on märkimisväärne kasv võrreldes 64,7 %-ga 2019. aastal.

Euroopa tiimi lähenemisviisi, mis ühendab ELi, selle liikmesriike nende diplomaatilise võrgustikuga, finantseerimisasutusi ja rakendusorganisatsioone, samuti Euroopa Investeeringuspanka ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanka, et parandada koordineerimist ja suurendada Euroopa mõju rahvusvahelisel areenil, on ELi välistegevuse lähenemisviisi keskmes. See on võimaldanud integreerida soolise võrdõiguslikkuse alased jõupingutused täielikult 300 miljardi euro suuruse eelarvega strateegiasse „Global Gateway“ hariduse, tervishoiu, digiülemineku, energeetika ja kliimamuutuste valdkonnas, aidates kaasa kaasavamale õiglasele, rohe- ja digipöördele. Hiljuti algatatud sihipärased meetmed edendavad muu hulgas inimväärset tööd ja võitlust soolise vägivalla vastu Bangladeshis, sooteadlikku sotsiaalkaitset Malawis, soolist võrdõiguslikkust, rahu ja sotsiaalset ühtekuuluvust Kameruni konfliktipiirkondades, naiste juhitud rohepöõret Vietnamis ning kaasatust ja sotsiaalset ühtekuuluvust Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonnas.

Tihedas koostöös rahvusvaheliste ja arengut rahastavate asutustega on ELi eesmärk suurendada uuendusliku rahastamise mõju ja integreerida sooline perspektiiv veelgi enam EFSD+ investeeringutesse, et edendada muu hulgas naiste juurdepääsu rahastamisele, ettevõtlusele ja tööturul osalemisele. 72 % kõigist 2023. aastal teatatud EFSD+ toimingutest on sooliselt süvalaiendatud.

EL püüab jätkuvalt muuta humanitaarabi, mida ta rahastab, tundlikumaks naiste, tütarlaste, meeste ja poiste diferentseeritud vajaduste ja suutlikkuse suhtes, sealhulgas nõudes partneritelt sootundlike riskianalüüside tegemist²⁷⁴ ning kasutades soo-vanuse markerit, et jälgida ja mõõta, mil määral on ELi rahastatavates humanitaarabimeetmetes arvesse võetud soo- ja vanusekaalutlusi.²⁷⁵ Seda vahendit on alates 2014. aastast pidevalt kasutatud ja selle eesmärk on parandada humanitaarabi kvaliteeti, tagades, et iga meede on soo- ja vanusetundlik. EL on järjepidevalt rahastanud ka võitlust

272 Ühisteatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmas tegevuskava – ambitsioonikas tegevuskava soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamiseks ELi välistegevuses“, JOIN(2020) 17 final.

273 85 % naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Gloaalne Euroopa“ meetmetest, 75 % 2021.–2027. aasta ühinemiseelse abi rahastamisvahendi meetmetest ja 28 % ühise välis- ja julgeolekupoliitika meetmetest, 88 % humanitaarabioperatsioonidest 2022. aastal ja 87 % 2023. aastal.

274 Sootundlikud riskianalüüsid aitavad paremini mõista naiste, tüdrukute, poiste ja meeste rolle, juurdepääsu ressurssidele, olemasolevat ebavõrdsust ja toetavaid kohalikke struktuure, erivajadusi, haavatavust, riske, toimetulekustrateegiaid ja suutlikkust.

275 „Gender-Age Marker Toolkit“, https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/gender_age_marker_toolkit.pdf.

soolise vägivalla vastu ning naiste ja tütarlaste seksuaal- ja reproduktiivtervise ning seonduvate õigustega seotud vajaduste toetamist humanitaarolukordades. 2024. aasta elanikkonnakaitse foorumi kahel istungil keskenduti soolisele kaasamisele – vastavalt elanikkonnakaitserühmades ja kaasavates varjupaikades. Liidu elanikkonnakaitse teadmusvõrgustiku osana on loodud ka kaasamisele pühendatud lehekülj. ²⁷⁶

Sooline võrdõiguslikkus on oluline element ka ELi koostöös kandidaatriikide ja potentsiaalsete kandidaatriikidega. Euroopa Komisjon esitab oma iga-aastases laienemispaketis üksikasjaliku hinnangu iga kandidaatriigi ja potentsiaalse kandidaatriigi olukorra kohta ning esitab suunised reformiprioriteetide kohta. Pakett sisaldab alati soolise võrdõiguslikkuse ja naiste õiguste hindamist. Ühinemisläbirääkimiste kontekstis jälgib Euroopa Komisjon pidevalt ka soolise võrdõiguslikkuse arengut ja riikide jõupingutusi soolise vägivalla vastu võitlemisel. 2024. aasta juunis alustas Euroopa Liit ühinemisläbirääkimisi Ukraina ja Moldovaga, mis tähendab, et Euroopa Komisjon kavatseb hinnata soolise võrdõiguslikkuse ja naiste õiguste olukorda mõlemas riigis.

Pärast seda, kui 2023. aasta oktoobris loodi idapartnerluse soolise võrdõiguslikkuse töörihm – platvorm soolise võrdõiguslikkuse rakendamise edendamiseks idapartnerluse kõigis viies pikaajalises poliitilises prioriteedis –, korraldati 2024. aasta veebruaris, mais ja detsembris kolm edukat üritust, mis võimaldasid osalejatel arutada soolise võrdõiguslikkuse poliitika ja programmidega seotud probleeme, häid tavasid ja saadud õppetunde.

ELi ülemaailmsed partnerlused ja mitmepoolsed jõupingutused soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas

EL kasutas jätkuvalt kõiki võimalusi, et edendada ja toetada naiste ja tütarlaste kõigi inimõiguste täielikku kasutamist oma ülemaailmsete ja mitmepoolsete kohustuste kaudu. EL tegi tihedat koostööd ÜRO süsteemiga, sealhulgas ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Agentuuri, ÜRO Rahvastikufondi, UNICEFi, Inimõiguste Nõukogu ja ÜRO Peaassamblee kolmanda komiteega. EL toetas jätkuvalt naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni täielikku rakendamist ning naiste inimõiguste kaitsjate, naiste (õiguste) organisatsioonide ja noorte juhitud organisatsioonide töö edendamist mitmesugustel mitmepoolsetel foorumitel. EL jälgib ja toetab ka kestliku arengu eesmärgi nr 5 (sooline võrdõiguslikkus kõigil valitsustasanditel) elluviimist teadusuuringute kaudu, mille eesmärk on anda kohalikele omavalitsustele kohalike kestliku arengu eesmärkide projekti raames võimalus kohandada ülemaailmseid eesmärke oma konkreetse kontekstiga. ²⁷⁷

EL osales naiste staatuse komisjoni 68. istungjärgul, mis toimus 2024. aasta märtsis ÜRO peakorteris New Yorgis. EL kutsus kodanikuühiskonna esindajaid osalema oma delegatsioonis, mida juhtis endine ELi võrdõiguslikkuse volinik Helena Dalli. EL korraldas teavitustegevuse raames ka neli kõrvalüritust, sealhulgas põlvkondadevahelise dialoogi „HerPower: Power of

²⁷⁶ <https://civil-protection-knowledge-network.europa.eu/about-knowledge-network>

²⁷⁷ Teadusuuringute Ühiskeskuse kohalike kestliku arengu eesmärkide projekt kajastab ELi pühendumust soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamisele kõigisse kestliku arengu eesmärkidesse ja valitsemistasanditesse. Kestliku arengu eesmärgi nr 5 brošüüris tehakse kokkuvõtte ELi soolise võrdõiguslikkusega seotud probleemidest, parimatest tavadest ja soovitudest, keskendudes kohalike omavalitsuste võimestamisele, et nad saaksid kohandada ülemaailmseid eesmärke oma ainulaadse kontekstiga. Täiendavate praegu läbivaatamisel olevate teadusuuringute eesmärk on tõhustada kestliku arengu eesmärgi nr 5 seireraamistikke, edendades sooliselt eristatud andmeid, osaluspõhiseid lähenemisviise ja valdkonnaülest analüüsi, edendades seeläbi ümberkujundavat poliitikat, mis ületab lõhe ülemaailmsete eesmärkide ja kohaliku tegelikkuse vahel.

Education for Gender Equality“, koostöös UNICEFiga. EL tugevdas oma rolli hästi koordineeritud progressiivse piirkondliku blokina naiste staatuse komisjoni 68. istungjärgul. Tulemusedokument on ainulaadne soolise aspekti kohaldamisel vaesuse kaotamisele, sotsiaalpoliitikale ja rahvusvahelise rahanduse olulistele küsimustele, nagu võlg, maksustamine, rahvusvaheline kaubandus ja rahvusvahelise finantsstruktuuri reform. Tekstis võetakse kindlad kohustused seoses naiste õigus- ja teovõime, majandusliku autonoomia ja sõltumatusega, mida toetab nende õigus tööle ning mis põhineb hooldus- ja majapidamiskohustuste võrdsel jagamisel naiste ja meeste vahel leibkonnas. Samuti kohustub ta investeerima hoolekandemajandusse.

Soolise vägivalla vastase tegevuskoalitsiooni kaasjuhina toetas Euroopa Komisjon jätkuvalt põlvkondadevahelise võrdõiguslikkuse foorumit, mis on 2021. aastal käivitatud ülemaailmne mitut sidusrühma hõlmav algatus naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks kogu maailmas, ning oli selle partner.²⁷⁸ Seetõttu toetas komisjon paremat koordineerimist eri sidusrühmadega, sealhulgas kodanikuühiskonnaga, et edendada soolist võrdõiguslikkust ülemaailmses digikokkuleppes, tulevikupaktis ja ÜRO Peaassamblee 79.²⁷⁹ istungjärgul. 2024. aasta aruandekohustuse aruandes rõhutatakse käegakatsutavaid edusamme soolise võrdõiguslikkuse eesmärkide saavutamisel, mille põlvkondadevahelise võrdõiguslikkuse foorum ja selle pühendunud panustajad on edukalt taganud.²⁸⁰

2024. aasta novembris Bakuus toimunud 29. ÜRO kliimamuutuste konverentsi raames korraldas EL koos Rootsi Rahvusvahelise Arengukoostöö Ametiga ja koostöös ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Agentuuriga paneelarutelu teemal „Investeeringud soolisesse võrdõiguslikkusesse õiglase ja keskkonnahoidliku ülemineku nimel“. Arutelus rõhutati kliimakriisi soolist mõju: naised ja tütarlapsed kogevad kliimamuutuste suurimat mõju, samas kui sooline ebavõrdsus suureneb kliimamuutuste tagajärjel. Naiste õiguste organisatsioonidel võib siiski olla keskne roll kliimamuutustega seotud rahastamisega seotud otsustusprotsessides.

EL jätkas soolise võrdõiguslikkuse toetamist ja edendamist peamistel mitmepoolsetel foorumitel, nagu G7 ja G20. ELil oli keskne roll G7 soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise töörühmas. See aitas kaasa aruteludele soolise vägivalla vastase võitluse ja naiste majandusliku mõjuvõimu suurendamise üle G7 ühiskondades ja kogu maailmas, sealhulgas 2024. aasta oktoobris Materas toimunud G7 ministrite kohtumisel soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise teemal. 2024. aasta juunis, enne G7 juhtide tippkohtumist,²⁸¹ avaldati kolmas soolise ebavõrdsuse tulemustabel, mis on iga-aastane tulemus, mille abil jälgitakse alates 2022. aastast soolise võrdõiguslikkuse suunas tehtavaid edusamme G7 riikides ja ELis.

2024. aasta oli ka esimene aasta, mil G20 raames loodi spetsiaalne naiste mõjuvõimu suurendamise töörühm, nagu teatati 2023. aasta Delhi juhtide deklaratsioonis. Brasiilia eesistumise ajal keskendusid arutelud võrdsusele, sealhulgas autonoomiale ja hooldusmajandusele, misogüünia ja vägivallaga võitlemisele ning kliimamuutustele. 2024. aasta oktoobris toimus Brasílias G20 ministrite kohtumine naiste mõjuvõimu suurendamise teemal. See andis G20 riikidele ja ELile võimaluse kinnitada taas oma pühendumust soolise võrdõiguslikkuse saavutamisele ja naiste mõjuvõimu suurendamisele ning kestliku arengu eesmärkide saavutamise kiirendamisele, nagu teatati spetsiaalses eesistuja avalduses.²⁸²

278 <https://commitments.generationequality.org/>

279 <https://www.un.org/techenvoy/global-digital-compact>; <https://www.un.org/en/summit-of-the-future/pact-for-the-future>

280 <https://commitments.generationequality.org/accountability-report-2024>

281 <https://www.pariopportunita.gov.it/it/news-e-media/news/2024/g7-dashboard-on-gender-gaps-2024-eng/#:~:text=The%20Dashboard%20on%20Gender%20Gaps.opportunities%20between%20men%20and%20women>

282 <https://www.g20.utoronto.ca/2024/241011-women-chair-statement.html>

Sooline võrdõiguslikkus on jätkuvalt kesksel kohal ka ELi partnerlustes eri organisatsioonide ja piirkondadega kogu maailmas. EL toetab jätkuvalt Vahemere Liitu 2022. aasta oktoobris Madridis vastu võetud Vahemere Liidu ministrite viienda deklaratsiooni (naiste rolli tugevdamise kohta ühiskondades) rakendamisel, keskendudes õigusraamistike tõhustamisele, naiste juurdepääsu parandamisele juhtimisele, naiste osaluse suurendamisele majanduselus ning naiste- ja tütarlastevastase vägivalda vastu võitlemisele. EL toetab ka noorte juhitud meetmeid, mida juhivad Vahemere Liit ja Anna Lindhi fond.²⁸³

Soolise vägivalda lõpetamine

ELi pühendumus soolise vägivalda lõpetamisele on viimastel aastatel pidevalt väljendunud praktilistes meetmetes ja rahastamises. 2023. ja 2024. aastal eraldas EL oma humanitaarabi eelarvest ligikaudu 50 miljonit eurot sihipärasele meetmele soolise vägivalda ennetamiseks, leevendamiseks ja sellele reageerimiseks hädaolukordades, võrreldes 41,3 miljoni euroga 2022. aastal ja 33,1 miljoni euroga 2021. aastal.

EL toetab jätkuvalt algatust „Spotlight“, mis on suurim ülemaailmne algatus, mille eesmärk on kaotada 2030. aastaks igasugune naiste- ja tütarlastevastane vägivald ning mille EL käivitas 2017. aastal koos ÜROga. Kuus aastat pärast algatuse „Spotlight“ käivitamist on see viies piirkonnas täielikult rakendatud 26 riikliku programmi, 5 piirkondliku programmi ja kahe ÜRO usaldusfondide programmi kaudu. Tänu selle edule valiti see kestliku arengu eesmärkide raames üheks 12 suure mõjuga algatusest. Algatuse „Spotlight“ 2.0 etapis teevad EL ja ÜRO tööd selle nimel, et säilitada algatusega loodud saavutused ja teadmised 16,5 miljoni euro suuruse algatuse „Spotlight“ vägivalda kaotamise suure mõjuga programmi kaudu 2030. aastaks ning jätkates investeerimist uutesse riiklikesse ja piirkondlikesse programmidesse. Riikide tasandil on Euroopa Komisjon seni eraldanud 36 miljonit eurot algatusele „Spotlight 2.0“ Ugandas, Sierra Leones ja Ecuadoris ning 20 miljonit eurot on ettevalmistamisel Aafrika piirkondliku programmi teiseks etapiks.

Algatuse „Spotlight“ peamine digitaalse kaasamise kampaania #WithHer on kesksel kohal ELi jõupingutustes võidelda sooliste stereotüüpide ja kahjulike sotsiaalsete normide vastu, mis on soolise vägivalda üks algpõhjusti. #WithHer keskendub kultuurimõjutajate veebivestluste kureerimisele ning aktivistide ja ellujäänute lugude platvormi pakkumisele. Kampaania on alates 2021. aastast jõudnud rohkem kui 224 miljoni kasutajani X-i (endine Twitter), Facebooki ja Instagrami kaudu ning aitab hoolikalt kavandatud sõnumite kaudu märkimisväärselt kaasa kahjulike sooliste normide ja stereotüüpide vastu võitlemisele. Kampaania #WithHer edu viis fondi WithHer käivitamiseni, et anda vahendeid otse kuuetele rohuuuretasandi naisorganisatsioonile, kes töötavad naiste- ja tütarlastevastase vägivalda lõpetamise nimel. Ligikaudu 70 % rahalistest vahenditest (500 000 USA dollarit) on läinud otse toetust saavatele organisatsioonidele paindlike piiramatute toetustena, mis võimaldab toetusesaajatel katta peamised korralduslikud kulud, mida projektipõhine rahastamine harva katab.

ELi soolise võrdõiguslikkuse kolmanda tegevuskavaga võttis EL kohustuse suurendada rahalist ja poliitilist toetust naiste õigustele ja feministlikele organisatsioonidele partnerriikides ning võidelda kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemise vastu, mis süvendab tagasilööke naiste inimõiguste vastu, piirates inimeste suutlikkust oma valitsusi vastutusele võtta. Naiste õiguste organisatsioonidel ja feministlikel liikumistel on oluline roll pikaajaliste edusammude edendamisel, tegeledes soolise

²⁸³ Näiteks Vahemere Liidu noortefoorum, Vahemere Liidu noortelabor 2024, Vahemere Liidu seminarid ja kohtumised naiste mõjuvõimu suurendamise teemal, Anna Lindhi sihtasutuse noorte kodanikuühiskonna juhtimise programm või programm „Aktiivsed noored Vahemere piirkonnas“.

ebavõrdsuse struktuursete teguritega, nagu patriarhaalsed süsteemid, kahjulikud ühiskondlikud normid ja kultuuritavad, mis põlistavad soolist vägivalda ja diskrimineerimist. 22 miljoni euro suurune toetus, koalitsiooni loomine ja ümberkujundav feministlik tegevus naistevastase vägivalda lõpetamiseks, mis käivitati ÜRO 2024. aasta tulevikuteemalise tippkohtumise raames, on veel üks praktiline tulemus ELi võetud kohustusele teha lõpp naiste- ja tütarlastevastasele vägivaldale.

Samal ajal on EL kasutanud kõiki tema käsutuses olevaid vahendeid, et võidelda soolise vägivaldaga hädaolukordades ja konfliktidega seotud seksuaalse vägivaldaga. EL eraldas 2 miljonit eurot ülemaailmsele ellujäänute fondile, et rahastada konfliktidega seotud seksuaalvägivalda ohvritele hüvitise maksmist. Mitmes maailma riigis on ülemaailmse ellujäänute fondi töö sundinud valitsusi astuma esimesi samme asjaomaste õigusaktide väljatöötamisel ja hüvitusprogrammide kavandamisel. Praeguseks on Guineas, Kongo Demokraatlikus Vabariigis, Iraagis ja Türgis ellujäänutele (sealhulgas Süüriast ellujäänutele) suunatud projektide kaudu võetud või hakatud võtma ulatuslikke ajutisi heastamise meetmeid rohkem kui 3000 ellujäänu suhtes. 2024. aasta septembris kutsus EL kokku ka esimese kõrgetasemelise dialoogi Euroopa Komisjoni Euroopa elanikkonnakaitse ja humanitaarabioperatsioonide peadirektoraadi ning ÜRO Rahvastikufondi vahel. EL tegi tihedat koostööd ÜRO peasekretäri eriesindajaga konfliktiolukorras esineva seksuaalse vägivalda küsimustes ning hõlbustas teabevahetust poliitika- ja julgeolekukomiteega. Rahvusvahelise konfliktiolukorras seksuaalse vägivalda kaotamise päeva tähistamiseks tegid ELi välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja Josep Borrell ning ÜRO eriesindaja konfliktiolukorras seksuaalse vägivalda küsimuses Pramila Patten 19. juunil ühisavalduse.

Piiravad meetmed (sanktsioonid) on veel üks oluline vahend, mille abil EL saab suurendada vastutust soolise konfliktiga seotud seksuaalvägivalda eest. 2024. aasta aprillis kehtestas EL kogu maailmas rakendatava inimõiguste rikkujate vastase ELi sanktsioonirežiimi alusel piiravad meetmed kolme üksuse suhtes seoses laialt levinud seksuaalse ja soolise vägivaldaga, võttes arvesse nende vastutust 7. oktoobril 2023 kogu Iisraelis toimunud jõhkrate ja valimatute terrorirünnakute eest.²⁸⁴ Samal ajal on EL pidevalt nõudnud viivitamatut relvarahu, tsiviilisikute vastu suunatud rünnakute lõpetamist ja olulise tsiviiltaristu hävitamist ning ümberasustatud isikute kaitsmist. EL on aktiivselt toetanud rahvusvahelisi partnereid ja teinud nendega koostööd konkreetsetes pöördumatutes sammudes kahe riigi kooseksisteerimisel põhineva lahenduse suunas, sealhulgas käivitades 2024. aasta septembris kahe riigi kooseksisteerimisel põhineva lahenduse rakendamise ülemaailmse liidu. ELi kaasjuhitav algatus hõlmab 100 osalevat riiki ja rahvusvahelist organisatsiooni ning loob platvormi koostööks piirkondlike ja rahvusvaheliste partneritega, et kaitsta ja edendada Iisraeli-Palestiina konfliktile poliitilise lahenduse leidmist. Samuti suurendas EL 2024. aastal märkimisväärselt oma humanitaarabi, eraldades Palestiinale 237 miljonit eurot,²⁸⁵ ning püüdis toetada Palestiina naised ja tütarlapsi algatuste kaudu, mis käsitlevad soolist vägivalda ja kaitsetegevust. Kõrge esindaja tegi 18. jaanuaril 2025 ELi nimel avalduse, milles tervitas soojalt relvarahukokkulepet Gazas, millega nähakse ette pantvangide järkjärguline vabastamine, lõpetatakse vaenutegevus ja leevendatakse humanitaarkannatusi Gazas.²⁸⁶ Pärast relvarahukokkuleppe esimese etapi lõppemist 2025. aasta märtsis kutsus EL üles kiiresti taasalustama läbirääkimisi teise etapi üle.

284 Nõukogu otsus (ÜVJP) 2024/1074. Loetellu kantud üksused on Al-Qudsi brigaad, Palestiina Islami Džihaadi relvastatud haru, mille EL on määratlenud terroriorganisatsioonina; Nukhba Force, ELi poolt loetellu kantud terroriorganisatsiooni Hamasi eriüksus; ja Qassam Brigades, Hamasi sõjaline tiib.

285 Sellist nimekasutust ei tõlgendata Palestiina riigi tunnustamisena ning see ei piira liikmesriikide individuaalseid seisukohti selles küsimuses.

286 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/01/18/israelpalestine-statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-welcoming-the-ceasefire-and-hostage-deal-in-gaza/>

EL toetab ka sihtotstarbelisi projekte soolise vägivalda vastu võitlemiseks. Need ulatuvad soolise vägivalda ohvrite toetamisest ning Etiopias naiste ja tütarlaste vastu suunatud inimõiguste rikkumiste dokumenteerimisele ja nendest teatamisele kaasaaitamisest ²⁸⁷ kuni soostereotüüpide vastu võitlemiseni idapartnerluses, ²⁸⁸ ohvrite ja üleelanute suunamissüsteemide tugevdamiseni ning Lääne-Balkani riikides kübervägivalda käsitlevate sootundlike õigusaktide väljatöötamise toetamiseni. ²⁸⁹

Naised, rahu ja julgeolek

EL jätkas tööd naisi, rahu ja julgeolekut käsitleva ELi strateegilise lähenemisviisi ja selle tegevuskava rakendamiseks, tehes tööd soolise võrdõiguslikkuse perspektiivi edasiseks integreerimiseks ELi diplomaatiasse, poliitilisse dialoogi ja poliitilistesse otsustesse. ELi naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava kestust pikendati 2027. aastani, et viia see kooskõlla mitmeaastase finantsraamistiku ja GAP III-ga. ÜRO Julgeolekunõukogu avatud arutelul naiste, rahu ja julgeoleku üle 25. oktoobril 2024 tegi ELi soolise võrdõiguslikkuse ja mitmekesisuse saadik Ronner-Grubacic avalduse „Naiste osalemine rahvusvahelises rahu ja julgeolekus teoorias praktikani“.

EL panustas naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskavasse järgmiselt:

- soolise võrdõiguslikkuse ning julgeoleku- ja rahuvalveprojektide toetamine Moldovas, Mongoolias, Indoneesias ja teistes Aasia riikides Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni (ASEAN) toetamise kaudu;
- demineerimispuudluste toetamine, et Aserbaidžaaani sisepõgenikud saaksid turvaliselt tagasi pöörduda;
- naiste juhtrolli toetamine varajase hoiatamise ja tsiviilkaitse mehhanismides Myanmaris;
- naiste, rahu ja julgeoleku riikliku tegevuskava vastuvõtmine Vietnamis;
- Somaalias ametlike kogukonna varajase hoiatamise ja reageerimise süsteemide loomise toetamine; ja
- naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava institutsionaliseerimise ja lokaliseerimise toetamine Filipiinidel.

EL on kasutanud oma diplomaatilist võimu ka selleks, et

- korraldada diplomaatilisi infotunde naiste, rahu ja julgeoleku kohta Indoneesias ja ASEANi jaoks;
- korraldada Türkmenistanis soolise võrdõiguslikkusega tegelev doonorühm;

287 „Strengthening Survivor-Centred Responses: Terviklik, kõikehõlmav, ellujäänukeskne sooline vägivald hädaolukordades Tigrays“ (5 miljonit eurot, 12/2021–08/2024) ning „Enhancing access to justice for GBV Survivors through local Engagement in Afar and Amhara regions of Ethiopia“ (1 miljon eurot, 12/2023–06/2025).

288 „EL 4 Sooline võrdõiguslikkus: Together Against Gender Stereotypes and Gender-Based Violence II“ (Üheskoos sooliste stereotüüpide ja soolise vägivalda vastu II), mida rakendavad ÜRO Rahvastikufond ja ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Agentuur.

289 „EU4 Gender Equality – Women’s Economic Empowerment and Ending Violence Against Women“ (Sooline võrdõiguslikkus – naiste majandusliku mõjuvõimu suurendamine ja naistevastase vägivalda lõpetamine), mida rakendatakse Lääne-Balkani riikides (Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Kosovo*, Montenegro, Põhja-Makedoonia, Serbia). *Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

- lisada naiste õigused ELi ning Indoneesia, Türkmenistani, Usbekistani, Laose, Kasahstani ja Usbekistani vaheliste inimõigustealaste dialoogide päevakorda; ja
- korraldab erinevaid kohtumisi naissoost inimõiguste kaitsjatega ja toetab neid otseselt, näiteks Pakistanis.

Naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö rahastamisvahendi temaatilise programmi „Rahu, stabiilsus ja konfliktide ennetamine“ raames läbi viidud ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) missioonidel ja operatsioonidel oli jätkuvalt oluline roll naiste, rahu ja julgeoleku tegevuskava elluviimisel. Kooskõlas tsiviiloperatsioonide ülema tegevussuunistega soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise kohta rakendavad missioonid oma järelevalve-, juhendamise-, nõustamis- ja koolitustegevuses mitmesuguseid soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise meetmeid. Ennetamine ja kaitse on missioonide volituste olulised aspektid, mis suunavad nende tööd naiste ja tütarlaste konfliktiga seotud seksuaalse ja soolise vägivalla ennetamisel ja selle eest kaitsmisel. Samuti on nende eesmärk suurendada naiste osalemist tsiviiljulgeoleku sektori reformis, toetades asjakohaseid naiste ühendusi, suurendades naiste võimalusi oma karjääris edasi liikuda ja reformides personalipoliitikat sootundlikul viisil.

EL jätkas ka kohtumisi naiste valitsusväliste organisatsioonide esindajatega maailma eri paigust ning toetas naiste ja tütarlaste täielikku, võrdset ja sisulist osalemist ja juhtimist konfliktide ennetamisel ja lahendamisel. Erilist tähelepanu pöörati naisvahendajate rolli tugevdamisele kõigis vahendusprotsessides, kasutades soolise võrdõiguslikkuse nõustaja abi, kes toetab ELi vahendusrahastut, et tagada sooteadlik lähenemisviis kõigis vahendusülesannetes. EL toetas rakenduspartnerite kaudu naisi kui sisevahendajaid²⁹⁰ erinevates konfliktiolukordades ning tellis uuringu piirkondlike naisvahendajate võrgustike kohta. EL korraldas ka korrapäraseid mõttevahetusi piirkondlike naisvahendajate võrgustike rolli üle ning hõlbus ELi rahuvahendamise praktikakogukonna tegevust ning vahendamist ja üleminekuperioodi õigusemõistmist käsitlevat seminari (mõlemad 2024. aasta oktoobris).

EL andis sihipäraselt toetust, et suurendada naiste osalemist Lähis-Ida rahu protsessis. 1 miljoni euro suuruse eelarvega naiste nõuandekogu projekt, mis on praegu teises etapis, toetab naiste osalemist Süüria rahu protsessis. Naiste nõuandekogu on esimene soolise kaasamise mehhanism, mis loodi ÜRO poliitilise erimissiooni jaoks. Juhatus on 2016. aastal moodustatud 15 Süüria naisest koosnev rühm, mille ülesanne on nõustada ÜRO erisaadikut poliitilise protsessi kõigis aspektides. Selle eesmärk on tagada naiste märkimisväärne esindatus rahuläbirääkimistel, tehes koostööd kohalike, riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste poliitiliste sidusrühmadega. Fraktsioonil on õnnestunud koondada kõigi valimisringkondade häält, sealhulgas vastuolulisemates küsimustes, nagu põhiseaduse eelnõu koostamine.

Lisaks seksuaalse konfliktiga seotud vägivalla ohvrite toetamisele toetas EL Sudaanis kaasavat poliitilist protsessi, rõhutades (noorte) Sudaani naiste rolli kolmes tsiviilvaldkonna sidusrühmadega konsulteerimise voores ja spetsiaalses noortedialogis. Etioopias on lisaks olemasolevatele poliitilistele dialoogidele kavandatud täiendav vaimne tervis ning psühhosotsiaalne tugi ja toetus seksuaalse konfliktiga seotud vägivalla ohvritele. Kesk-Aafrika Vabariigis ja Mosambiigis rahastas EL projekti, mille eesmärk on suurendada naiste tõhusat osalemist relvajõududes ning sõjaväelise ja tsiviilelanikkonna vahelises suhtluses. Filipiinide autonoomses piirkonnas Bangsaramos süvalaiendab kaasamise, vägivalla ennetamise ja majandusliku mõjuvõimu suurendamise kaudu laagrite ümberkujundamise abistamise programm soolist perspektiivi oma jõupingutustes muuta

---

290 Insider Mediation on ümberkujundav, rohujuuresandil lähenemine rahu kindlustamisele, kus usaldusväärsed kogukonna liikmed, tuntud kui Insider Mediators, lahendavad kohalikke konflikte dialoogi kaudu.

Moro Islami Vabastusrinde kuus suurt väljakuulutatud laagrit rahumeelseteks ja produktiivseteks kogukondadeks.

2024. aasta alguses määratleti ka uus ELi sooteadliku konfliktianalüüsi meetoodika, nagu on ette nähtud ELi strateegilises kompassis, mis põhineb ELi ja ÜRO ühisel sooteadlikul konfliktianalüüsil, mis toimus 2024. aasta maist septembrini. Õppuse käigus katsetati nii ühist meetoodikat (ÜRO arenguprogrammi ja ELi meetoodika integreerimine) kui ka ELi ja ÜRO ühist partnerlusel põhinevat lähenemisviisi.

Naiste ja tütarlaste inimõiguste olukord Afganistanis halvenes 2024. aastal jätkuvalt. „moraalseaduse“ kodifitseerimisega 2024. aasta augustis on Taliban institutsionaliseerinud ametliku diskrimineerimissüsteemi, piirates naiste võimalusi osaleda mitte ainult poliitikas, vaid ka sotsiaal-, majandus- ja haridustegevuses. Keskhariduse keeld püsib ja Taliban piirab jätkuvalt süstemaatiliselt juurdepääsu formaalharidussüsteemile, piirates haridusvõimaluste valikut ja isegi piirates haridust välismaal. Mõnes algselt säästetud sektoris, näiteks tervishoiu, on erandid nüüdseks tagasi lükatud (naistel keelati 2024. aasta detsembris meditsiinkoolitusel käia). Naistöötajatele kehtestatud keelde valitsusvälistes organisatsioonides (detsember 2022) ja ÜRO asutustes (aprill 2023) ei ole tühistatud. Vääraruse ennetamise ja vooresside edendamise (PVPV) de facto ministeerium on saanud täiendavad jõustamisvolitused ning jätkab naiste vastu suunatud majanduslike, sotsiaalsete, era- ja poliitiliste piirangute jõustamist. Šariaadikohtud karistavad naisi regulaarselt kehaliselt (ka avalikult).

EL on jätkuvalt pühendunud Afganistani naiste toetamisele ning peab jätkuvalt korrapäraselt dialoogi Afganistanis viibivate naiste ja naisõiguslastega, hõlbustades samal ajal inimõiguste kaitsjate turvalist lahkumist Afganistanist. Alates 2024. aasta juulist tegutseb ELi delegatsioon Afganistanis Afganistani koordineerimisrühma raames ka soolise võrdõiguslikkuse ja inimõiguste sektori tehnilise töörühma kaasesistujana. 6 miljoni euro suuruse eelarvega Afganistani kaasava dialoogi algatuse projekti kaudu toetab EL naiste seisukohtade integreerimist dialoogi vormidesse Afganistani naisspetsialistide koolitamise ja arendamise kaudu (meedia-, tervishoiu- ja ettevõtlussektoris, kus naistel on Talibani õigusaktide kohaselt endiselt lubatud töötada). Lisaks toetab EL 15 miljoni euro suuruse partnerluse kaudu ÜRO Arenguprogrammiga aktiivselt naiste majandusliku mõjuvõimu suurendamist erasektoris.

EL rakendab ja jälgib tähelepanelikult põhimõttelist abi andmist kooskõlas põhimõttega „naised naiste poolt“, milles on kokku lepitud teiste peamiste rahvusvaheliste rahastajatega. Osana nendest jõupingutustest on EL 15 miljoni euro suuruse partnerluse kaudu ÜRO Soolise Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Edendamise Agentuuriga rahastanud 2024. aastal Afganistani soolise võrdõiguslikkuse profiili, et aidata kvantifitseerida ja hinnata, mil määral piiravad ja põhjustavad uued Talibani kehtestatud seadused naistele sotsiaalset kahju, ning anda soovitusi nende piirangutega tegelemiseks.

Võrdne osalemine ja majandusliku mõjuvõimu suurendamine

EL on pühendunud naiste võrdsele, täielikule ja sisulisele osalemisele ühiskonnas, sealhulgas poliitikas ja majanduses. ELi eesmärk on edendada naiste poliitilist juhtimist ja nende osalemist peamistes rahvusvahelistes sektorites, kus nad on alaesindatud, näiteks terrorismivastases võitluses. Majandusliku mõjuvõimu suurendamise osas toetab EL naiste osalemist digi- ja rohepöördes sooteadlike investeeringute kaudu ning edendab soolist võrdõiguslikkust kaubanduspoliitika kaudu.

2024. aasta märtsis käivitas EL oma naiste ja noorte demokraatliku kaasamise algatuse uue komponendi – ühise jõupingutuse, ²⁹¹ mille eesmärk on edendada naiste täielikku ja tõhusat osalemist poliitikas ja otsuste tegemises kogu maailmas. See programm, mida rahastatakse kolmeks aastaks 11,5 miljoni euroga, käsitleb püsivaid tõkkeid, mis takistavad naiste esindatust avalikus elus, sealhulgas juurdunud soostereotüüpe ja diskrimineerivaid tavasid.

EL toetab ka uuringut naiste poliitilise osaluse ja juhtimise kohta ASEANi riikides, tehes koostööd ASEANi naistekomisjoniga. Uuringu eesmärk on esitada 2025. aastaks soovitusel mehhanismi institutsionaliseerimiseks, et jälgida piirkondlikke edusamme naiste poliitilises osalemises ja juhtimises.

Juba 2022.aastal tunnistas Euroopa Liidu Nõukogu, et ülemaailmsel jõupingutustel terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ennetamiseks ja nende vastu võitlemiseks peaks olema tugev sootundlik mõõde. ELi jõupingutused selle visiooni rakendamiseks hõlmavad soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise toetamist ülemaailmse terrorismivastase võitluse foorumi töös ning 2025. aastal käivitavat uut projekti „Naised terrorismivastases võitluses“ (3,5 miljonit eurot), mille eesmärk on suurendada naiste aktiivset ja sisulist osalemist ja esindatust julgeoleku ja terrorismivastase võitluse valdkonnas kogu maailmas. Osana terrorismivastase võitluse programmist JUST on Euroopa Komisjoni eesmärk suurendada naiste esindatust õiguskaitseasutustes, et parandada ametiasutuste suutlikkust kogu terrorismivastase kuritegevuse ahelas. Vahemere lõunapiirkonnas tugevdab ELi rahastatav piirkondlik projekt „Momentum“, mis teeb koostööd Interpoliga, soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist õiguskaitseasutustes. ELi kaasrahastatud investeerimiskliima reformi rahastu tugevdas oma tööd ettevõtluskeskkonna reformidega, mis hõlbustavad naiste osalemist majanduses. EL jätkas naiste ettevõtluse ja tööturule juurdepääsu edendamist Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna (AKV) soolise võrdõiguslikkuse rahastamisvahendi kaudu, mille kaudu Euroopa Komisjon toetab Euroopa Investeerimispanka laenude andmisel Aafrika kohalikele ja piirkondlikele pankadele, et parandada naiste juurdepääsu rahastamisele ja ettevõtlusele, ning Euroopa tiimi algatuse „Investeerimine Aafrika noortesse ettevõtetesse“ (IYBA) kaudu. 2024. aastal kiideti heaks uus IYBA programm „Turgude loomise platvorm“, et toetada noori ja kasvavaid ettevõtteid, eelkõige naiste juhitavaid ettevõtteid.

EL edendas ja toetas ka naiste majandusliku mõjuvõimu suurendamist oma naabruspiirkonnas, näiteks piirkondliku Euroopa tiimi algatuse „Töökohad kaubanduse ja investeringute kaudu lõunanaabruses“ kaudu, mis on esimene piirkondlik meede, mis on täielikult pühendatud Vahemere lõunapiirkonna naisettevõtjate rahastamisvõimaluste parandamisele ja finantsalasele kaasamisele, ning piirkondliku programmi „EU 4 Gender Equality – Women’s Economic Empowerment and Ending Violence Against Women“ kaudu, mille eesmärk on edendada naiste ja tütarlaste osalemist ühiskonnas ning suurendada naiste majanduslikku potentsiaali.

EL oli jätkuvalt Maailma Kaubandusorganisatsiooni kaubanduse ja soolise võrdõiguslikkuse mitteametliku töörühma aktiivne liige. 2024. aastal toimunud 13. ministrite konverentsil koostas mitteametlik töörühm koos mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate töörühmaga kokkuvõtte naisettevõtjate finantsalase kaasamise algatustest. EL tegi koostööd ka Rahvusvahelise Tööorganisatsiooniga (ILO) projekti „Kaubandus inimväärse töö nimel“ raames, mille eesmärk on parandada ILO põhikonventsioonide kohaldamist valitud riikides, kes kauplevad ELiga, sealhulgas parandades naiste töötingimusi ning tagades võrdset tasustamist ja mittediskrimineerimist käsitlevate põhikonventsioonide nr 100 ja 111 järgimise. Aastatel 2019–2024 eraldas EL projektile üle 9 miljoni euro.

---

291 https://international-partnerships.ec.europa.eu/news-and-events/news/eu-and-partners-launch-wyde-womens-leadership-initiative-2024-03-14_en

Kaubanduse ja soolise võrdõiguslikkuse eesmärgid on ELi kaubandus- ja investeerimislepingute lahutamatu osa. 2024. aastal ja 2025. aasta alguses jõustusid Angola, Tšiili, Keenia ja Uus-Meremaaga lepingud, mis sisaldavad õiguslikult siduvaid ja jõustatavaid kohustusi soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas. 2024. aasta detsembris jõudsid EL ja Mercosur poliitilisele kokkuleppele sarnaseid sätteid sisaldava kaubanduslepingu suhtes. Osana ELi ja Kanada laiaulatusliku majandus- ja kaubanduslepingu (CETA) raames tehtavast tööst korraldasid EL ja Kanada 2024. aastal kaks seminari kaubanduse ja soolise võrdõiguslikkuse teemal. ELi üldiste tariifsete soodustuste kava raames jälgib EL, kuidas soodustatud riigid järgivad naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse edendamist käsitlevate peamiste rahvusvaheliste konventsioonide põhimõtteid.

Selleks et paremini mõista kaubanduse mõju naistele, sisaldavad kõik komisjoni kaubanduslepingute eel- ja järelhindamised spetsiaalset soolise võrdõiguslikkuse analüüsi. 2024. aastal viidi lõpule ELi ja Lõuna-Aafrika Arenguühenduse riikide vahelise majanduspartnerluslepingu järelhindamine. Lisaks algatas komisjon 2024. aastal ELi-Kanada ja ELi-Jaapani kaubanduslepingute järelhindamised, mis hõlmavad ka spetsiaalset soolist analüüsi ja mille tulemusi oodatakse 2025. aastal.

Järeldus

Kui läheneme soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2020–2025 lõpule, näeme, et teekond täieliku soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseni on endiselt pikk ja vaearikas. Pärast 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimisi nägime esimest korda Euroopa Parlamendi ajaloos naisliikmete osakaalu vähenemist. Viimase aasta pealkirjad alates Afganistani keelust osaleda avalikus elus kuni Gisèle Pelicot' ahistava juhtumini Prantsusmaal tuletavad teravalt meelde, et edusammud soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas on haprad ja et naiste õiguste eest võitlemine nõuab endiselt erakordset vastupanuvõimet.

Lisaks on naised otsustustasandi ametikohtadel jätkuvalt allaesindatud ning kannavad kõige suuremat osa hooldus- ja majapidamistööst. Kuid neid püsivaid väljakutseid tuleb võrrelda viimaste aastate edusammudega, mis oleksid olnud mõeldamatud vaid paar aastakümnet tagasi. President von der Leyeni esimene ametiaeg (2019–2024) on tulenenud soolist võrdõiguslikkust käsitlevatest ELi õigusaktidest, mis on toonud kaasa olulisi muutusi võrdse tasustamise, sooliselt tasakaalustatud äriühingute juhtorganite, töö- ja eraelu tasakaalu ning naistevastase vägivalla vastu võitlemise valdkonnas. Nüüd on vaja kooskõlastatud ühiseid jõupingutusi, et tagada nende õigusaktide nõuetekohane rakendamine, nii et naiste ja tütarlaste õigusi ja väärikust lõpuks ja järjepidevalt jõustatakse, kaitstakse ja edendatakse.

On selge, et me peame tegema palju rohkem. EIGE soolise võrdõiguslikkuse indeks näitab, et Euroopa liigub õiges suunas, kuid edusammud on liikmesriigiti väga erinevad, kusjuures suurima ja väikseima punktisummaga liikmesriikide vahel on suur lõhe. Lisaks rõhutavad jätkuvad võitlused naiste õiguste piiramise ja tagasilanguse vastu teatavates liikmesriikides ja väljaspool ELi, näiteks Iraanis, kus naised on vastu kohustuslikule looritamisele, vajadust jätkuvate meetmete ja valvsuse järele. Kui muutused ei tule loomulikult, on meie ühine kohustus tegutseda.

Neid probleeme silmas pidades on järgmise viie aasta jooksul komisjoni töös jätkuvalt kesksel kohal püüdlemine võrdsuse poole kõigi jaoks ja võrdsuse poole kõigis selle aspektides. Tulevases naiste õiguste tegevuskavas kinnitatakse naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhiõigust kõigis eluvaldkondades. See annab olulise võimaluse mõtiskleda ja koostada strateegia võrdõiguslikkuse liidu pikaajaliste eesmärkide üle, mida me soovime lõpuks koos üles ehitada.

Märkused

(Ümber suunatud leheküljelt Pierre Dieumegard)

Internetilingid on kopeeritud sõna-sõnalt, ilma kinnitusega. Mõned neist on valed, sest tekst kopeeriti töödokumendist, kus link suunati Euroopa Komisjoni siseserverisse. Näiteks on mõned viited tähistatud märkega „Saadaval veebis“, kuid dokument asub aadressil <https://europeau.sharepoint.com/>, mis ei ole tavalisele lugejale kättesaadav.

Selleks et eurooplased üksteist mõistaksid, tuleme meelde keelte tähtsust. Märkus 57 näitab selgelt, et tõlkimine on keeruline: „Leedu puhul on see protsent 55 %, kuid see jäeti keskmise arvutamisel võõrväärtusena välja. Tulemuseks võib olla tõlkeprobleem sõnaga „slapping“, millel ei ole täpset leedukeelset tõlget ja mida võidi tõlgendada kui kergemat füüsilise agressiooni vormi.“